

Palača Drašković ili Narodni dom : Opatička ulica 18, Zagreb : povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

Mance, Ivana; Šverko, Ana

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2021**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:097593>

<https://doi.org/10.31664/9789537875848>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

Konzervatorski elaborat za pet zgrada
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
stradalih u potresu 22. ožujka 2020.

Svezak 4.

PALAČA DRAŠKOVIĆ ili NARODNI DOM

Opatička ulica 18, Zagreb

Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
ZAGREB, 2021.

Konzervatorski elaborat za pet zgrada
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
stradalih u potresu 22. ožujka 2020.

Svezak 4.

PALAČA DRAŠKOVIĆ ili NARODNI DOM

Opatička ulica 18, Zagreb

Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

AUTORICE

DR. SC. IVANA MANCE

DR. SC. ANA ŠVERKO, D.I.A.

STRUČNA SURADNJA

IVANA HANIČAR BULJAN, D.I.A.

GRAFIČKA OBRADBA NACRTA

IVANA HANIČAR BULJAN, D.I.A.

LUCIJA BAJAN

FOTOGRAFIJE

PAOLO MOFARDIN

LEKTURA

ROSANDA TOMETIĆ

KOREKTURA

ZVONIMIR PROSOLI

RECENZENTI

AKADEMIK VLADIMIR MARKOVIĆ

DR. SC. ANDREJ ŽMEGAČ

OBLIKOVANJE

FRANJO KIŠ, ARTRESOR NAKLADA

IZVRŠITELJ

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

KOORDINATORICA

DR. SC. KATARINA HORVAT-LEVAJ

NARUČITELJ

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

KOORDINATORI

AKADEMIK MLADEN OBAD ŠČITAROCI

ALEKSANDRA STUPARIĆ, D.I.A.

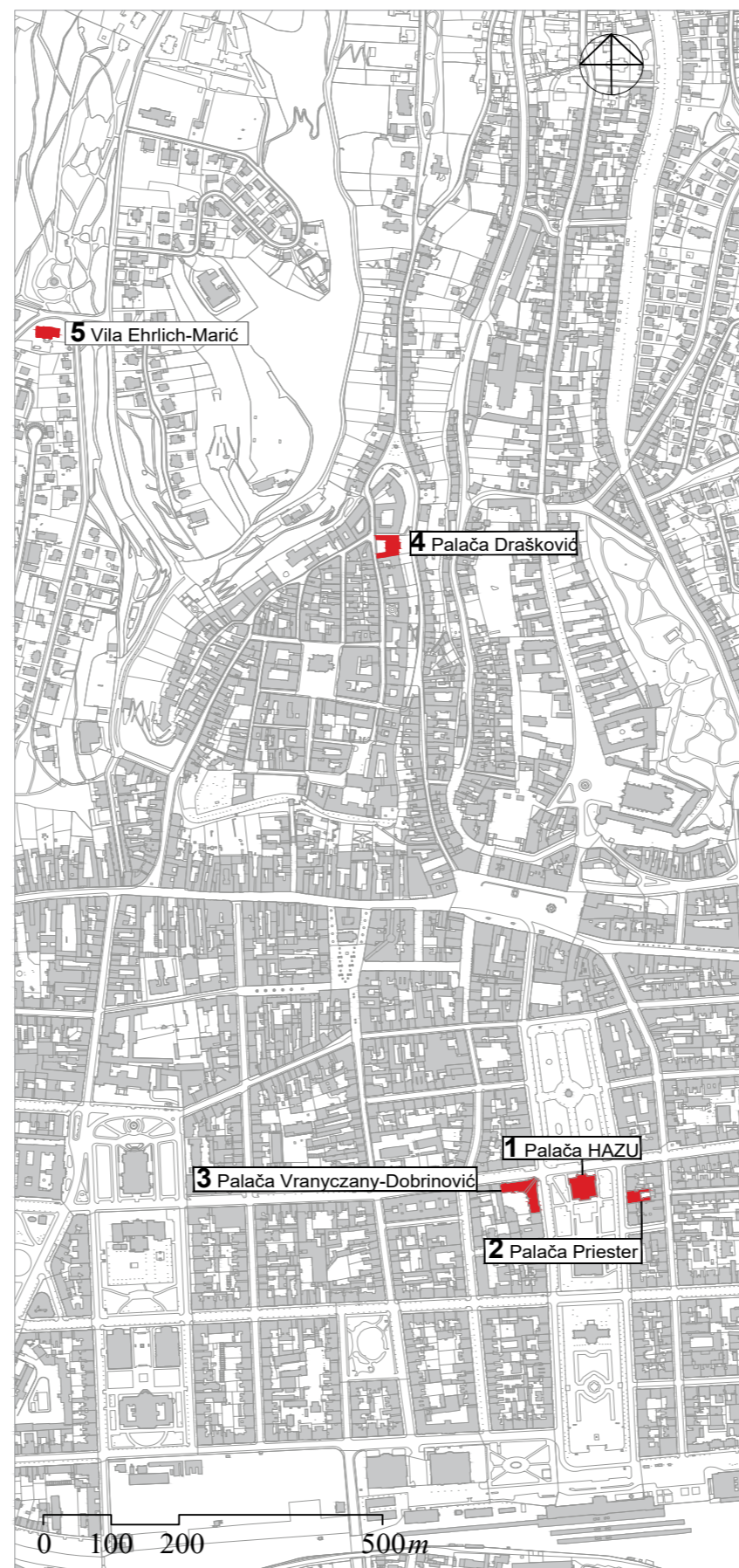
ZAGREB, 2021.

Uvod	3	II.8. Građevinsko stanje	31	V.3. Zaključci i smjernice za daljnje radove	48
I. Povijesna analiza formiranja i oblikovanja prostora	6	III. Geneza gradnje i adaptacije	32	V.3.1. Preporuke za dodatne istraživačke restauratorske radove	48
I.1. Opatička ulica	7	III.1. Izvorni projekt palače i gradnja 1838. – 1839. godine	33	V.3.2. Preporuke za izradbu buduće projektne dokumentacije	48
I.2. Povijest zemljišta i njegovi vlasnici	10	III.2. Novi projekt altane na istočnom pročelju iz 1843. godine	34	V.3.3. Smjernice za obnovu i prezentaciju	48
I.2.1. Zagrebačke klarise i njihovo zemljište u Opatičkoj	10	III.3. Adaptacija reprezentativne dvorane prema projektu Aleksandra Brdarića 1846.–1847. godine	36	VI. Izvori i literatura	49
I.2.2. Zemljište današnje Opatičke 18 i njegovi vlasnici. Karlo Drašković i izgradnja palače	11	III.4. Adaptacija palače za potrebe Stola sedmorice 1892. godine	38	VI.1. Izvori	50
I.2.3. Vlasnici i korisnici palače nakon obitelji Drašković: od Narodnog doma do Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU	12	III.5. Konzervatorsko-restauratorski zahvati: od studije iz 1968. do izvedbe radova 1994. godine	38	VI.2. Literatura	50
II. Analiza arhitektonskih obilježja i zatečenog stanja	14	IV. Valorizacija prostorno-arhitektonskih obilježja	40	VI.3. Elaborati	50
II.1. Urbanistički kontekst	15	V. Prijedlog konzervatorskih smjernica za uređenje i obnovu	44	VI.4. Mrežni izvori	50
II.2. Organizacija unutarnjeg prostora	17	V.1. Unutrašnjost	45	Rješenje o mjerama zaštite	51
II.3. Unutarnja oprema	23	V.2. Vanjština	46	Licencije	52
II.4. Pročelja	26	V.2.1. Pročelja	46		
II.5. Krovište	29	V.2.2. Krovište	47		
II.6. Dvorišta	29	V.2.3. Dvorišta	48		
II.7. Materijal i tehnika gradnje	30				

Uvod

Prema narudžbi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Ugovor 10–231–12 / 6–2020.), Institut za povijest umjetnosti izradio je konzervatorske elaborate za pet Akademijinih zgrada u Zagrebu, stradalih u potresu 22. ožujka 2020. godine. Riječ je o visokokvalitetnim spomenicima arhitekture, građenima tijekom 19. stoljeća te obnavljanima u prvoj polovini 20. stoljeća, koji su, prikladno tomu, i različitog stilskog izražaja. Kao što su drukčijeg stila, navedene su palače pripale Hrvatskoj (ranije Jugoslavenskoj) akademiji znanosti i umjetnosti u različito vrijeme i u različitim okolnostima, no sve one danas imaju istaknutu javnu namjenu (sjedište HAZU, galerije, muzej, arhiv, istraživački zavodi). Osim velikoga kulturno-povijesnog i arhitektonskog značenja, palače povezuju teška oštećenja u potresu 22. ožujka 2020. godine. Kao pojedinačna zaštićena kulturna dobra, odnosno zdanja smještena u zaštićenoj povijesnoj jezgri Zagreba, u kontekstu konstrukcijske sanacije one zaslužuju i cjelovitu obnovu utemeljenu na arhivskim i terenskim istraživanjima, koja je proveo Institut za povijest umjetnosti, te na restauratorskim sondiranjima, koja je izvela tvrtka Špatula d. o. o. Izvješća o restauratorskom sondiranju i konzervatorski elaborati čine jedinstvenu dokumentaciju za obnovu. U konzervatorskom elaboratu br. 4 obrađena je palača Karla Draškovića, odnosno Narodni dom u Opatičkoj 18 (k. č. 1459/1 k. o. Centar), danas sjedište Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU. Palača je podignuta 1838./1839. godine, pretpostavlja se prema projektu Bartola Felbingera. Pripada tipu *cour d'honneur* palače, s izrazitim obilježjima radikalnog klasicizma. Svojim urbanističkim položajem definira karakterističan izgled čak dviju ulica – Opatičke i Radićeve. Postavši 1846. sjedištem glavnih institucija hrvatskoga narodnog preporoda, palača je prvi put adaptirana, što će joj donijeti posebnu slavu: Ilirska dvorana preoblikovana je u duhu romantičnog historizma. Palača u Opatičkoj 18 nesumnjivo je spomenička cjelina ušćivanog urbanističkog, arhitektonskog i interijerskog značaja. Uz nužne zahvate sanacije nakon oštećenja uzrokovanih potresom, predloženim konzervatorskim smjernicama i njihovom stručnom provedbom mogu se istaknuti baštinjene vrijednosti toga vrijednog spomenika.

Katarina Horvat-Levaj

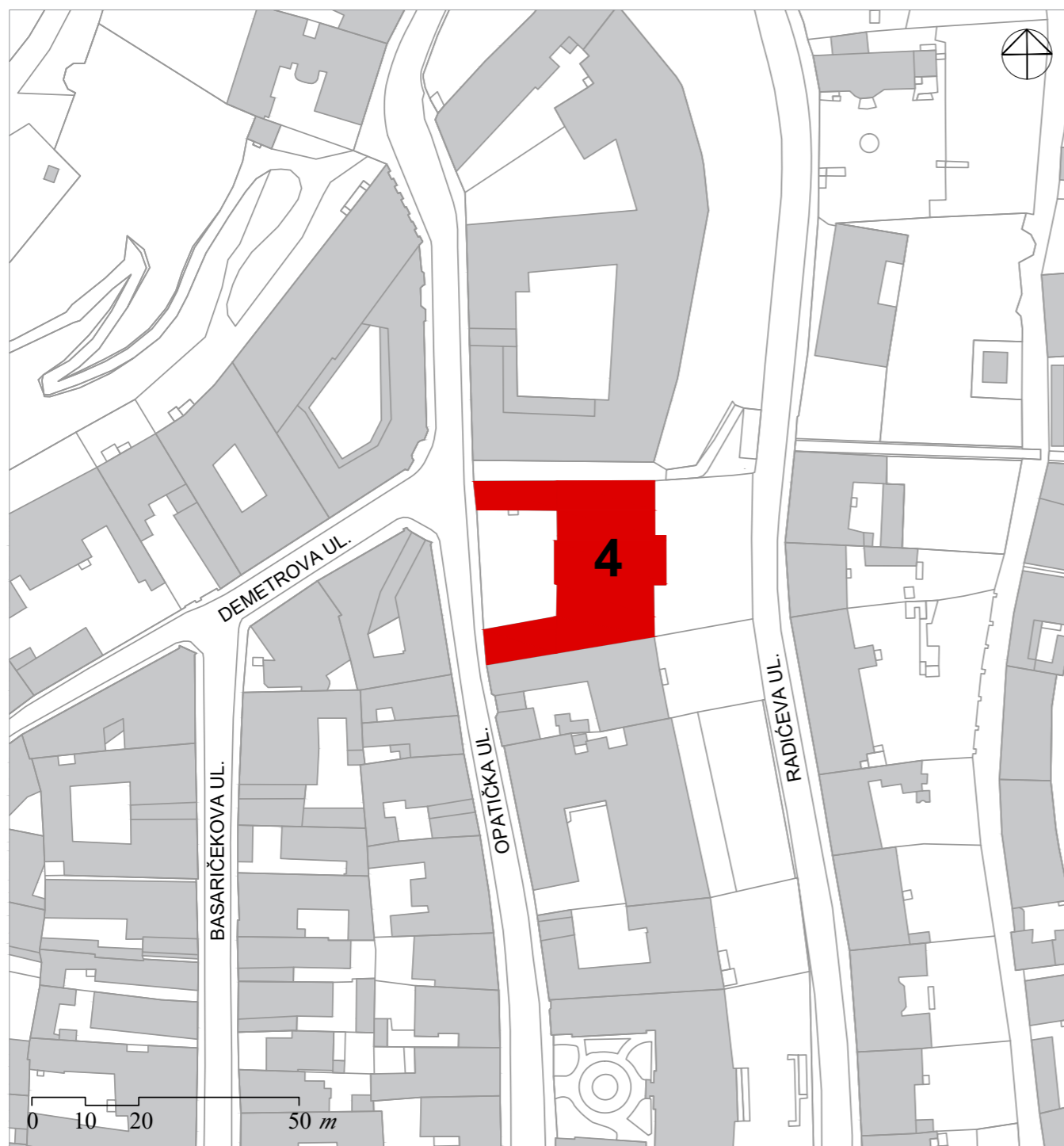
Današnja katastarska karta

Današnja snimka iz zraka (2020.)

Palača Drašković ili Narodni dom

Opatička ulica 18

Današnja katastarska karta

Današnja snimka iz zraka (2020.)

Palača Drašković, pogled sa zapada

POVIJESNA
ANALIZA
FORMIRANJA I
OBLIKOVANJA
PROSTORA

I.1. Opatička ulica

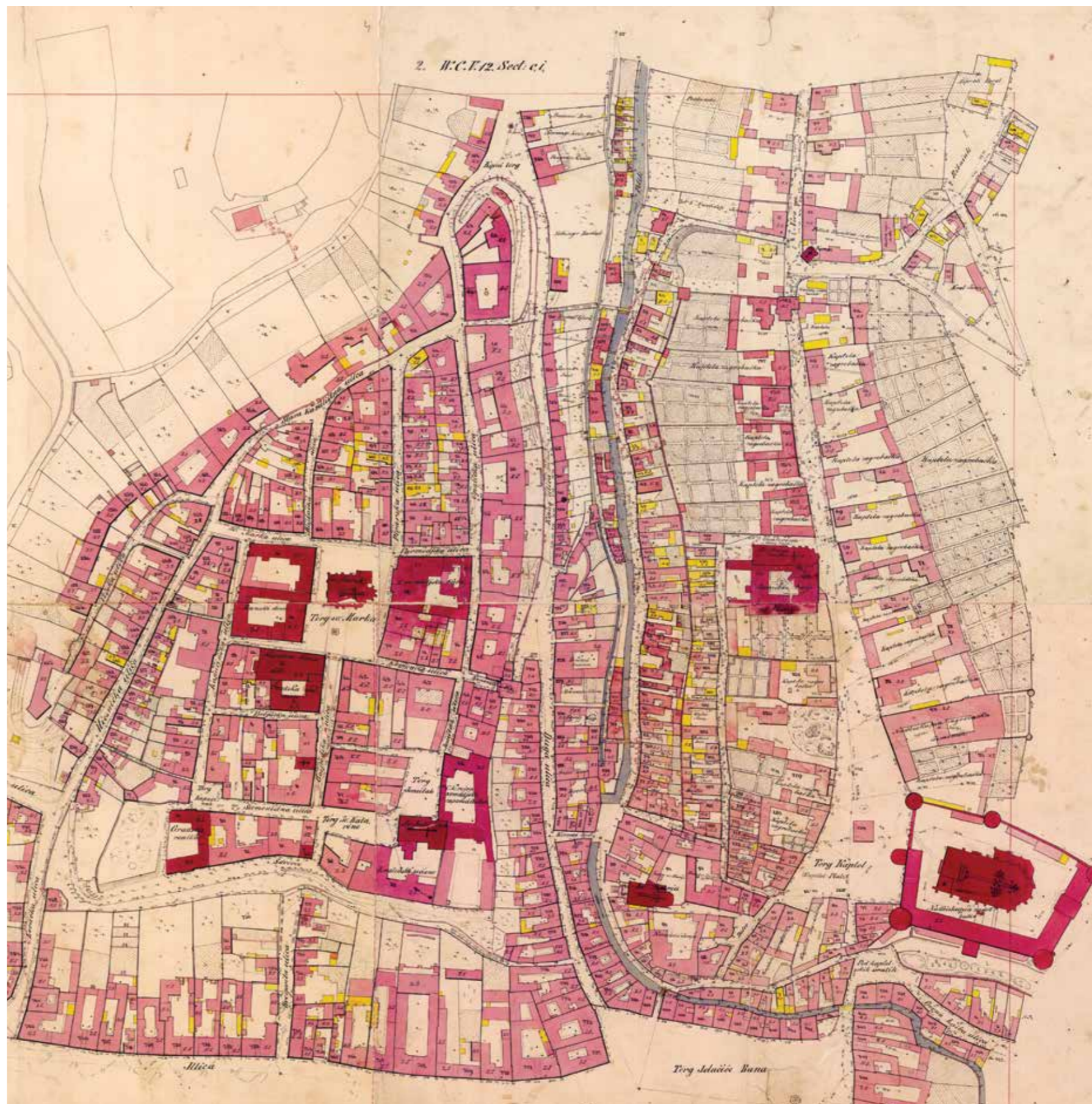
Palača Karla Draškovića, odnosno Narodni dom u Opatičkoj ulici na broju 18, jedno je od naočitih zdanja koja su toj ulici tijekom 18. i 19. stoljeća dala reprezentativan karakter, svjedočeći o urbanoj i socijalnoj transformaciji Gradeca. Opatička ulica proteže se istočnim obodom Gradeca, prateći tijek negdašnjega obrambenog zida, a povijesno je spajala Kamenita vrata sa sjevernim, Novim ili Opatičkim vratima,¹ predstavljajući jednu od glavnih gradečkih komunikacija. Nazvana je po redovnicama iz reda klarisa, čiji se samostanski kompleks nalazio na njezinom sjeveroistočnom kraju. Taj naziv, doduše, nije nosila u kontinuitetu do danas: u nekom se razdoblju nazivala Poštarskom (Poštanskom) ulicom jer je u glavnoj zgradi bivšeg samostana između 1831. i 1851. godine bio smješten poštanski ured.²

Današnji izgled Opatička ulica zahvaljuje nizu baroknih i klasicističkih palača, koje su u navedenim stoljećima podizane na mjestu starijih struktura obuhvaćajući više parcela. Takvo je okrupnjavanje svojstveno transformaciji srednjovjekovnih urbanih struktura i razvoju gradova izvan svojih utvrda zadanih gabarita, kao i podudarnim promjenama u socijalnoj strukturi stanovništva, u čemu ni zagrebački Gradec nije iznimka: kao što pišu Andrej Uchytíl i drugi, razgradnja srednjovjekovnih zidina i integracija grada s podgrađem učinila je obodni pojas Gradeca atraktivnom građevinskom lokacijom, u skladu s novim, prosvijećenim razumijevanjem kvalitete života i stanovanja, koja u arhitekturi vrjednuje vizuru i interakciju s okolnim prostorom, odnosno kultiviranom prirodom.³ Ta transformacija čitka

1 Usporediti: VLADIMIR BEDENKO, *Zagrebački Gradec*, Zagreb, 1989., 21–22.

2 Usporediti: DRAGUTIN HIRC, *Stari Zagreb. Gradec i Grič*, sv. 1., Zagreb, 2008., 351–352.

3 ANDREJ UCHYTIL, MELITA ČAVLOVIĆ, MOJCA SMODE CVITANOVIĆ, Interpretacija djela Bartola Felbingera kao mogućnost uspostavljanja škole, u: *Prostor*, 28/1 (2020.), 100–115, 108.

Katastarska karta Zagreba, Gornji grad i Kaptol, 1864., HDA

je na primjeru obiju glavnih obodnih gornjogradskih ulica, Opatičke i Demetrove, u kojima se, kako ističe Snješka Knežević, nalaze najljepše palače koje podižu istaknuti članovi aristokracije i visokoga građanstva, mijenjajući identitet grada tijekom 18. i 19. stoljeća.⁴

Istočnu frontu Opatičke ulice posebno markiraju: barokna palača, odnosno građevinski kompleks s inkorporiranom srednjovjekovnom kulom u sklopu Kamenitih vrata na njezinom početku, građen i dograđivan od kraja 17. do 19. stoljeća (br. 2);⁵ rezidencijalni sklop na broju 6, čije kasnobarokno ulično krilo u drugoj polovini 18. stoljeća podižu grofovi Sermage;⁶ potom raskošna barokna palača Ivana Bužana, hrvatskog podbana, sudskog prisjednika i savjetnika Marije Terezije, na broju 8, čiji je današnji korisnik Hrvatski sabor;⁷ pa palača Vojkffy-Paravić, odnosno palača bivšeg Odjela za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade za Hrvatsku i Slavoniju, današnjega Hrvatskoga instituta za povijest na broju 10 – izvorno klasicističko zdanje prema projektu Aleksandra Brdarića,⁸ čiji, pak, preoblikovani izgled s kraja 19. stoljeća potpisuje Herman Bollé;⁹ tu je i lijepo bidermajersko pročelje tzv. Jakčinove kuće na broju

4 SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020., 89–90 i 108–109.

5 LELJA DOBRONIĆ, *Zagrebački Kaptol i Gornji grad nekad i danas*, Zagreb, 1988., 250–251. Usporediti također: KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 90–91.

6 DOBRONIĆ (bilj. 5), 252. Usporediti također: KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 92–94.

7 Palaču je izgradio Matija Leonhart 1754. godine. DOBRONIĆ (bilj. 5), 253–254. Usporediti također: KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 95.

8 VIKI JAKAŠA BORIĆ, Nacrti Aleksandra Brdarića za palaču u Opatičkoj 10, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 33 (2009.), 207–216; LELJA DOBRONIĆ, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*, Zagreb, 1971., 61.

9 O adaptaciji palače Paravić koju su proveli Izidor Kršnjavi i njegov arhitekt Herman Bollé pisano je mnogo; ponajviše je pisala Olga Maruševski, ali i drugi. Usporediti: OLGA MARUŠEVSKI, Značenje i postanak palače u Opatičkoj ulici 10, u: *Kaj*, 3–5 (1977.), 47–58; ISTA, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, Zagreb, 2009. (1986.), 294–313; ISTA, *Iso Kršnjavi, Kultura i politika na zidovima palače u Opatičkoj 10*, Zagreb, 2002. Također: DOBRONIĆ (bilj. 5), 256–259; MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Zlatna dvorana skrivenih poruka, u: *Zagreb, moj grad*, 45 (2013.), 19–23; DRAGAN DAMJANOVIĆ, *Arhitekt Herman Bollé*, Zagreb, 2013.; KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 95–97.

Opatička ulica s palačom Drašković, pogled sa sjeverozapada

Spoj Opatičke i Demetrove ulice

16¹⁰ te, napokon, palača Karla Draškovića, odnosno Narodni dom. Svojim reprezentativnijim istočnim pročeljima te opatičke palače oblikuju zapadnu frontu Radićeve (Duge) ulice, strmo se prema njoj spuštajući preko širokoga, kontinuiranog zelenog pojasa podzidanih vrtova. Opatička ulica na istočnoj strani završava velikim kompleksom bivšeg samostana klarisa s dogradnjama od 17. do 19. stoljeća (u kojem je danas Muzej grada Zagreba) i u kompleks in-

korporiranim Popovim tornjem, prežitkom povijesnih utvrda koji markantno zaključuje ulicu na sjeveroistoku.

Zapadna strana Opatičke ulice skromnijeg je značenja, u skladu s introvertnom orijentacijom prema gradu. Još u 18. stoljeću većina tih kuća bila je drvena, a zidanice se javljaju početkom 19. stoljeća, udomljujući ponajprije građanstvo – obrtnike, trgovce, liječnike i ljekarnike, odvjetnike i sudce.¹¹ U nekima od njih živjeli su ili boravili pojedinci zaslužni za hrvatsku kulturu, poput Vatroslava Lisinskog,

koji je djecu obitelji Ban poučavao glazbu u kući na broju 19,¹² ili Josipe pl. Vančaš koja je u svojem salonu u kući na broju 21 okupljala mnoge ugledne ilirce.¹³ Potonja kuća, sagrađena potkraj 18. stoljeća, ističe se skladnim, kasnobaroknim, recentno obnovljenim pročeljem. Zapadni obraz Opatičke, na mjestu njezinog susreta s Demetrovom ulicom, završava, pak, dvjema po formatu znatnijim uglovnicama: palačom Alojzija Frigana na broju 27, sagrađenom 1840. prema projektu Aleksandra Brdarića, klasicističkim zdanjem skladnih pročelja, čiji ugaono smješten glavni ulaz s balkonom stvara sceničan akcent na spoju tih obodnih ulica.¹⁴ Koristeći se također prednostima ugaone lokacije, nasuprot Friganovoj na broju 29 smjestila se barokno-klasicistička palača Erdödy-Drašković, današnji Državni arhiv u Zagrebu – zapravo kompleks koji čine dva zdanja: kasnobarokna dvokatnica Aleksandra Erdödyja, sagrađena na zapadnom bedemu, te dva krila kasnije jednokatne palače Franje Draškovića, s bidermajerskim pročeljima orijentiranim na Opatičku i Demetrovu.¹⁵

Zaključno, premda formirana na temelju starih urbanih struktura, Opatička ulica današnjim izgledom prije svega svjedoči o preobrazbi grada u osvit modernoga doba, u čemu podjednako sudjeluju plemstvo i novo građanstvo. To njezino značenje vjerojatno je imao na umu i Đuro Szabo nazivajući ju *Nobelgasse*:¹⁶ jedna stara ulica postaje ogledalom nove društvene elite, koja će grad Zagreb tijekom 19. stoljeća pretvoriti u političko, gospodarsko i kulturno središte nacionalno koncipiranog društva.

10 Projekt se pripisuje arhitektu i graditelju Bartolu Felbingeru. DOBRONIĆ (bilj. 5), 262–263.

11 KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 105.

12 Prema A. Kassowitz-Cvijić, u: DOBRONIĆ (bilj. 5), 286. Usporediti također: KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 106.

13 Prema A. Kassowitz-Cvijić, u: DOBRONIĆ (bilj. 5), 284. Usporediti također: NADA PREMERL, Društveni život u sjevernoj Hrvatskoj kao dio preporodnog nacionalnog programa, u: *Hrvatski narodni preporod 1790–1848.*, (ur.) Nikša Stančić et al., Zagreb, 1985., 137; KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 106.

14 DOBRONIĆ (bilj. 8), 63; ISTA (bilj. 5), 280.

15 Ta se pročelja pripisuju Bartolu Felbingeru. DOBRONIĆ (bilj. 5), 384.

16 ĐURO SZABO, *Stari Zagreb*, Zagreb, 1941., 72.

Oznaka obuhvata nekadašnjeg kompleksa samostana opatica sv. Klare

Oznaka palače Drašković

I.2. Povijest zemljišta i njegovi vlasnici

I.2.1. Zagrebačke klarise i njihovo zemljište u Opatičkoj

Narodni dom, odnosno palača Karla Draškovića u Opatičkoj 18, sagrađena je na zemljištu koje je od sredine 17. stoljeća pripadalo samostanu klarisa. Povijest klarisa i sudbina nakon njih preostalih imanja i zdanja dobro su historiografski istražene, pa je kronologija povijesnog prostora palače višekratno iznesena u literaturi.¹⁷ U hrvatske zemlje klarise

su stigle iz Požuna 1645. godine, drži se na poziv Gašpara Draškovića i drugih plemića, najprije u grad Klenovnik u posjedu plemićke obitelji Drašković, a već iduće godine u Zagreb, gdje je 1647. počela gradnja samostana na darovanom im zemljištu pokraj gradske kule, tj. Popova tornja i Novih vrata. U dovršeni samostan uselile su se 1650., a samostanska crkva Sv. Trojstva sagrađena je između 1658. i 1669. godine. Klarise su zahvaljujući brojnim donacijama i legatima u imanju i novcu stekle pozamašan imetak. U svojem redu okupljale su ponajprije kćeri uglednih velikaških obitelji, a u sklopu samostana djelovala je i škola za djevojke; uz osnovnoškolsko obrazovanje redovnice su po-

učavale i glazbu, o čemu svjedoči sačuvan popis imovine u kojem se navodi popriličan broj instrumenata. Samostanska zgrada i crkva dvaput su stradale u teškim požarima – 1674. i 1706. Samostanski se kompleks potkraj 17. stoljeća proširio na susjedne parcele te je s vremenom dograđivan: 1698. godine redovnice su dobile zemljište za dogradnju istočnoga samostanskog krila, a u istom su navratu u svoju cjelinu uključile i susjedno zdanje tzv. Zakmardijeva spremišta (1657.), na čijem se mjestu danas nalazi zgrada bivše pučke škole, kojom se također koristi Muzej grada Zagreba (Opatička 22). Od kraja 17. stoljeća, dakle, zemljište samostanskog sklopa klarisa pružalo se od samoga sjevernog vrha Gradeca, odnosno Opatičke 22, do današnje kuće na broju 16, a u vremenu ukidanja reda (1782.) u njegovu je sastavu bio i Popov toranj.¹⁸ Prema mišljenju Lelje Dobro-

17 Među prvim povjesničarima o zagrebačkim klarisama pisali su Vjekoslav Klaić, Emilij Laszowski i Rudolf Horvat. Samostanski kompleks sustavno su istraživale i o njemu objavljivale Draginja Jurman Karaman i Lelja Dobronić. Usporediti: VJEKOSLAV KLAJĆ, Opatice sv. Klare ili klarise u Zagrebu, u: *Stari i novi Zagreb*, (ur.) E. Laszowski, Zagreb, 1925., 61–64; EMILIJ LASZOWSKI, Crkvene stvari dokinutoga samostana opatica sv. Klare u Zagrebu, u: *Stari i novi Zagreb*, (ur.)

E. Laszowski, Zagreb, 1925., 180–187; RUDOLF HORVAT, Opatice »klarise« i Gašpar Drašković; Nekadašnji samostan opatica klarisa, u: ISTI, *Prošlost grada Zagreba*, Zagreb, 1942., 261 i 263; DRAGINJA JURMAN KARAMAN, Zgrada Muzeja grada Zagreba, u: *Iz starog i novog Zagreba*, (ur.) F. Buntak et al., Zagreb, 1957., 80–81; DOBRONIĆ (bilj. 5), 269–273.

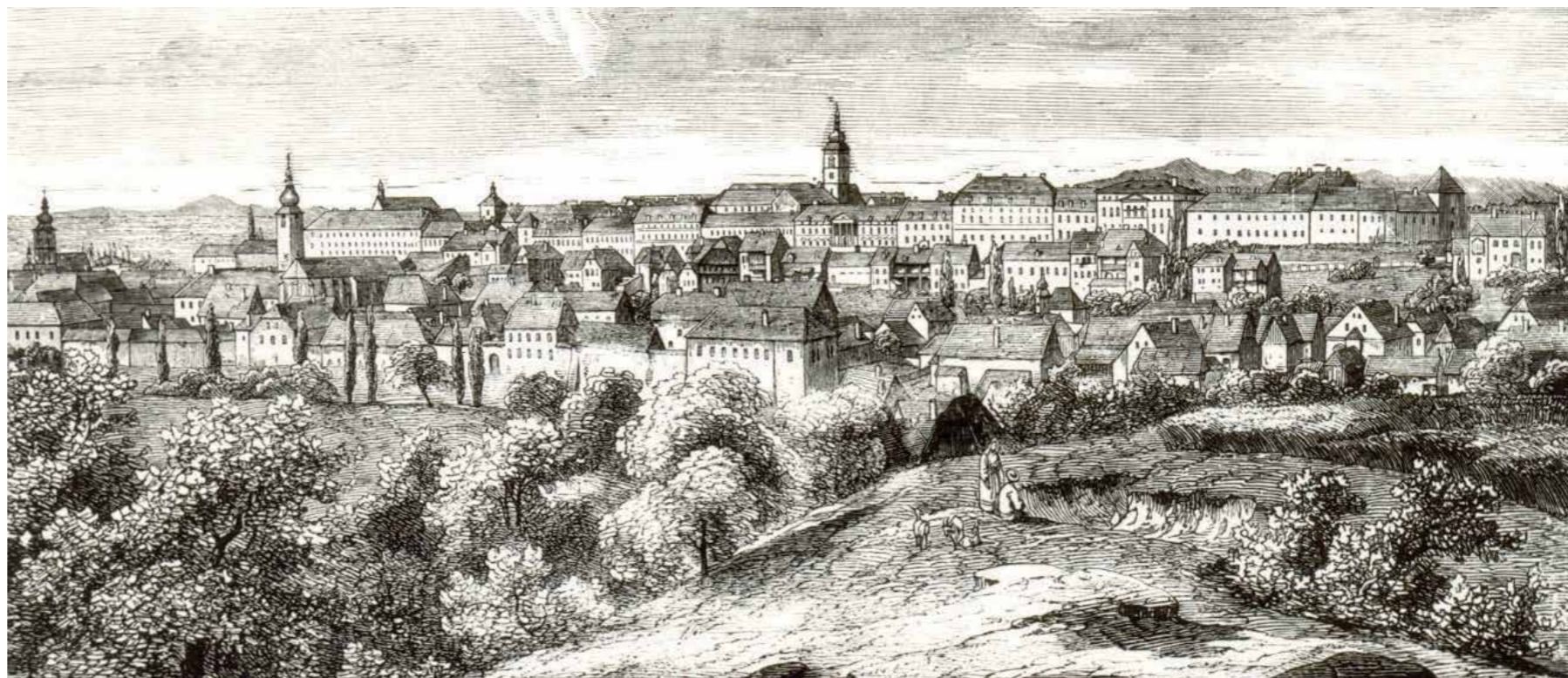
18 Kronologija proširenja samostanskog sklopa. Usporediti: DOBRONIĆ (bilj. 5), 272.

nić, proširenja potkraj 17. ili početkom 18. stoljeća, moguće i nakon požara 1706., uključivala su adaptaciju ili dogradnju Zakmardijeva spremišta za potrebe djevojačke škole te proširenje sjevernoga dijela istočnog krila samostana parlatorijem.¹⁹

Kad je Josip II. izdao Patent o vjerskoj toleranciji, naredba o raspustu zagrebačkog samostana klarisa stigla je 27. veljače 1782. te je do isteka travnja kongregacija rasformirana; redovnice su umirovljene, novakinje i djevojke poslane kućama, a imovina Reda prešla je u državno vlasništvo. Samostanska je zgrada služila različitim namjenama. Nakon raspuštanja Reda neko su vrijeme u njoj živjeli gradski mjernici; 1785. u njoj je smještena Komorska uprava, tj. državna blagajna, a potkraj 18. stoljeća u njezinom su se refektoriju održavale i kazališne predstave putujućih družina. Između 1816. i 1831. glavnom se samostanskom zgradom koristila vojska, između 1831. i 1851. bila je prenamijenjena u poštu, potom za Financijsko ravnateljstvo, koje je ondje ostalo do nakon Drugoga svjetskog rata. Od 1947. u zgradi je Muzej grada Zagreba. Samostanska crkva Sv. Trojstva, pak, rasvećena je 1788. godine; povijest bilježi inicijativu da se ona adaptira za stalnu kazališnu namjenu;²⁰ to se ipak nije ostvarilo, pa je crkva (nakon što je neko vrijeme služila kao vojni magazin, odnosno žitnica) prepuštena propadanju.

1.2.2. Zemljište današnje Opatičke 18 i njegovi vlasnici. Karlo Drašković i izgradnja palače

Veći dio parcele na kojoj je poslije podignuta palača zauzimao je vrt, dok se u njezinom sjeverozapadnom dijelu nalazila spomenuta crkva Sv. Trojstva.²¹ To je bila jednobrodna crkva orijentacije sjever-jug, nepravilnoga pravokutnog tlocrta, s trapezoidnim svetištem i jednom kapelom na

Pogled na Zagreb s istoka 1860-ih. U prvom planu Kaptol, u drugome istočna fronta Duge/Radićeve, a u stražnjem planu istočna fronta Opatičke ulice (KNEŽEVIĆ, 2020.)

istočnom zidu; u nju se pristupalo iz samostanske zgrade, no imala je i bočni ulaz na zapadu. Istočno od kora, između kapele i južnog zida samostana, nalazio se zvonik. Do konačne izgradnje palače parcela s napuštenim crkvištem više je puta mijenjala vlasnike. Nakon neuspjele licitacije 1805. godine,²² 1820. zemljište je na ponovljenoj licitaciji prodano barunu Adamu Peharniku-Hotkoviću. Peharnik je preuzeo obvezu da nova zgrada (koja bi se gradila na zemljištu) od samostanske bude odmaknuta četiri hvata, što je, pak, bila pretpostavka formiranja današnje uličice, tj. prolaza Dvoranski prečac, kojim se između Narodnog doma i samostanskog kompleksa današnjega Muzeja može proći prema Radićevoj ulici, odnosno izići na Vrazovo šetalište i Felbingerove stube. Od Peharnikove udovice 1822. teren je kupio Josip Štajdacher, gradski bilježnik, zajedno s grofom Franjom Vojkffyjem (Vojkovićem) i odvjetnikom Josipom Brigljevićem, da bi gradilište 1833. ponovno bilo

²² PAVAO CINDRIĆ, *Grički milenij*, Zagreb, 1965., 120.

Palača Drašković na fotografiji Ludwiga Schwoisera, 1864. (KNEŽEVIĆ, 2020.)

u prodaji. Godine 1835. od Vojkffyjeve udovice kupio ga je grof Karlo Drašković te ondje sebi tijekom druge polovine 1838. godine sagradio palaču. Godinu izgradnje pa-

¹⁹ Isto, 272, 278.

²⁰ Usporediti: EMILIJ LASZOWSKI, Crtice iz kazališne prošlosti grada Zagreba (1784.–1816.), u: *Narodna starina*, IV., 10 (1924.), 85–87.

²¹ JURMAN KARAMAN (bilj. 17), 83–84.

Pogled na ograđeno dvorište i zapadno pročelje palače Drašković iz Opatičke ulice

lače definitivno je utvrdio Juraj Lachner (Lahner), na temelju vjerodostojnoga arhivskog izvora u kojem se u veljači 1839. spominje »novosagrađena veličanstvena kuća grofa Karla Draškovića«. ²³

Grof Karlo Drašković (1807.–1858.) bio je potomak tzv. banske grane plemićke obitelji Drašković, nećak Janka Draškovića (1770.–1856.), političara i istaknutog ilirca, autora *Disertacije*, osnivača zagrebačke Narodne čitaonice. Karlo Drašković obnašao je funkciju carskoga kraljevskog komornika, a živio je kao veleposjednik na imanju Veliki Bukovec; posjedovao je još i Bisag, imanje koje je također stoljećima bilo u posjedu Draškovića. Kao pristalica preporodnog pokreta imao je jasan hrvatski nacionalni identitet te je, sa suprugom Elizabetom Batthiany-Strattman, bio

23 HAZ, Acta pol. 1839. br. 1324 od 24. 2. 1839. Prema: DOBRONIĆ (bilj. 5), 264. Usporediti također: JURAJ LACHNER, Jedna od najznačajnijih zgrada ne samo u povijesti Zagreba, nego i u hrvatskoj kulturnoj i političkoj prošlosti, u: *Novi list*, Zagreb, 24. 10. 1941.

osnivačem i graditeljem nekoliko javnih ustanova u svojem kraju: pučkih škola u Bisagu i Velikom Bukovcu, župne crkve i djevojačke škole u Bukovcu. Njihov dom u Velikom Bukovcu bio je mjesto okupljanja preporodno usmjerene elite, a u tom je duhu odgajao i vlastite sinove. Palaču u Opatičkoj sagradio je s namjerom da se s obitelji doseli u Zagreb, odnosno da ondje ima komforno boravište. ²⁴ Karlo je imao petoricu sinova, a nakon njegove smrti obitelj se razdjelila na četiri grane. Svoje su posjede članovi obitelji Drašković držali do kraja Drugoga svjetskog rata. Potomci obitelji danas žive u Austriji.

1.2.3. Vlasnici i korisnici palače nakon obitelji Drašković: od Narodnog doma do Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU

U posjedu Karla Draškovića, međutim, palača je ostala samo nekoliko godina. Prema predaji, na nagovor strica Janka Draškovića, Karlo je pristao novosagrađenu palaču po povoljnim uvjetima prodati ilircima okupljenima oko Narodne čitaonice, koji od 1841. godine skupljaju priloge za gradnju svojega sjedišta, Narodnog doma. ²⁵ Na sjednici Čitaonice 23. listopada 1845. odvjetnik Vjekoslav Frigan iznio je upravi ponudu grofa Karla Draškovića: on je spreman prodati svoju kuću »za malu čenu od 28. hiljada for. sr.«; Frigan drži da bi se u zgradu mogle smjestiti sve institucije javnog djelovanja iliraca (Čitaonica, Narodni muzej, Gospodarsko društvo) te predlaže upravi da počne kampanju otkupa dionica, putem kojih bi se financirala kupnja palače. ²⁶ Godine 1845., dakle, prodaju se dionice za kupnju kuće, a već 27. veljače 1846. sklopljen je kupoprodajni ugovor. ²⁷

24 NADA PREMERL, Nezaboravni plesovi u Ilirskoj dvorani, u: *Zagreb, moj grad*, 45 (2013.), 24–28, 26.

25 DOBRONIĆ (bilj. 5), 268.

26 JAKŠA RAVLIĆ, Ilirska čitaonica u Zagrebu, u: *Historijski zbornik*, XVI. (1963.), 159–215, 206.

27 Kupoprodajni ugovor čuva se u NSK. R 3986, Pr. 104, p. 1. Prema: DOBRONIĆ (bilj. 5), 264 i 269.

Useljenjem iliraca, palača Drašković postaje središte društvenoga života; u srednjem dijelu prizemlja smješta se Narodni muzej, a u krila Gospodarsko društvo; svečana dvorana služi za različite sastanke, skupštine i druga okupljanja, kao i za svečane plesove. ²⁸ Naime, odmah nakon useljenja novi će vlasnici naručiti projekt adaptacije palače za svoje potrebe od mladog arhitekta Aleksandra Brdarića. Posebno ističu potrebu proširenja i renovacije svečane dvorane, koja će početkom 1847. godine postati jednim od najatraktivnijih interijera u gradu, pa će čak i sama zgrada Narodnog doma u sljedećem razdoblju nositi nadimak »Dvorana«. Dvorana je otvorena svečanim plesom 27. veljače 1848. O dojmu koji je novouređena dvorana ostavila u javnosti svjedoči oduševljeni opis u *Danici*: »U obziru arhitektonike savršenosti i sjajnog urešenja daleko nadvisuje sve ostale zagrebačke dvorane, a mi ih više imamo, koje zaslužuju uprav lepimi nazvane biti. Premda nije odviše velika, ipak zajedno sa svojim prostranim galerijama može lahko 1000 osobah primiti. Razsvetljena bjaše sa pet prekrasnih pozlatjenih lusterah, od kojih je srednji od ogromne veličine i neobične krasote: izvan toga bjaše više ukusnih pozlatjenih svećnjakah po duvarih pomešteno, što je lepu svetlost razprostranjivalo ... Veliku pozornost pobudilo je takodjer nebo od dvorane, koje je nekim osobitim bi reč slavenskim načinom naslikovano i rešetkama, medju kojimi pozlatjena zerna trepetju na devet malena četverokutja razdeljeno, od kojih je svaki kut velikim pozlatjenim želudom (žirom) urešen, što pri sveći osobitu neku velepnost celoj dvorani podaje.« ²⁹ Uoči i tijekom revolucionarnih godina 1848. i 1849., dvorana Narodnog doma postat će i mjestom važnih političkih događanja, pa će se u njoj 25. ožujka 1848. održati i povijesno važna Narodna skupština na kojoj je Ivan Kukuljević svečano pročitao dokument *Zahtjevanja naroda*, zapravo sažeti program hrvatskoga političkog pokreta

28 PREMERL (bilj. 24), 26.

29 *Danica horvatsko-slavonsko-dalmatinska*, 13. veljače 1847., prema: PREMERL (bilj. 24), 27.

Ilirska dvorana

1848. godine, u kojem se prvi put iznosi koncept moderne hrvatske države.³⁰

U tom razdoblju u palači je živio i Stanko Vraz, istaknuti ilirac i književnik, o čemu svjedoči spomen-ploča s reljefom (koji je izradio Ivan Rendić) na zapadnoj fasadi sjevernoga krila, postavljena 1910. godine.

Simbolično značenje koje je to zdanje steklo tijekom djelovanja iliraca bilo je tako izraženo da će i u razdoblju nakon ukidanja apsolutizma i ponovne uspostave ustavnog poretka zgrada biti dodijeljena novoosnovanoj Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti; taj je prijedlog prihvaćen već na Saboru 1861., a konačno potvrđen 2. travnja 1868. godine. Akademija se u zgradu uselila početkom 1869., gdje je ostala sve do preseljenja u svoju novu palaču na Zrinjevcu 1880. godine. U prizemlju Narodnog doma nalazio se i dalje arheološki odjel Narodnog muzeja. Na vijest o gradnji nove Akademijine palače, Narodni dom već 1878. otkupljuje država za smještaj svoje pravosudne uprave; od iseljenja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1880. do kraja Drugoga svjetskog rata zgrada će biti sjedište visoke sudbene vlasti, odnosno Stola sedmorice. Nakon Drugoga svjetskog rata u palaču se vraća JAZU, odnosno njezin Zavod za književnost i teatrologiju, koji se njome i dalje koristi, kao Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, današnjega vlasnika zgrade.

30 Usporediti: JAROSLAV ŠIDAK, »Narodna zahtjevanja« od 25. ožujka – program hrvatske Četrdesetosme, u: ISTI, *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848.–49.*, Zagreb, 1979., 33–76.

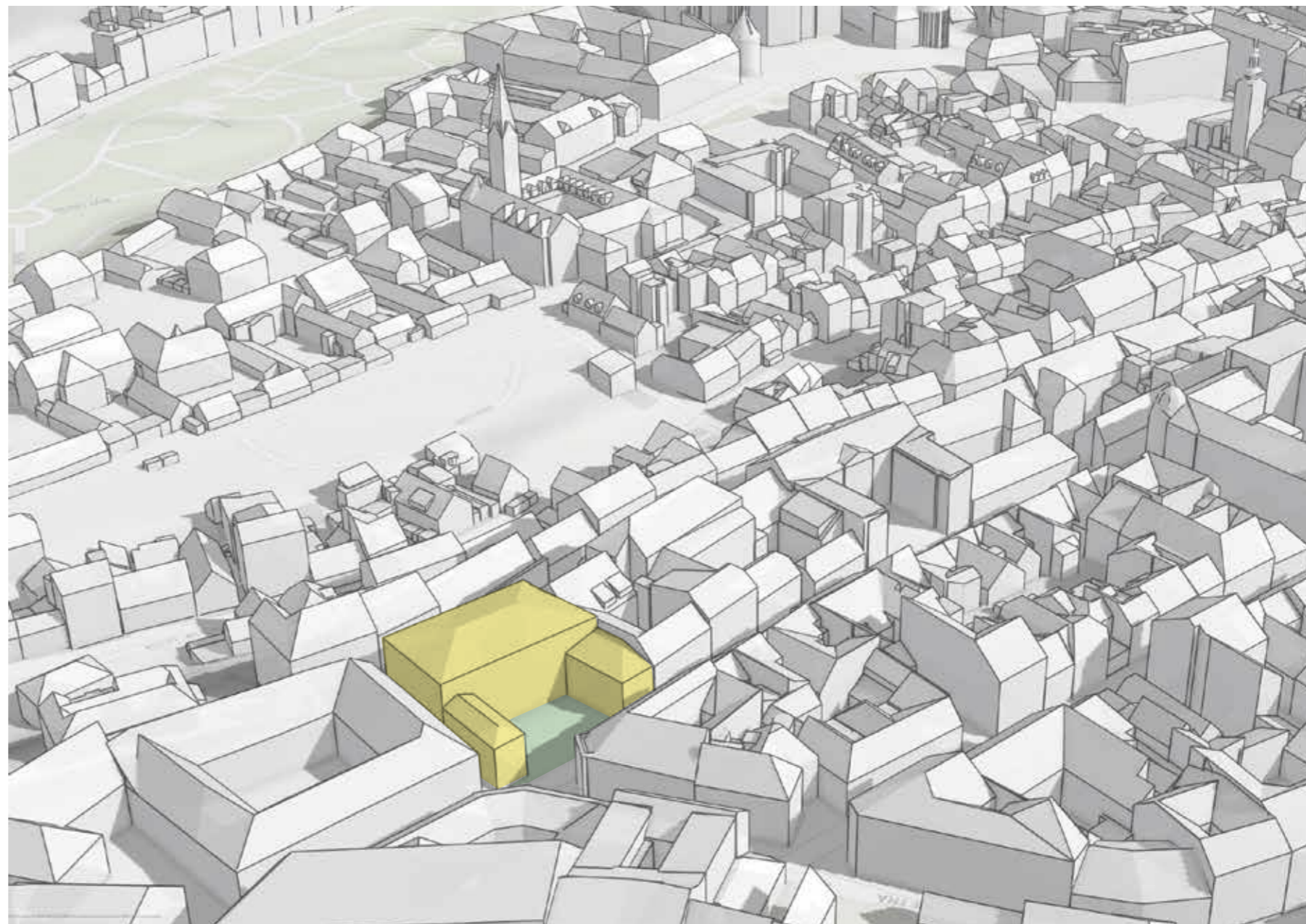

ANALIZA
ARHITEKTONSKIH
OBILJEŽJA I
ZATEČENOG
STANJA

II.1. Urbanistički kontekst

Palača Karla Draškovića u Opatičkoj ulici, poslije poznata kao Narodni dom, podignuta je 1838., eventualno početkom 1839. godine³¹ prema nacrtima za koje se pretpostavlja da ih je izradio Bartol Felbinger. Pripada tipu *cour d'honneur*, karakterističnom za europske palače 17. stoljeća s ceremonijalnim dvorištem, odnosno njegovoj izvedenici prilagođenoj mjerilu gradske palače. Tu trokrilnu palaču U-tlocrta čine glavno, duže krilo izgrađeno na istočnom gradskom bedemu, odnosno poravnato u liniji njegovoga gabarita, te dva bočna krila, niža i kraća, koja se pružaju prema Opatičkoj ulici, zatvarajući prednji vrt – *cour d'honneur*, preko kojega se u palaču ulazi s ulične strane.³² Izvorne urbanističke odrednice palača je sačuvala do danas.

Kao što je rečeno, Opatička ulica izvorno je povezivala Kamenita i Opatička ili Nova vrata. Slijedi istočnu konturu Gradeca, s jasnim početkom i završetkom: od kule u sklopu Kamenitih vrata do samostanskoga sklopa s Popovim tornjem i porušenih sjevernih gradskih vrata.³³ Između 1839. i 1841. pristupilo se i uređenju tzv. Sjeverne promenade; sjeverna gradska vrata su porušena, a do tada zapušteni obronak podno Popova tornja učvršćen je potpornim zidom. Poznato je da je te radove vodio Bartol Felbinger, zadužen i za adaptaciju susjedne školske zgrade.³⁴ Godine 1845. podno Popova tornja sagrađena je zgrada i danas popularne kavane Palajnovke. Tom je intervencijom srednjovjekovni ulaz u grad pretvoren u reprezentativan javni prostor, koji je rastvorio Opatičku ulicu s njezine sjeverne strane. Samo šetalište, poslije nazvano Vrazovo, današnji

Palača Drašković označena na 3D modelu Grada Zagreba (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)

je izgled definiralo 1911., odnosno 1912. godine, prema projektu arhitekta Huga Ehrlicha.³⁵

Razgradnja srednjovjekovnih zidina i integracija grada s podgrađem učinila je, dakle, lokacije na uzvišenju između Opatičke i Kipne/Duge/Radićeve ulice iznimno atraktivnima, slijedom prosvjetiteljskih ideja prisne povezanosti čovjeka s prirodom. Te se ideje u arhitekturi očituju u in-

tegraciji kuće s vanjskim prostorom, i to izravno, ali i lijepim vizurama, ovdje konkretno otvorenim vizurama prema Kaptolu.

Jedna od takvih palača je i palača Karla Draškovića na adresi Opatička 18. Središnjim krilom smještena je na liniji istočnoga srednjovjekovnog zida, a južnim je krilom priljubljena uz susjednu zgradu, tzv. Štajdaherovu ili Jakčinovu kuću na broju 16. Sjevernim krilom palača je, pak, odmaknuta od susjednoga bivšeg samostana klarisa, tvo-

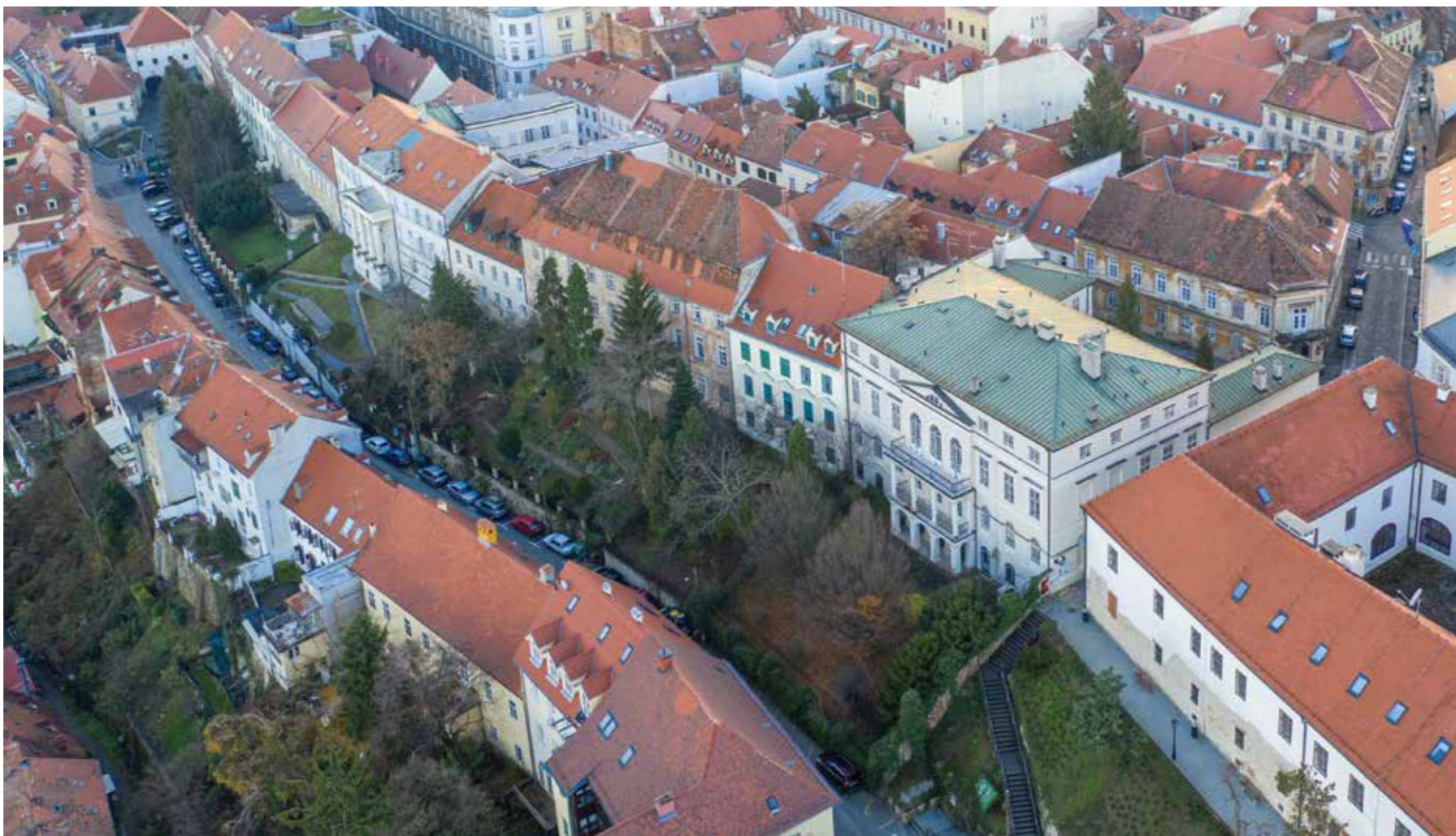
31 Vidjeti bilj. 23.

32 DOBRONIĆ (bilj. 8), 109.

33 BEDENKO (bilj. 1), 21–22; KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 89.

34 O zaslugama za uređenje sjevernoga šetališta Felbinger se dugo sporio s Matijom Palainom, inicijatorom i financijskim nadzornikom projekta. Usporediti: DOBRONIĆ (bilj. 8), 109–111.

35 MLADEN OBAD ŠČITAROCI, *Gradski perivoji Hrvatske u 19. stoljeću*, Zagreb, 2004., 136.

Pogled na istočna pročelja opatičkih palača s vrtovima prema Radićevoj ulici

reći kratku ulicu, odnosno prolaz Dvoranski prečac. Preko toga prolaza, koji je zbog potrebe za odmicanjem od zgrade samostana bio uvjetovan još prvom kupcu parcele Josipu Štajdahu, gornjogradska Opatička ulica poslije će se, preko Vrazova šetališta Huga Ehrlicha, povezati s Donjim gradom Felbingerovim (prije Lenucijevim) stubama.³⁶ Urbanistički položaj čini palaču Karla Draškovića građevinom s dvama glavnim pročeljima – istočnim i zapadnim. Monumentalno istočno pročelje razvedeno altanom (koju čine lođa i ponad nje otvoreni balkon) rastvara se prema Kipnoj/Dugoj/Radićevoj ulici, do koje se spušta ograđeni vrt na kamenom podzidu, dok je pročelje u Opatičkoj, s

dvorištem u konkavnom zagrljaju kuće, uvučeno od linije ulice koju definira dekorativna željezna kovana ograda palače, poput prozirne ulične opne nad kamenom bazom. Pročelja palače Karla Draškovića tvore karakterističan urbanističko-arhitektonski ambijent obiju ulica prema kojima su orijentirana. Na gornjogradske istočnoj fronti pročelje se uklapa u niz reprezentativnih pročelja ostalih opatičkih palača na istoj građevinskoj liniji, iznad zelenog pojasa podzidanih vrtova. U pravilu, zgrade na toj strani nemaju ulaze jer su istočna dvorišta bila osmišljena kao privatne ekstenzije kuće u kultiviranoj prirodi. Ulazna su pročelja u Opatičkoj, pak, suzdržanije oblikovana, pa tako i pročelje Opatičke 18. Ulazi u njezino prednje dvorište smješteni su simetrično na sjevernoj i južnoj strani raskošne ograde; onaj na južnoj strani danas se koristi i kao kolni ulaz.

36 Usporediti: UCHYTIĆ et al. (bilj. 3), 106.

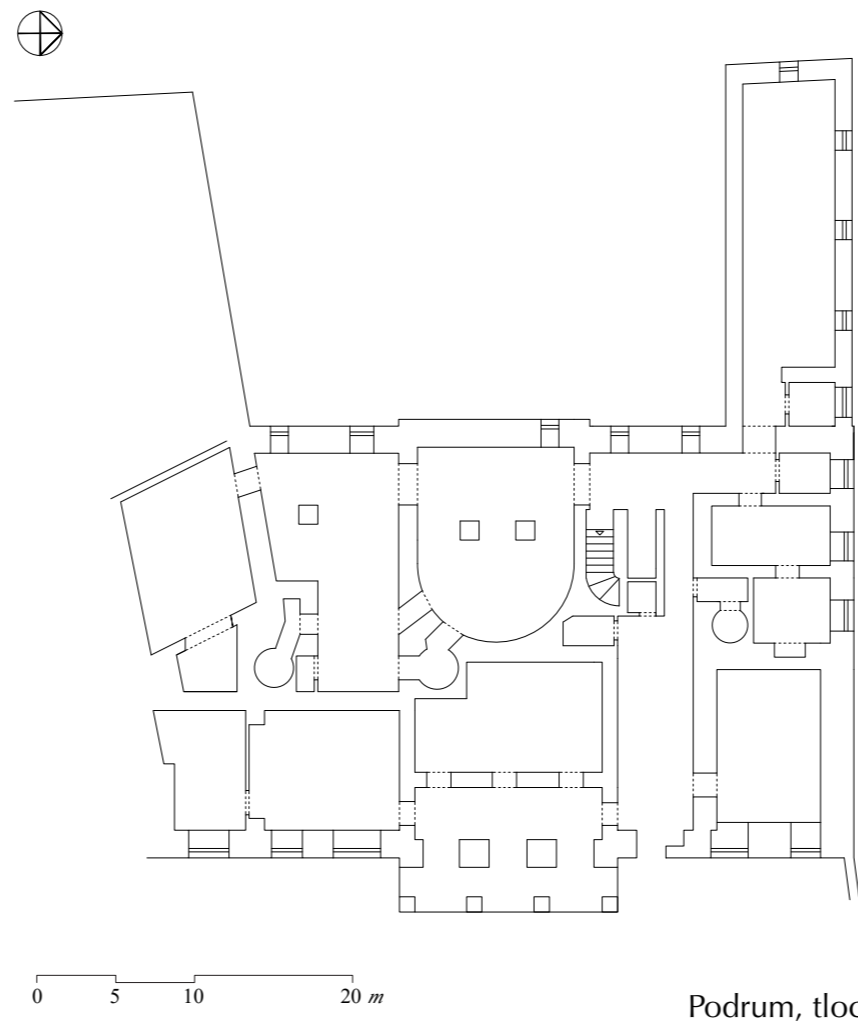
Uspon iz Radićeve ulice prema Dvoranskom prečacu Stubama Franje Buntaka, koje se nastavljaju na Felbingerove stube
Zapadno dvorište palače Drašković

II.2. Organizacija unutarnjeg prostora

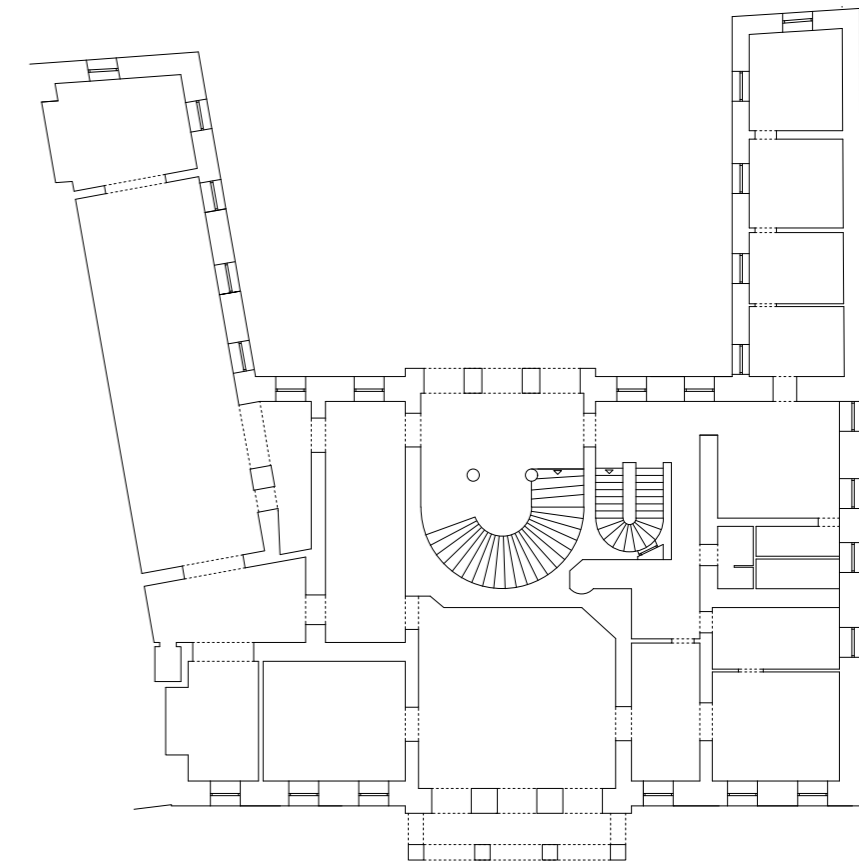
Trokrična palača, poznata kao Narodni dom, ima ulaz iz Opatičke ulice, smješten posred središnjeg krila i natkriven elegantnim konzolnim trijemom. Dok glavno krilo ima dva kata nad prizemljem, bočna krila imaju po jedan. Palača ima podrumsku etažu koja zbog pada terena na istoku prelazi na razinu vrta. U palaču se ulazi iz **prizemlja** kroz prednje, zapadno dvorište jednostavne simetrične kompo-

Prizemlje, predvorje reprezentativnog stubišta

Podrum, tlocrt

Prizemlje, tlocrt

zicije, definirano polukružnom stazom koja spaja dva bočna ulaza u dvorište s ulice sa središnjim ulazom u zgradu. Tema poprječne podjele palače na dva dijela, koju blago sugerira i dvostruki ulaz u dvorište, baš kao i tema polukruška, nastavlja se i u interijeru. Ulaznim prostorom dominira reprezentativno polukružno zavojito stubište, u punoj širini predvorja, koje vodi na kat do monumentalne svečane dvorane. Ono što prizemlje palače čini organizacijski zanimljivim jesu dvojna bočna vrata koja vode prema dvama krilima zgrade. Upravo se u tretmanu prostora iza tih dvojnih nasuprotnih vrata otkriva distinkcija u organizaciji sjevernog i južnog dijela građevine. Dok južni ulaz vodi do niza međusobno povezanih prostorija, te ujedno vodi i do salona na istočnoj strani zgrade s lođom prema dvorištu, sjeverni ulaz sadrži sporedno, funkcionalno stubište. Altana je izvorno projektirana tako da je omogućivala izravnu

vezu prizemlja i dvorišta na istoku, što je bilo logičnije od sadašnje veze kojom se u stražnje dvorište iz zgrade pristupa sporednim stubama preko razine podruma (koji je, pak, zbog pada terena na istočnoj strani u razini prizemlja). No kako se altana 1843. godine zbog loše izvedbe srušila (zbog čega je Bartol Felbinger bio tužen kao izvođač radova),³⁷ preprojektirana je tako da je izravna veza istočnog i zapadnog dvorišta na razini prizemlja izostala. Vrata iz raskošnoga istočnog dvorišta vode u prostore **podruma**, koji je s prizemljem povezan sporednim stubištem. U sjevernom traktu podrumskih prostorija smješteni su kotlovnica i uređaj za ventilaciju, kao i dovod zraka za podrumске prostorije te agregat za rasvjetu. Ostale prostorije sjevernog krila služe kao spremišta. U središnjem podrumskom krilu,

37 Usporediti: DOBRONIĆ (bilj. 5), 264.

Prizemlje, prostorije

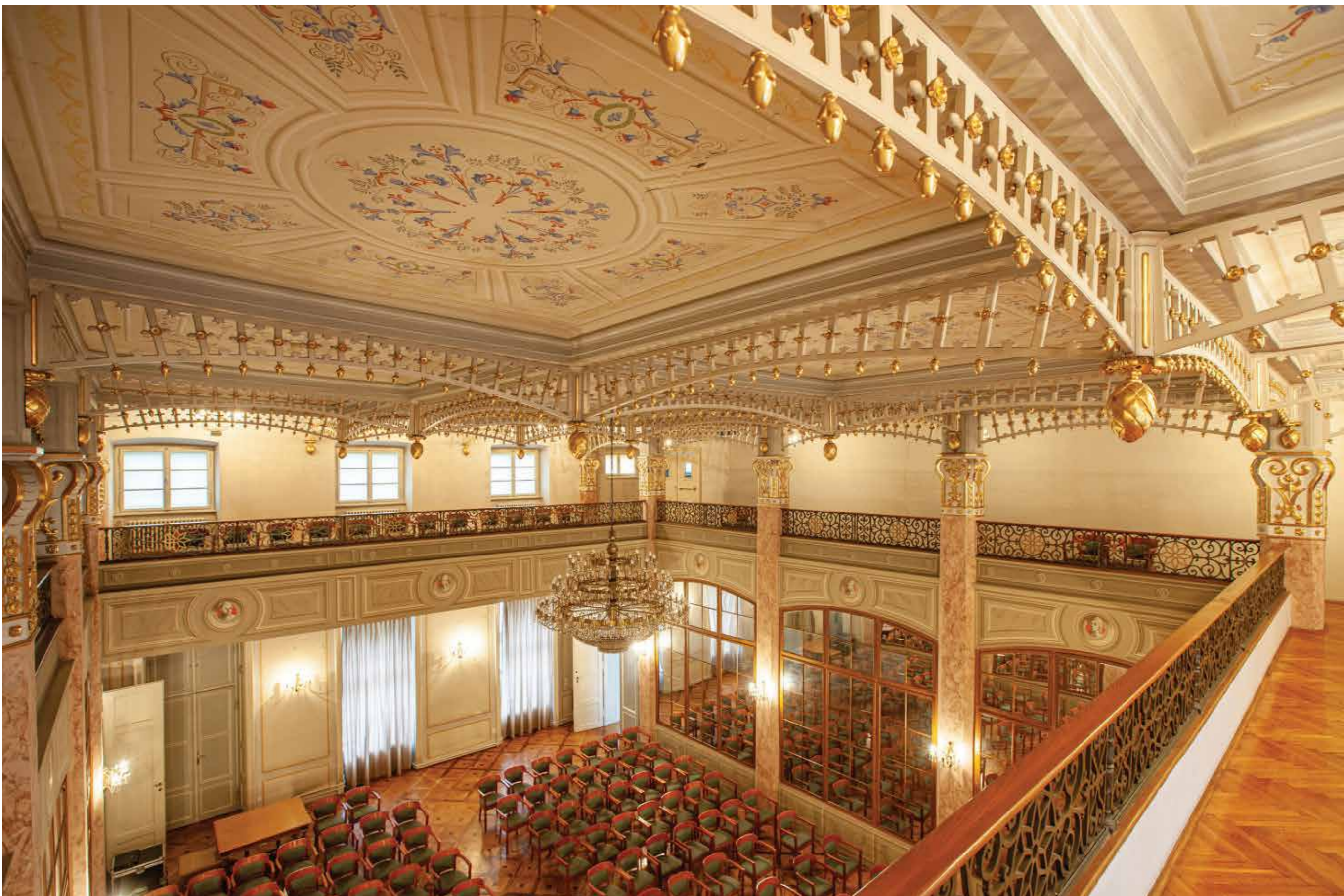
Stubište koje vodi iz prizemlja na prvi kat

u nastavku stuba koje vode iz prizemlja u dvorište, nalaze se sanitarije, dok ostalim podrumskim prostorijama nije definirana namjena. Projektom koji je izradio Restauratorski zavod Hrvatske 1968. godine, pretpostavljeno je da bi se te prostorije zbog atraktivnosti mogle koristiti kao izložbeni prostori, pa je predviđena instalacija elektrike i grijanja.³⁸

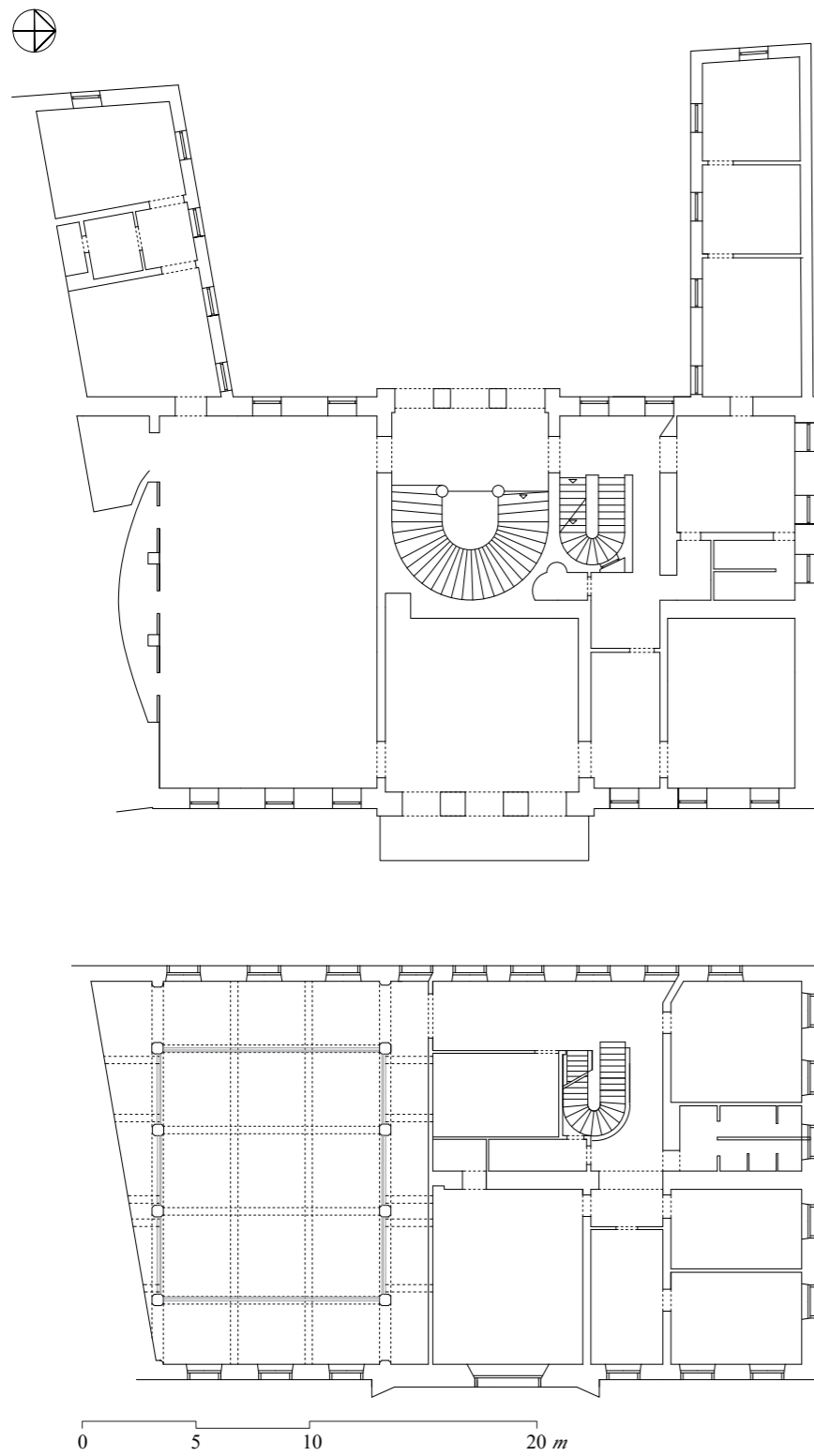
Reprezentativno, središnje pozicionirano **stubište** povezuje prizemlje s prostorijama južnog krila po vertikali i javnog je karaktera, za razliku od sporednog stubišta koje povezuje prostorije sjevernog dijela zgrade. Sjeverni dio prizemlja čini niz prostorija koje sadrže recepciju sa stambenim prostorom, u čijem su nastavku projektirani sanitarni čvor i priručna kuhinja. Južni dio prizemlja danas je bez funkcije. Raspored prostorija odaje klasicističku težnju prema postizanju kompozicije idealnih fragmenata unutar nesavršenog okvira, odnosno prema postizanju pravilnosti prostorija formiranjem nepravilnih pretprostora/nusprostorija.

38 BRANKO LUČIĆ, O rekonstrukciji »Ilirske dvorane«, HRZ, *Dokumentacija projekta Opatička 18, 1967.–1970.*, fascikl s narativnim dijelom dokumentacije, 3.

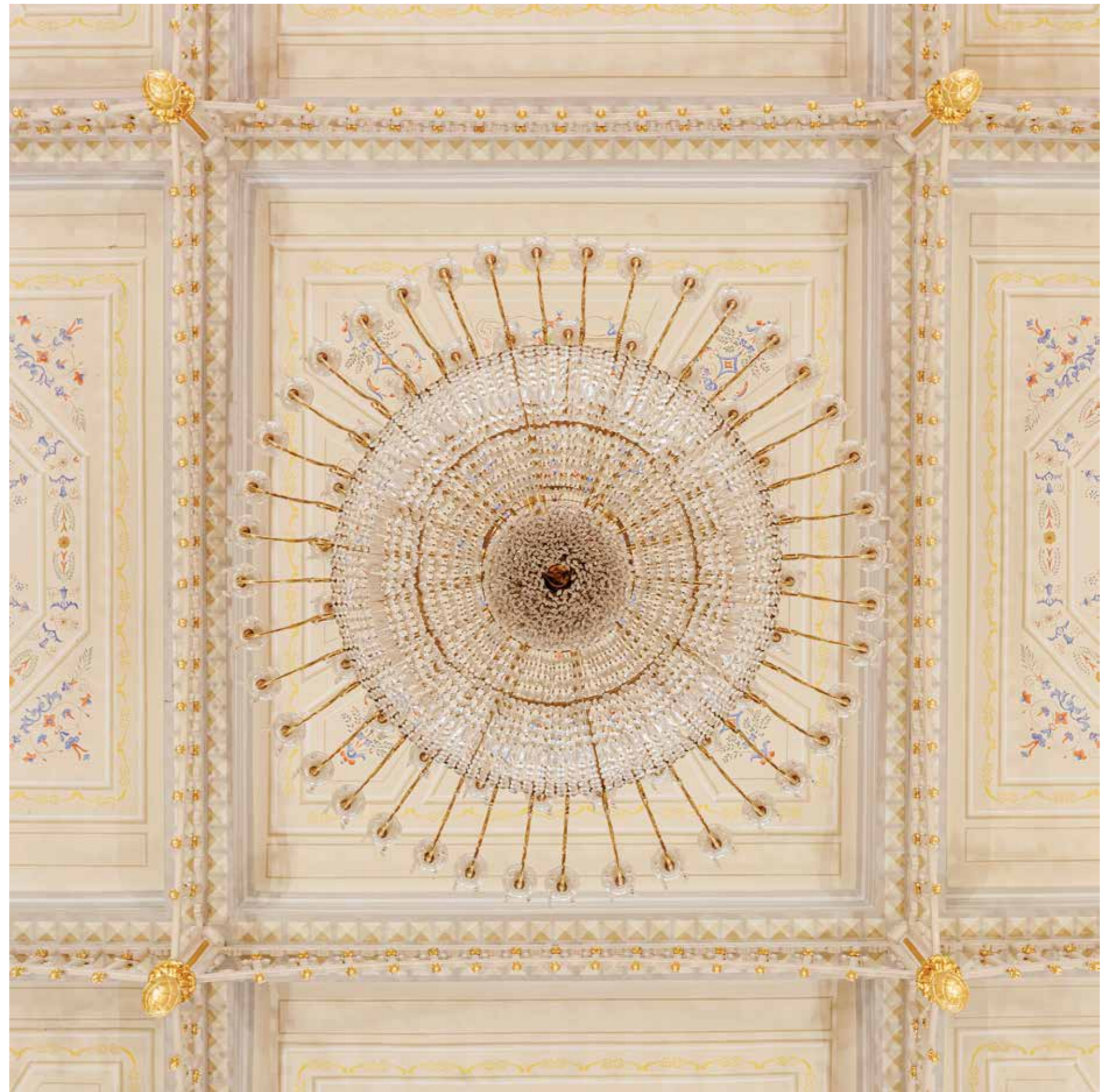
Na **prvi kat** iz središnjega krila, dakle, vode dva stubišta. Elegantno zavojito klasicističko stubište jednim krakom vodi iz prizemlja na kat do svečane dvorane. Odijeljeno je od pretprostora u prizemlju i na katu klasičnim stupovima i pilastrima. Tlocrtna dispozicija južnog dijela zgrade bila je višestruko adaptirana. Danas je svečanoj dvorani, zahvaljujući restauratorskom zahvatu dovršenom 1994. godine, vraćen izgled iz 1846., odnosno iz 1847., kad je za potrebe iliraca (kao novih korisnika) izvorna Draškovićeve dvorane bila povišena i proširena u punoj širini središnjega krila zgrade, od istočnog do zapadnog zida. Tada je s južne strane dobila lučnu nišu, a na katu galerije sa svih četiriju strana: dok su zapadna i istočna galerija smještene unutar perimetra dvorane, južna se dijelom nalazi nad spomenutom nišom, a sjeverna nad dijelom stubišta i susjednoga salona koji ima izlaz na altanu na istoku. U južnom krilu nalaze se nizovi međusobno povezanih prostorija osvijetljenih prozorima prema dvorištu. Sporedno, funkcionalno dvokrako stubište s polukružnim međupodestom vodi u prostorije sjevernoga dijela palače. S obzirom na to da

Pogled na Ilirsku dvoranu s istočne galerije

Prvi kat, tlocrt
 Drugi kat, tlocrt

Kasetirani strop Ilirske dvorane

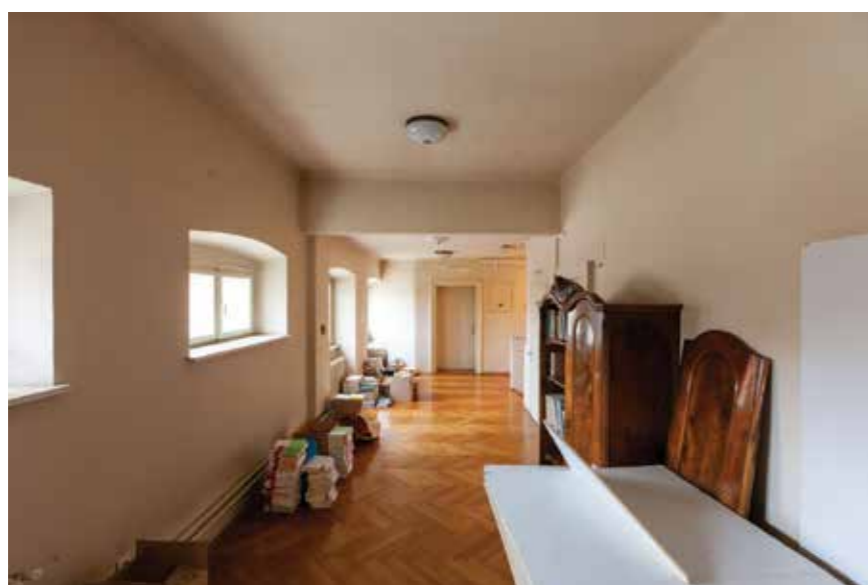
Prvi kat, prostorija s knjižnicom u južnom krilu

Prvi kat, sporedne stube

Drugi kat, prostorije Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU

se monumentalna svečana dvorana proteže u punoj visini prvog kata (*piano nobile*) i od njega nižega drugog kata, na **drugi kat** vodi samo sjeverno, sporedno stubište; ono ujedno vodi i u podrum, pa tako po vertikali povezuje cijelu zgradu. Time je podjela palače na dva dijela različitog karaktera – južnog, reprezentativnog, i sjevernog, privatnog – dodatno istaknuta.

Namjena prostorija u sjevernom dijelu palače, kao i prostorija drugog kata, danas je u funkciji ureda Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Adaptacija u ured rezultirala je manjim unutarnjim preinakama, uglavnom zbog uvođenja hodnika u nizove izvorno međusobno povezanih prostorija, te uvođenja sanitarija, tako da je palača u tom dijelu u osnovi zadržala izvorna obilježja. Prostorije sjevernog krila

osvijetljene su dijelom s dvorišne, a dijelom s vanjske strane fasade. Sporedno stubište povezuje niz radnih prostorija, među kojima su i one Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, te osigurava odvojenu vezu radnih prostora od reprezentativnog dijela palače.

Potkrovlje glavne zgrade je bez nadozida, osvijetljeno s istočne i zapadne strane s po tri dvostrešna luminara i zakrovljeno složenim krovom, koji je više puta adaptiran s obzirom na izvorno stanje zbog preinaka svečane dvorane.

Iako su se s vremenom provodile manje adaptacije izvorne tlocrtna dispozicije (od kojih je jedino veća samo preinaka klasicističke reprezentativne dvorane u veću dvoranu u stilu romantičnog historicizma), zgrada je zbog stubišta i predvorja s klasičnim stupovima, težnje k simetriji i geometrijskoj kontroli tlocrta s pomoću nusprostorija koje omogućuju ostvarenje idealnih tlocrtnih fragmenata, sačuvala karakterističke vrhunskoga klasicističkog ostvarenja. Njezina je tlocrtna dispozicija stoga otvorena za funkcionalne adaptacije bez zadiranja u formu zgrade, koje taj karakter neće ugroziti.

II.3. Unutarnja oprema

Najvažniji elementi interijera palače u Opatičkoj 18 jesu stubište koje vodi iz prizemlja na prvi kat i reprezentativna dvorana na prvom katu.

Reprezentativno stubište koje vodi iz prizemlja na prvi kat

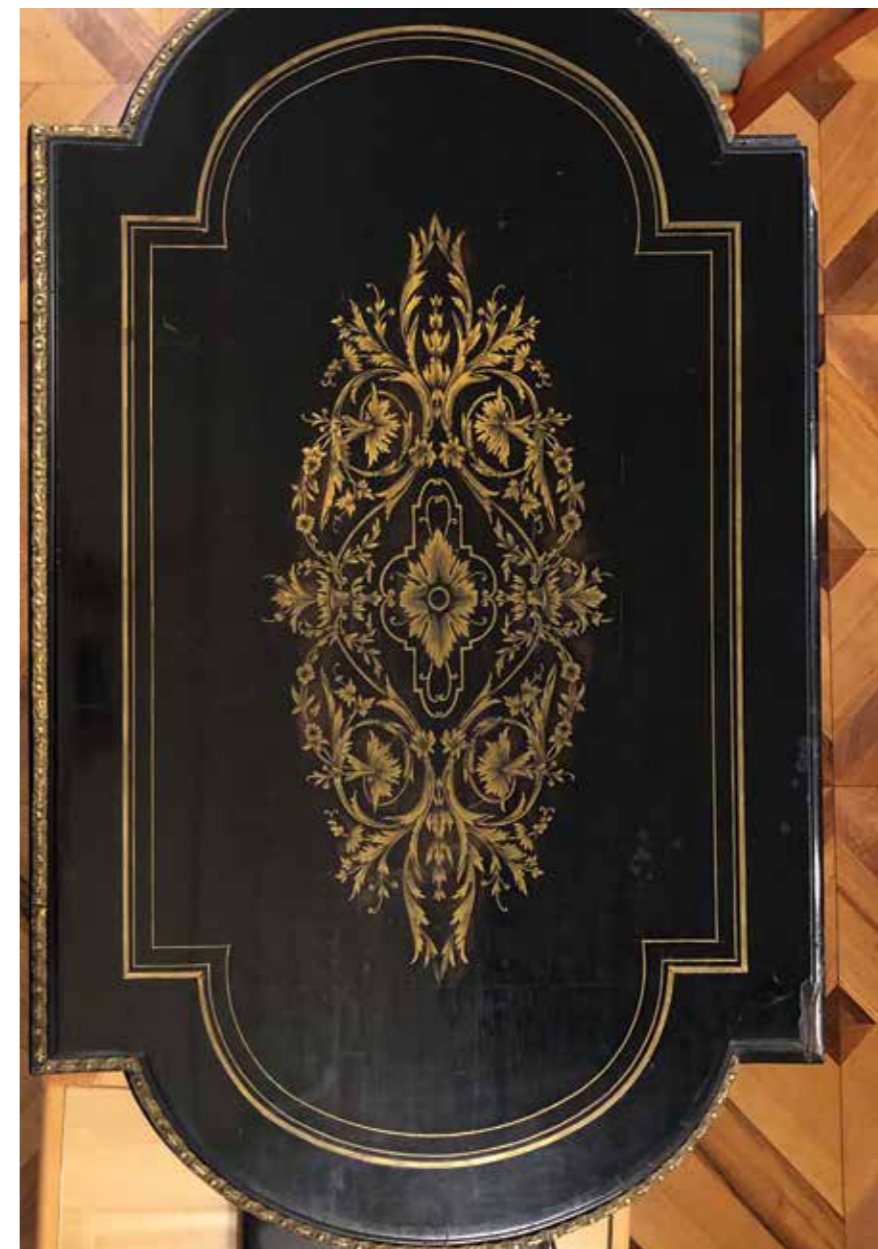
Stropni oslik nad stubištem s prikazom Apolona

Prvi kat, predvorje s korintskim stupovima

Ograda galerija u Ilirskoj dvorani

Polikromirana drvena ogradica s motivom artičoke i žira, koja uokviruje stropne kasete Ilirske dvorane

Ilirska dvorana: drveni rezbareni kapiteli, detalj poda, antikni stol

Elegantno zavojito klasicističko stubište koje jedinim krakom vodi iz prizemlja na kat do Dvorane odijeljeno je od preprostora svijetlim kaneliranim stupovima i pilastrima s dorskim kapitelima u prizemlju i korintskima na katu. Zidovi su obojeni svijetlom bojom, a na stropu nad prostorom stubišta nalazi se naslikana figura Apolona. Stubište je osigurano ogradom od željeznih elemenata s drvenim rukohvatom. Pretprostor u prizemlju i prostor stubišta obuhvaćeni su preliminarnim restauratorskim sondiranjima za potrebe ovoga elaborata. Iz sačuvanih nacrti koji svjedoče o prvome, izvornom projektu, čita se da je Dvorana bila zenitalno osvijetljena

i ukrašena u tipičnoj klasicističkoj interpretaciji antike, s korintskim pilastrima usklađenima s onima u prostoru stubišta, koji nose vijenac, te s vratima ukrašenima jednostavnim profiliranim nadvratnicima. Taj je izgled vrlo ubrzo izgubila pri povećanju i povišenju 1846., odnosno 1847. godine, kad se prema projektu Aleksandra Brdarića širi od istočnog do zapadnog zida, a na južnoj strani dobiva lučnu nišu odijeljenu od dvorane dvama stupovima i dvama pilastrima, između kojih je prostor zapunjen zrcalima, baš kao i na nasuprotnoj strani; iznad niše nalazi se južna galerija. Sve galerije imaju ograde od kovanog željeza sa zlatnim

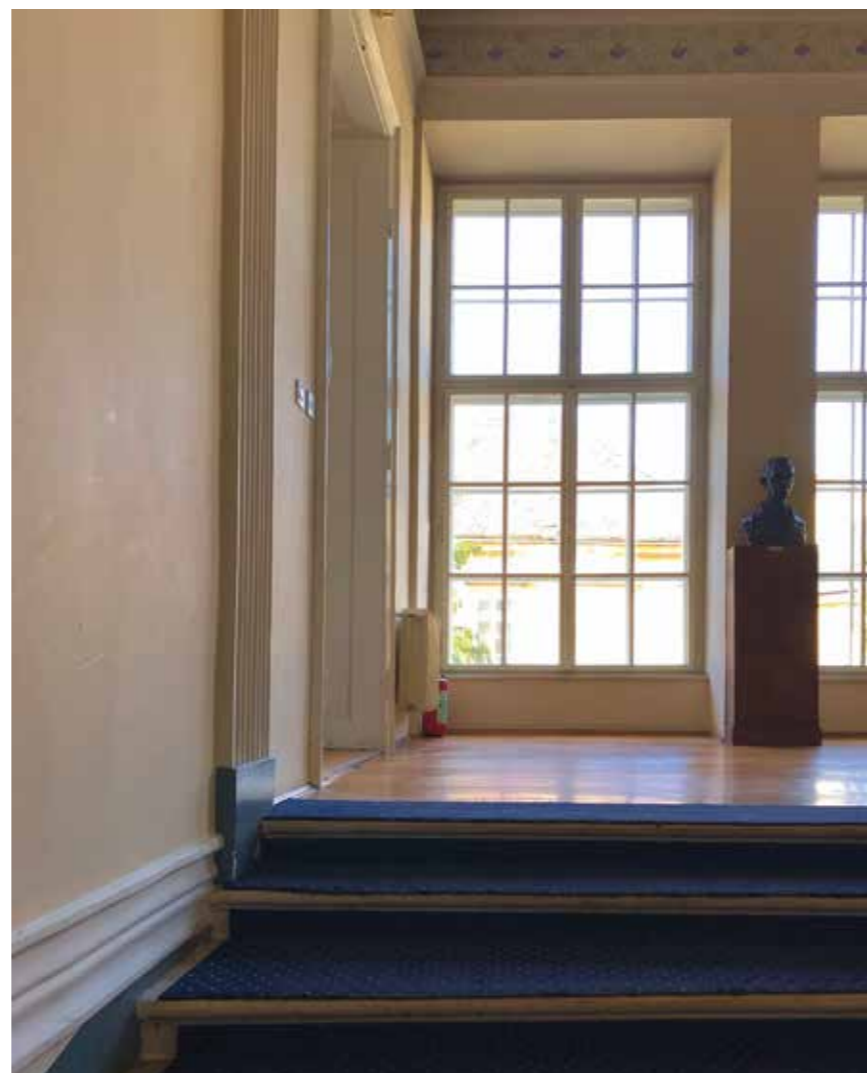
Prvi kat: elementi stilskog namještaja, predvorje i detalj stolarije

rozetama u središtu. Stupovi s drvenim rezbarenim polikromiranim kapitelima protežu se punom visinom dvorane i nose kasetirani strop s devet oslikanih polja s motivima artičoke i žira te s ilirskim simbolima: grbovima s polumjesecom i zvijezdama.³⁹ Polikromirana ukrasna ograda koja obrubljuje stropne kasete izrađena je od letvica i rezbarenih drvenih elemenata. U toj je dvorani sačuvan vrijedan parket s geometrijskim, romboidnim uzorcima u više nijansi s intarziranim poljem u središtu.

Podovi su u cijeloj zgradi uglavnom drveni. Iznimka su nove sanitarije i ulazni prostor u prizemlju koji je, poput sporednih stuba, u novije vrijeme obložen kamenom. Kamene stube glavnog stubišta prekrivene su »tapisom«.

Potrebno je istaknuti izvornu stolariju: prozore, doprozornike, prozorske kapke, dovratnike i vratnice s originalnim okovom, kao i brojne komade vrijednog stilskog namještaja. Posebno su lijepo oblikovani lučna balkonska vrata i francuski prozori u pročelnim prostorijama prizemlja i kata na istočnoj i zapadnoj fasadi.

39 DOBRONIĆ (bilj. 5), 268; KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 100.

II.4. Pročelja

Fasade koje uokviruju zapadno dvorište palače Karla Draškovića odlikuju ekspresivnost čiste plohe i reducirani dekorativni vokabular karakterističan za klasicizam. Centralni dio toga središnjeg pročelja rizalitno je istaknut u širini ulaznog predvorja i visini prizemlja te prvog kata. Nad njim je izvorno projektiran grb koji pridržavaju dva lava. Na razinu prizemlja penje se trima stubama. Simetrično je rastvoreno otvorima u tri osi u punoj visini na obje etaže. Dijelovi zida koji uokviruju otvore artikulirani su poput masivnih pilastara. Podjela između prizemlja i prvog kata (*piano nobile*) istaknuta je konzolnim trijemom koji počiva na nosačima od kovanog željeza. S obje strane središnjega rizalita pročelje je također raščlanjeno otvorima, sa svake strane u dvije osi: u prizemlju s lučnim završetkom, a na katu s pravokutnim. Baza kuće čija su pročelja obrađena u svijetlo (bijelo-žućkasto) bojenoj žbuci, definirana je istakom u grublje obrađenoj žbuci. Dok su otvori prizemlja ukrašeni okvirima tek blago uvučenim od ravnine zida, otvori kata uokvireni su profiliranim doprozornicima i natprozornicima s bogatije istaknutom profilacijom. Prozori prizemlja, povišenog u odnosu na razinu dvorišta, sadrže u parapetu uske otvore koji osvijetljuju prostor podruma. (Kako se spušta razina terena tako se ti uski otvori na zapadu postupno povisuju i preobražavaju u prozore i vrata u punoj visini na istočnom pročelju.) Podjela između prizemlja i kata ostvarena je razdjelnim vijencem čistoga pravokutnog presjeka i jednostavno profiliranim istakom u visini parapeta. Dva niža jednokatna krila koja izlaze iz znatno snažnije dvokatne mase i oblikuju *cour d'honneur*, nastavljaju se oblikovanjem pročelja na glavni volumen.

Otvori na krilima prema dvorištu slijede osnovnu logiku otvora središnjega krila, na koje se nastavljaju (u prizemlju se izmjenjuju uži i širi uvučeni okviri oko otvora). Prozori kata uokvireni su pravokutnim blago istaknutim okvirima, s izraženije istaknutim potprozornicima. Artikulacija zapadnih, uličnih fasada bočnih krila usklađena je sa zapadnom fasadom središnjega krila, prema dvorištu, pa ima identičnu konturu prozorâ prizemlja i kata, samo što je zbog manje visine kata bočnih krila parapet uvučen u okvir prozora, koji je sa strana definiran doprozornicima u formi plitkih pilastara.

Zapadno pročelje

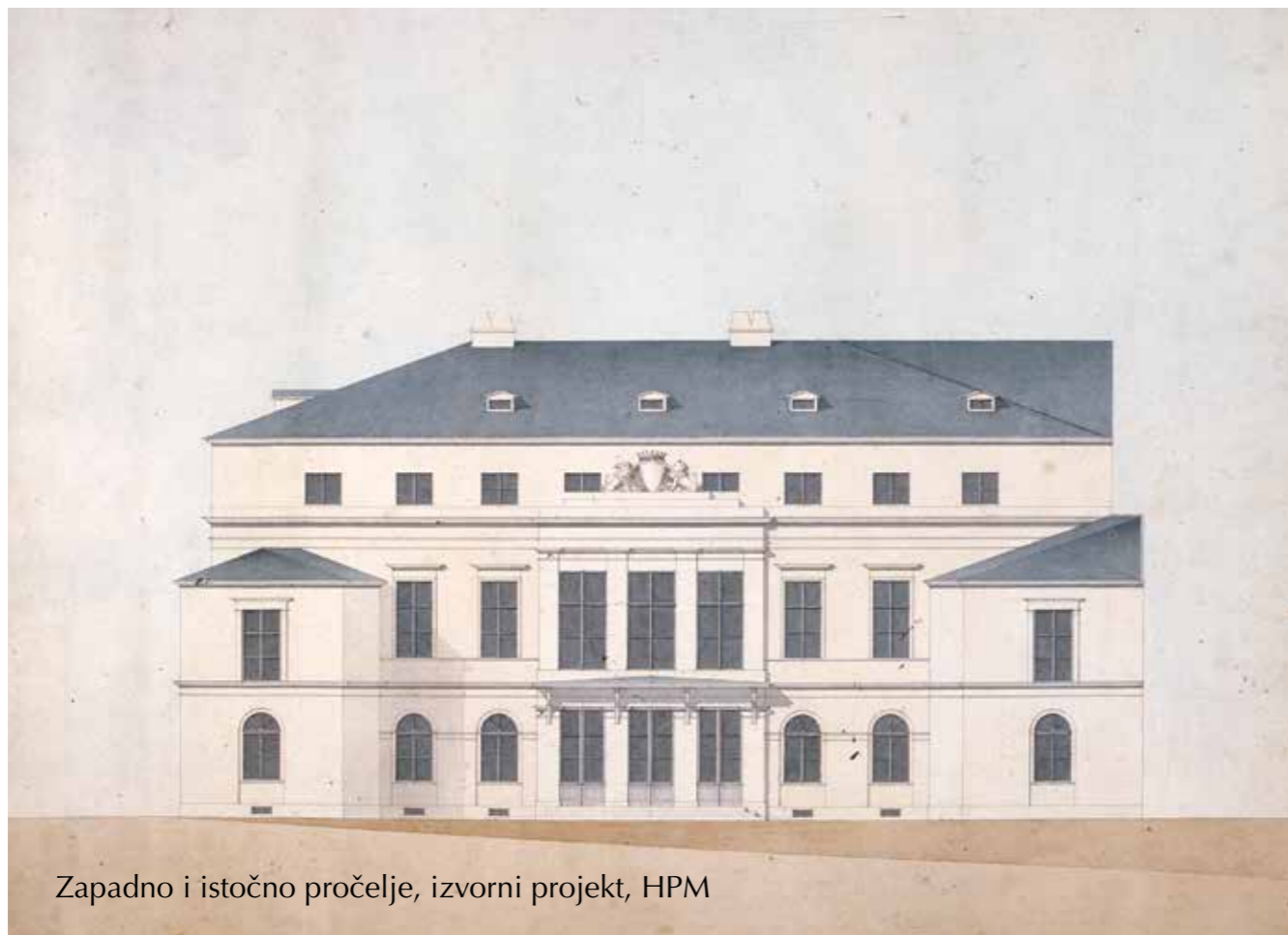
Istočno pročelje s altanom

Prozor na sjevernom pročelju

Nad prvim katom središnjega krila podiže se niži drugi kat s gotovo kvadratnim prozorima iznad razdjelnog vijenca. Ukošeno krovšte naliježe na krunski vijenac središnjega krila i sadrži simetrično raspoređena tri dvostrešna lumina- ra. Osim izmjena na krovu (zbog povišenja svečane dvo- rane 1846., odnosno 1847. godine), zapadna su pročelja gotovo potpuno sačuvala izvorni klasicistički izgled.

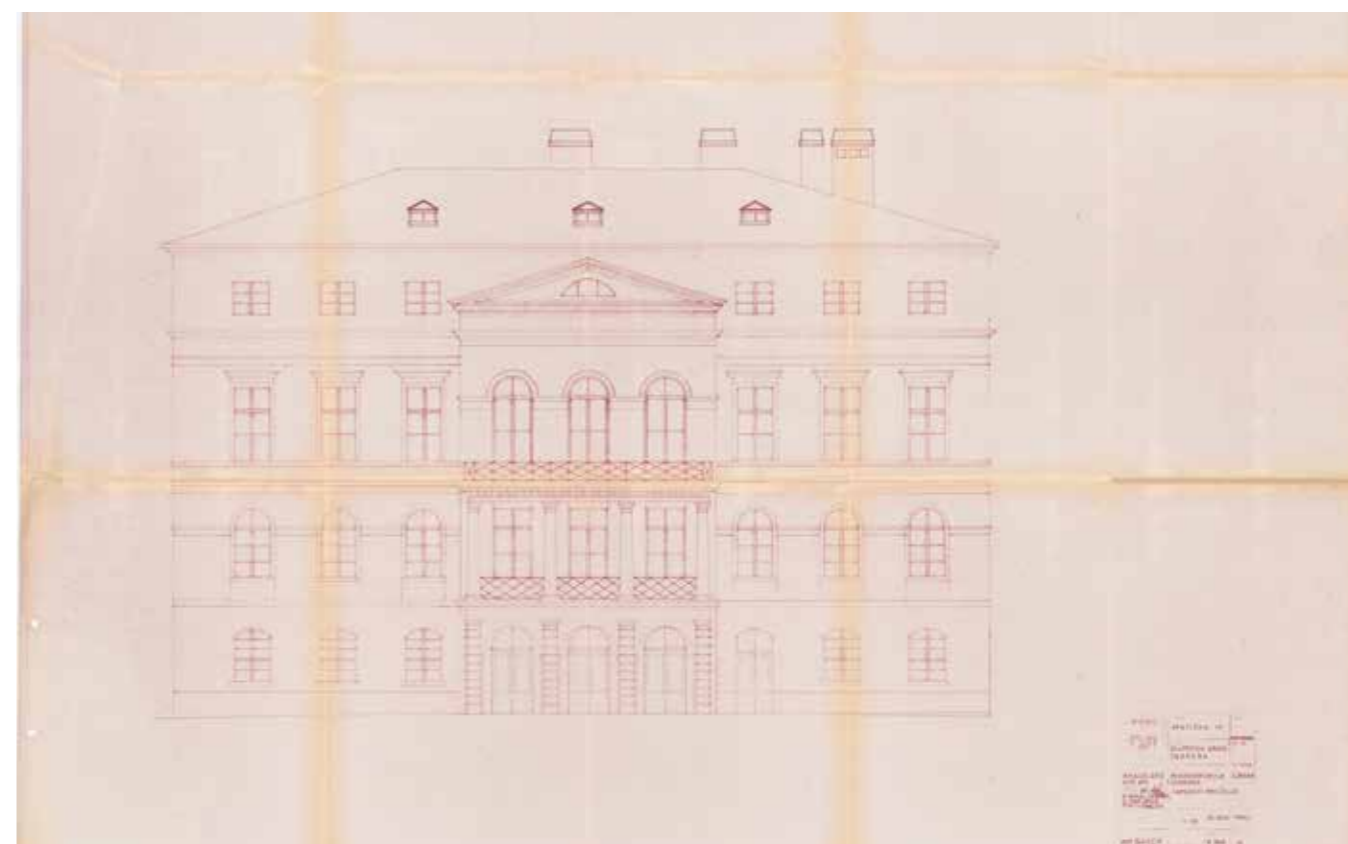
Istočno, posve simetrično pročelje, također je uglavnom zadržalo izvorno projektiranu klasicističku pojavnost. Oko središnje altane protežu se s obje strane dijelovi fasade s troosnom podjelom otvora koji su u prizemlju i na katovima

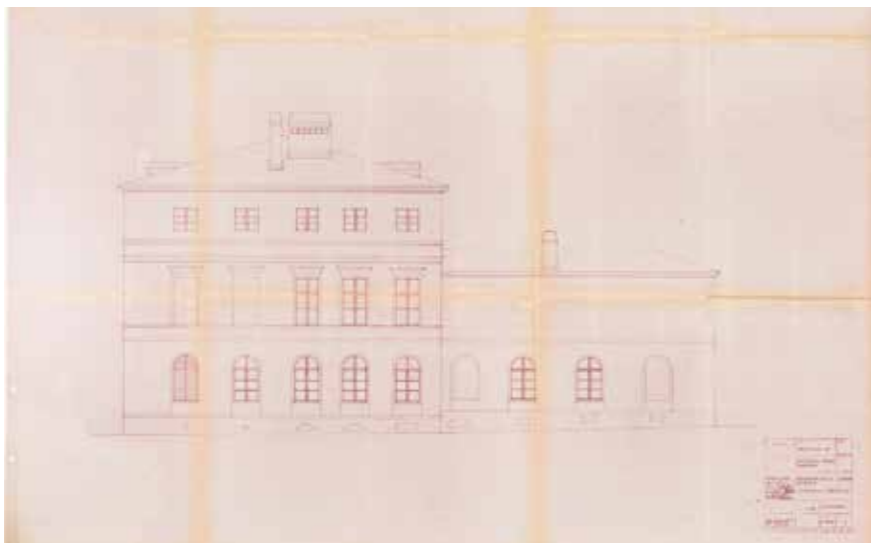

Zapadno i istočno pročelje, izvorni projekt, HPM

Zapadno i istočno pročelje, arhitektonska snimka iz 1968., HRZ

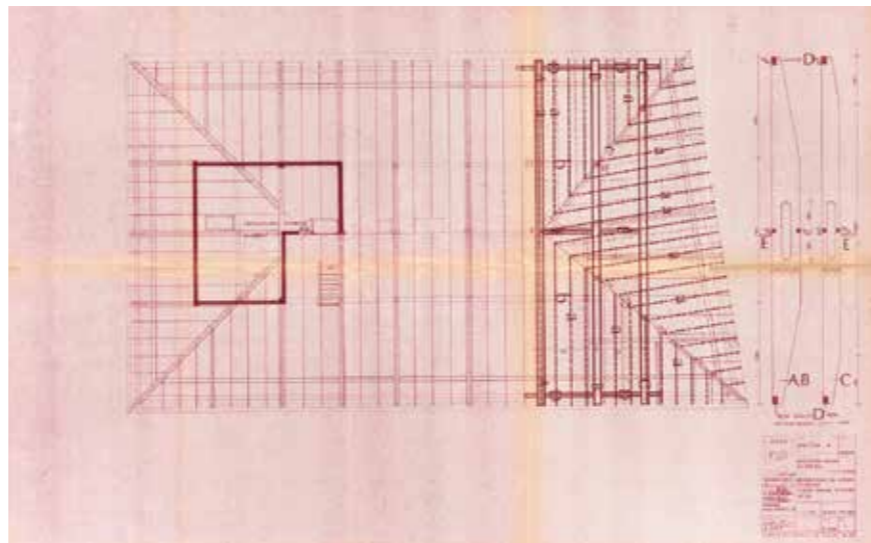

Sjeverno pročelje, krovna konstrukcija i tlocrt prizemlja s dvorištem, arhitektonska snimka iz 1968., HRZ

oblikovani kao i na zapadnoj strani. Razlika između izvornog projekta, koji se pripisuje Felbingeru, i izvedenog stanja uglavnom je u središnjoj troosnoj altani podijeljenoj poput zapadnog rizalita. Razlika je u inverziji oblikovanja otvora središnjeg dijela pročelja prema južnom i sjevernom dijelu: dok su otvori s obje strane središnjeg dijela u prizemlju lučni, a na katu pravokutni, poput onih na zapadnoj fasadi, otvori altane su u prizemlju pravokutni, a na katu lučni. Altana je završavala zabatom sa sljemenom u visini drugog kata, u čijem je središtu luneta. S obzirom na pad terena, tu su prozori podrumске etaže bili viši i zaključeni lukom. U vrt se silazilo s podesta dvostranim stubama s razine prizemlja, iz dvorane smještene iza monumentalnog zavojitog stubišta, u koju se ulazilo s južne strane. Time je bila uspostavljena snažna interakcija vanjskog i unutarnjeg prostora. Iz dvorane se na razini prvog kata izlazilo na konzolni balkon s jednostavnom metalnom ogradom, nešto složenijom (s romboidnim uzorkom) od vertikalnih profila na razini prizemlja/podruma.

Izvedeno stanje pokazuje da je ponajprije sam pad terena istaknutiji te da podrum u razini poda izlazi u dvorište. Izmjena oblika otvora po vertikali altane sada se, pak, očituje u pravilnoj izmjeni lučnih i pravokutnih otvora. Veza s podrumom ostvaruje se preko vrata sjeverno od altane. Izmjene na krovu identične su onima na zapadnoj strani i refleksija su istog zahvata (povišenja svečane dvorane).

Dok južna vanjska fasada izostaje zbog priljubljenosti uz susjednu zgradu, sjeverna je artikulirana istim tipom prozora na etažama koji se nastavljaju na otvore istočnog, odnosno zapadnog pročelja. Blagim istakom naznačena je distinkcija između glavnog volumena i sjevernoga bočnog krila. Razlika u usporedbi s istočnim i zapadnim pročeljem je u uvođenju slijepih prozora na mjestima na kojima nisu potrebni, kako bi se sačuvala ritmičnost fasade. Iznimka je kompletna površina kata sjevernoga bočnog krila, koja je posve bez otvora prema ulici; osvijetljena je isključivo iz dvorišta.

Rafinirana ritmičnost podjele zidova, ekspresivnost čistih ploha i primjena klasičnog vokabulara, sačuvane od izvornog projekta, nastavljaju se na visok stupanj izvornosti, ali i arhitektonske kvalitete, uočen u tlocrtnoj organizaciji.

II.5. Krovište

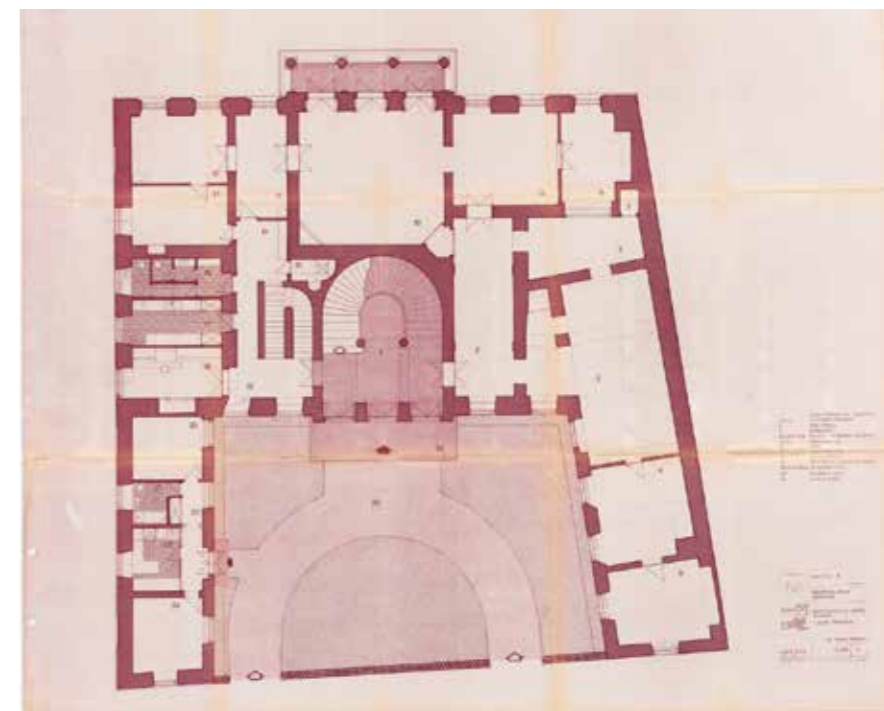
Krovište je složeno, prekriveno pokrovom od bakrenog lima na daščanoj oplati obloženoj krovnom ljepenkom. Pokrov je vezan za sustav instalacije gromobrana.⁴⁰ Glavni, viši

⁴⁰ LUČIĆ (bilj. 38), 4.

volumen pokriven je četverostrešnim ukošenim krovom. S istočne i zapadne strane ima po tri dvostrešna luminara uvučena od strehe. Južno je krilo, priljubljeno uz susjednu zgradu, prekriveno ukošenim krovom jednostrešnoga poprječnog presjeka, a sjeverno ukošenim krovom dvostrešnoga poprječnog presjeka.

II.6. Dvorišta

Integralni element palače u Opatičkoj 18 njezina su dva dvorišta. Ulazno dvorište nalazi se iza željezne dekorativne ograde na kamenom zidu. Na oba kraja dvorišne ograde formirana su dva ulaza s prozračnim željeznim vratnicama. Spaja ih polukružna staza obrađena betonskim heksagonalnim elementima i betonskim rubnjakom koji obrubljuje polukružnu zelenu plohu. Segmenti između staze i zgrade tvore također zelene površine. Prekrasno dvorište koje se spušta prema Radićevoj ulici i završava podzidom sa željeznom ogradom po kojoj bujaju penjačice, izvorno je

Zapadno dvorište

bilo uređeno kao vrt francuskog, geometrijskog izraza. Ti vrtovi koji se spuštaju prema Radićevoj ulici služili su stanovnicima palača za boravak, sijela i zabave, za uživanje u kultiviranoj ljepoti biranog bilja, kao proširenje stambenih prostorija.⁴¹

S obzirom na povijesnu vrijednost vrtova (i u kontekstu građevine i u kontekstu Opatičke i Radićeve ulice, te s obzirom na potencijal njihova korištenja), potrebno je izraditi zasebnu stručnu studiju kojom bi se ta dvorišta integralno valorizirala i na temelju koje bi se obnovila.

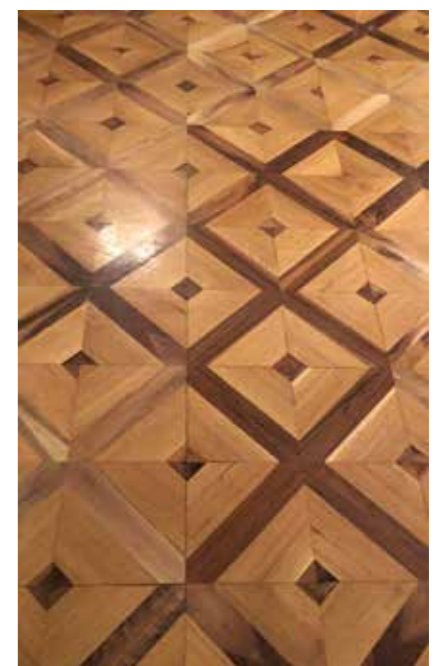
II.7. Materijal i tehnika gradnje

Palača je građena od opeke. Međukatne konstrukcije su drvene, a drvena je i konstrukcija krovišta, s pokrovom od bakrenog lima. U restauraciji Ilirske dvorane 1990. godine, zbog statičke sigurnosti galerije Dvorane izvedene u armiranom betonu s armiranobetonskom podvlakom. Prilikom izvođenja galerija pod poprječnih galerija podignut je na razinu dviju uzdužnih galerija, iako su istraživanja pokazala da je njihov izvorni pod bio za 42 cm niži. Također, stari drveni parapeti zamijenjeni su tada betonskim parapetima.⁴² Stubišta su kamena. Vanjski i unutarnji zidovi su ožbukani, a arhitektonska plastika i ukrasi na pročelju i u interijeru izvedeni su od štuka. Dekoracija Ilirske dvorane uglavnom je izvedena u drvu, a plohe između njezinih stupova dijelom su obložene zrcalima. Vrtne ograde i ograde altane su željezne.

Prizemlje, piloni u južnom krilu i dorski stup u predvorju Ilirska dvorana: detalji dekoracije zidova, ograde, stropa i podova

41 KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 101.

42 Detaljan opis vidjeti u: BLANDA MATICA, »Tehnički opis«, 28. 6. 1990., HRZ, dokumentacija Opatička 18, fascikl Elaborat rekonstrukcije oslikanja.

II.8. Građevinsko stanje

Palača je u potresu 22. ožujka 2020. pretrpjela oštećenja koja su ustanovljena pregledom koji su 5. svibnja 2020. proveli službenici Ministarstva kulture RH (u prilogu). Ustanovljene su vidljive pukotine i trošno stanje stolarije, koja je opasna za prolaznike. Krov i podrum su praktično neoštećeni. Ispod završnih naliča zidova i stropova vidljivi su tragovi dekoracije u starijim slojevima. U Ilirskoj dvorani uočena su oštećenja štukatura te progib greda kasetiranog stropa. Iskazana je potreba za detaljnim statičkim pregledom zgrade.

Istočno pročelje, dotrajala žbuka i zatvori

Prvi kat, prostor predvorja i stubišta, oštećenja stupa i zida

Tipični primjeri oštećenja nastalih u potresu

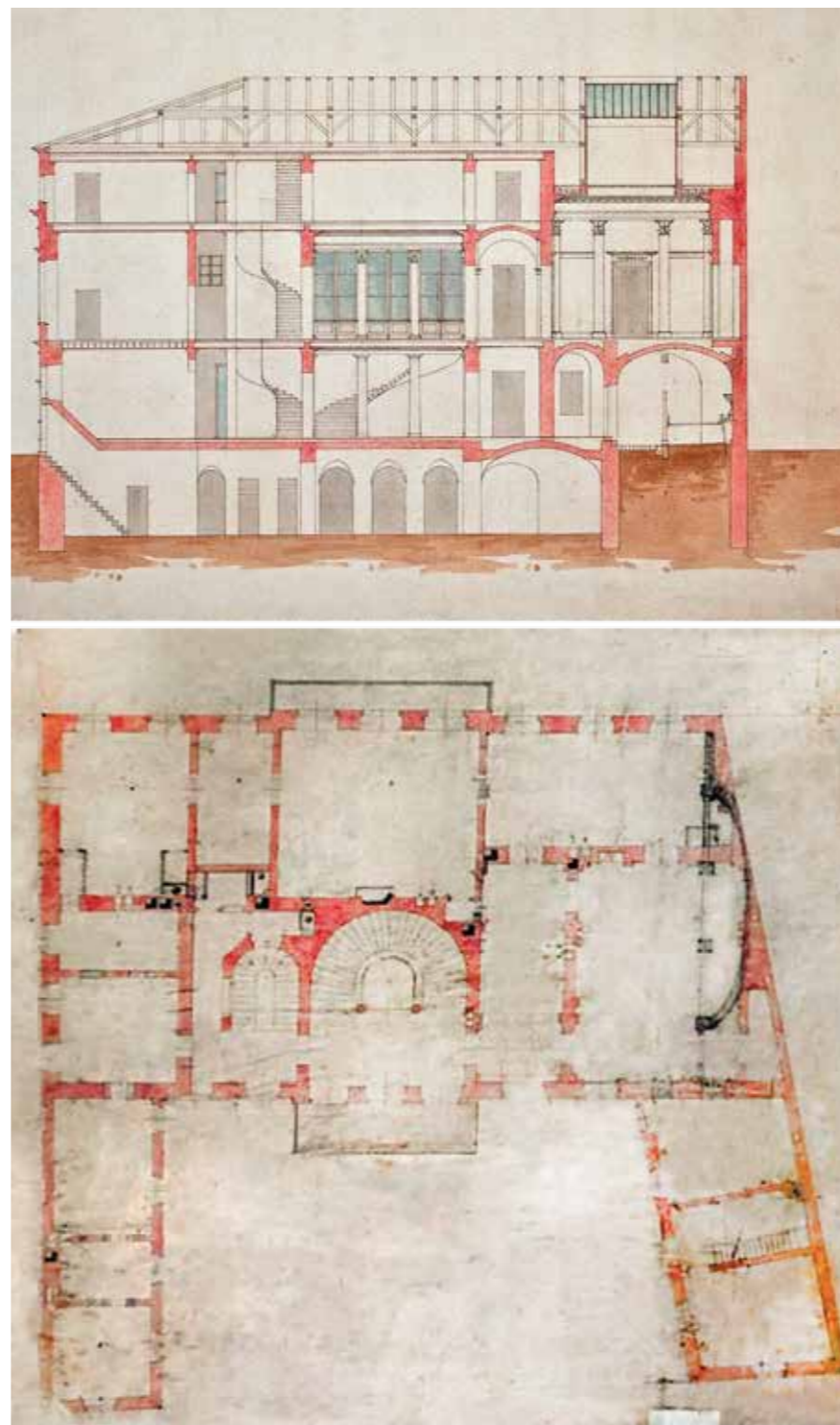

GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE

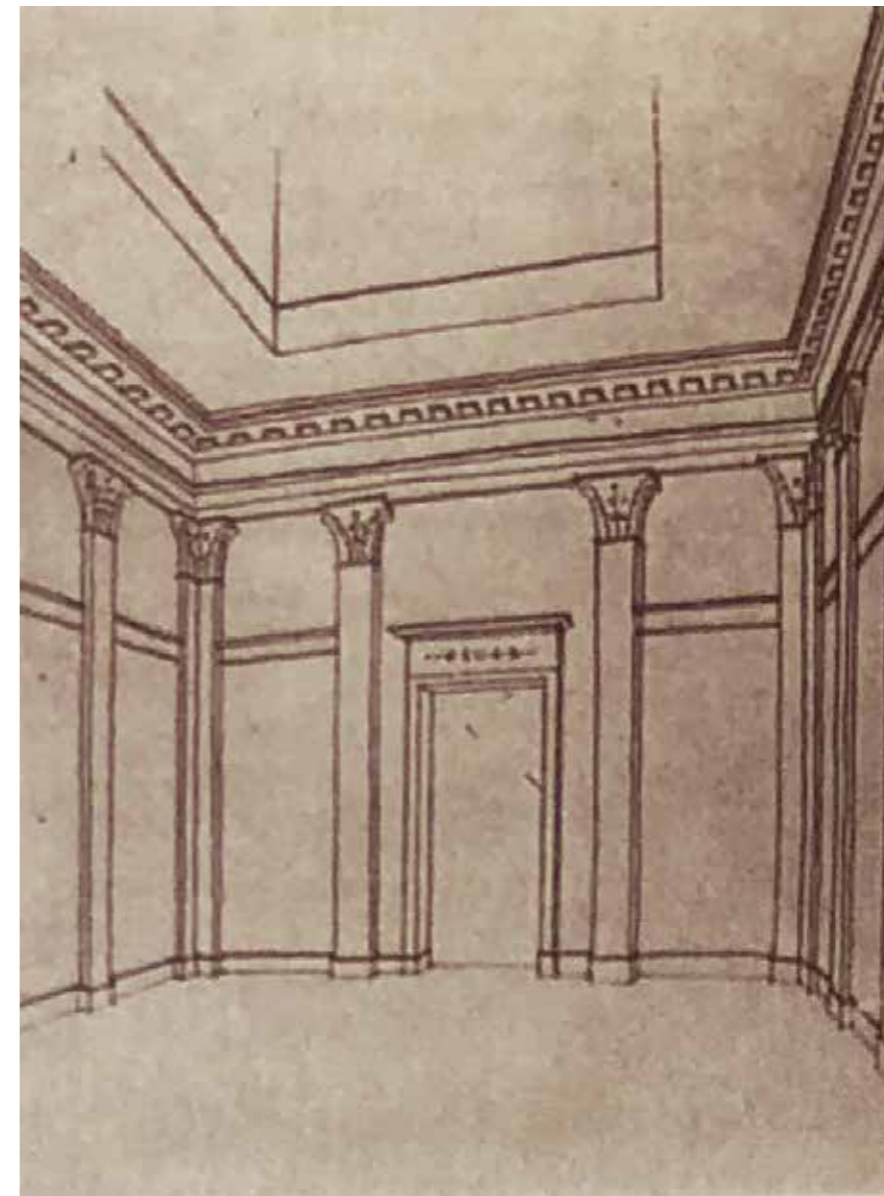
III.1. Izvorni projekt palače i gradnja 1838.–1839. godine

Izvorni projekt klasicističke palače Drašković, koji se pripisuje Bartolu Felbingeru, sačuvan je u nedatiranim i nepotpisanim nacrtima pohranjenima u Hrvatskom povijesnom muzeju, te na tlocrtima u Hrvatskom državnom arhivu.⁴³ Ta dokumentacija svjedoči o autonomno projektiranom dvokatnom glavnom krilu, kojemu su dodana niža bočna krila koja uokviruju dvorište na zapadu. Tri su krila ujedinjena konzistentno i uravnoteženo oblikovanim klasicističkim fasadama. Uočava se težnja za formiranje rasporeda otvora kako bi se ostvarila simetrija na pročeljima i u svim prostorijama interijera. Tlocrt je definiran nizovima međusobno spojenih prostorija različitih veličina i oblika s obzirom na funkcionalne odrednice. Budući da kontura zgrade nije simetrična, glavno stubište pozicionirano je osno simetrično prema zapadnom pročelju, a središnje dvorane na prvom i drugom katu s istočne strane stubišta pozicionirane su centralno prema širini fasade. Kroz tu je dvoranu u razini prizemlja izvorno bila predviđena veza preko altane s istočnom ozelenjenom padinom.

Stubišta su (glavno i sporedno) smještena jedno pokraj drugoga, a smjerovi kretanja koje razvijaju svjedoče o težnji za distinkcijom između reprezentativnog i servisnog, odnosno privatnog dijela građevine. Reprezentativno zavojito stubište, koje se proteže od prizemlja do prvog kata, vodi prema glavnoj dvorani (s kojom je izvorno bilo srodno oblikovano) kroz predsoblje – tipičan element klasicističke prostorne dispozicije. Kompozicija glavne dvorane artikulirana je korintskim pilastrima koji definiraju razdjelnicu stubišta i hodnika na katu. Glavna dvorana proteže se u visini prvog i drugog kata. Nedostatak zidnog osvjetljenja nadoknađen je zenitalnim svjetlom, a pritom je postignuta

i monumentalna visina prostorije. Rekonstrukcija dvorane, arhitektice S. Krstić-Machiedo iz 1984., pokazuje sliku tipične klasicističke dvorane na kojoj se nad kapitelima nalazi trabeacija zaključena konzolnim vijencem.⁴⁴ Po sredi-

S. Krstić-Machiedo, Rekonstrukcija izvornog izgleda velike dvorane, pogled prema istoku

Izvorno stanje, uzdužni presjek kroz glavno krilo (HPM) i tlocrt prvog kata (HDA)

ni istočnog zida nalaze se vrata s istaknutim arhitravom, a dodali bismo da se pomnim proučavanjem presjeka izvornog stanja uočava da su isti okviri uokvirivali bočna vrata, zasigurno u konačnici formirajući simetričnu kompoziciju. Prostorna organizacija i vanjska pojavnost uglavnom su sačuvane do danas.

43 Hrvatski povijesni muzej, *Zbirka planova*, sign. HPM-PMH-21203; HPM-PMH-21204; HPM-PMH-21205; Hrvatski državni arhiv, *Zbirka građevinskih nacrti*, VIII., 36 i dalje.

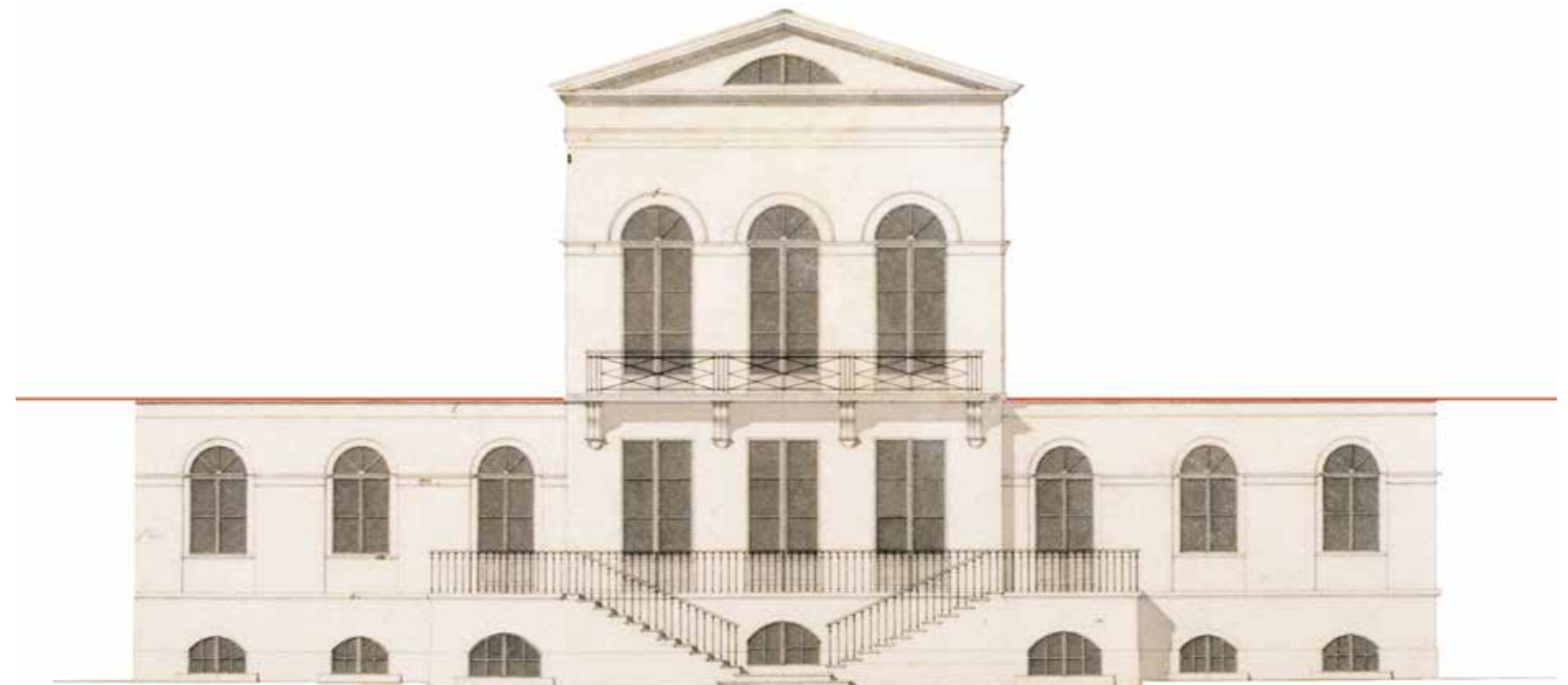
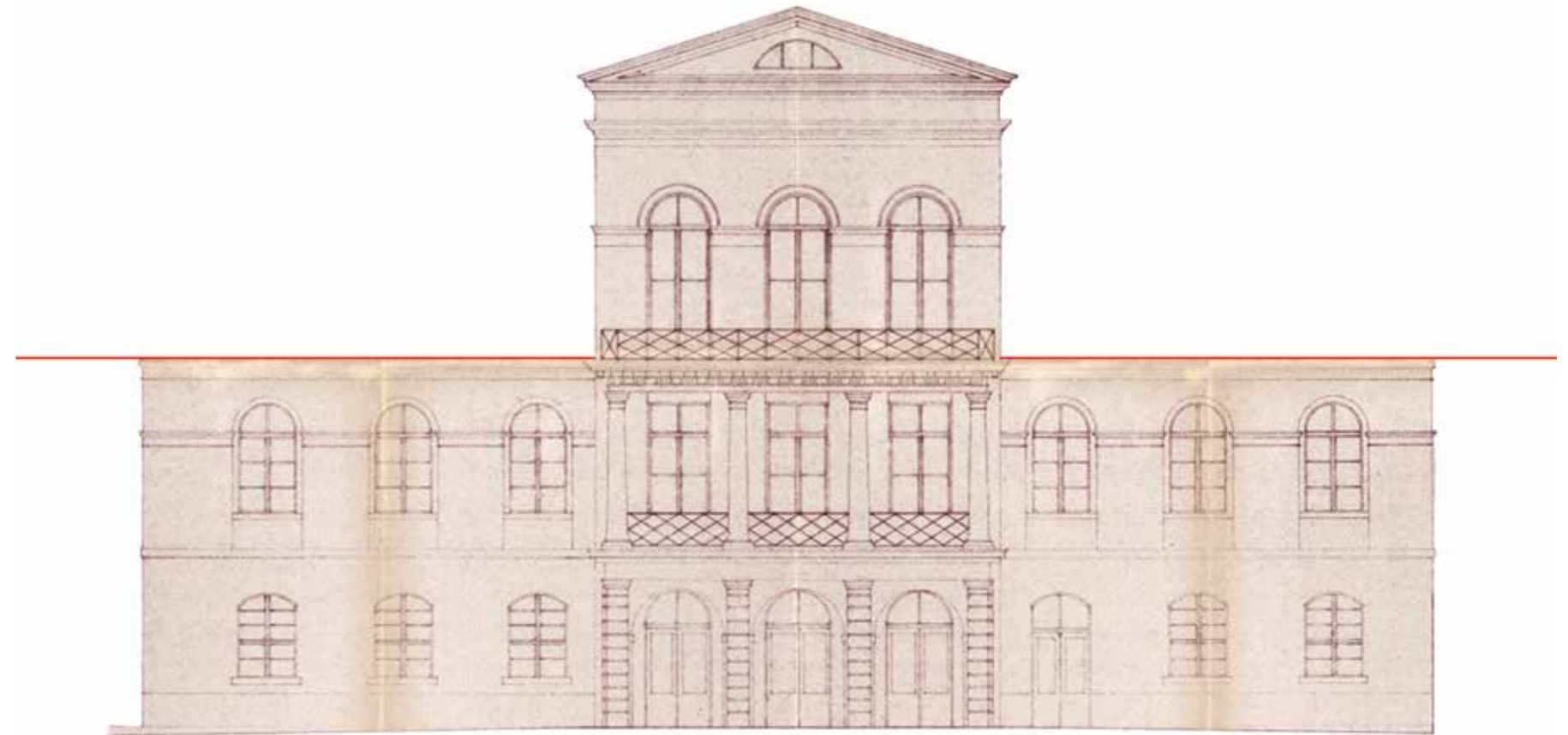
44 VIKI JAKAŠA BORIĆ, *Arhitektura klasicizma i ranog historizicma u Zagrebu*, Zagreb, 2018., 159.

III.2. Novi projekt altane na istočnom pročelju iz 1843. godine

Sudska tužba protiv Felbingera 1843. godine potvrđuje ga kao izvođača gradnje, ali i obrazlaže razliku u oblikovanju altane na istočnom pročelju između izvorno projektiranog i današnjeg stanja.⁴⁵ Felbinger je, naime, bio tužen zbog urušenog balkona, a šteta je bila procijenjena na 492 forinte.

Istočno pročelje, altana s vrtom (KNEŽEVIĆ, 2020.)

Altana na istočnom pročelju: usporedba izvedenog i izvorno projektiranog stanja

45 DOBRONIĆ (bilj. 5), 109.

Istočno pročelje s altanom

Nova altana je jače od izvorne u cjelini artikulirana klasiističkom interpretacijom klasičnoga arhitektonskog jezika. U razini podruma rastvorena je lukovima razdijeljenima pilastrima koji simuliraju zidanje kamenim blokovima. Nad njima je lođa sa stupovima s bazom i dorskim kapitelom, koji podupiru vijenac s dorskim frizom nad kojim je balkon dvorane na prvom katu. Lođa i balkon ograđeni su istim tipom lagane željezne ograde. Cijela površina koju zauzima altana rizalitno je istaknuta i zaključena zabatom s profiliranim obrubom i lunetom u središtu.

Razlika s obzirom na izvorno projektirano stanje je u komunikaciji s vrtom na istoku, do kojega se prije spuštalo stubama iz prizemlja, dok se sada veza između interijera i eksterijera ostvaruje preko podrumске etaže.

Istočno pročelje, arhitektonska snimka iz 2018. (DIV CONSULT, d.o.o.)

III.3. Adaptacija reprezentativne dvorane prema projektu Aleksandra Brdarića 1846.–1847. godine

Sljedeći, i najvažniji, zahvat na palači u Opatičkoj 18 proveden je nakon prodaje palače grofa Draškovića ilircima okupljenima oko Narodne čitaonice 27. veljače 1846.⁴⁶ Tada u zgradu ulaze novi sadržaji, odnosno postojeće institucije iliraca: Gospodarsko društvo, Čitaonica s Maticom ilirskom i Narodni muzej.⁴⁷ Prva muzejska izložba bila je otvorena za javnost 10. rujna 1846. godine. Zbog nove funkcije pojavila se potreba za prilagodbom prostora i povećanjem dvorane, pa ilirci naručuju projekt od graditelja Aleksandra Brdarića. Proširenje dvorane postiglo se ukidanjem dviju bočnih prostorija, sjeverno i istočno od dvorane, pa se dvorana protegnula u punoj širini glavnog krila i dobila galerije sa svih četiriju strana. U adaptaciji su provedene promjene na krovnoj konstrukciji, pri čemu je ukinuto zenitalno osvjjetljenje koje više nije bilo potrebno. Restauratorskim zahvatima 1994. godine Ilirska dvorana vraćena je u stanje iz te adaptacije.

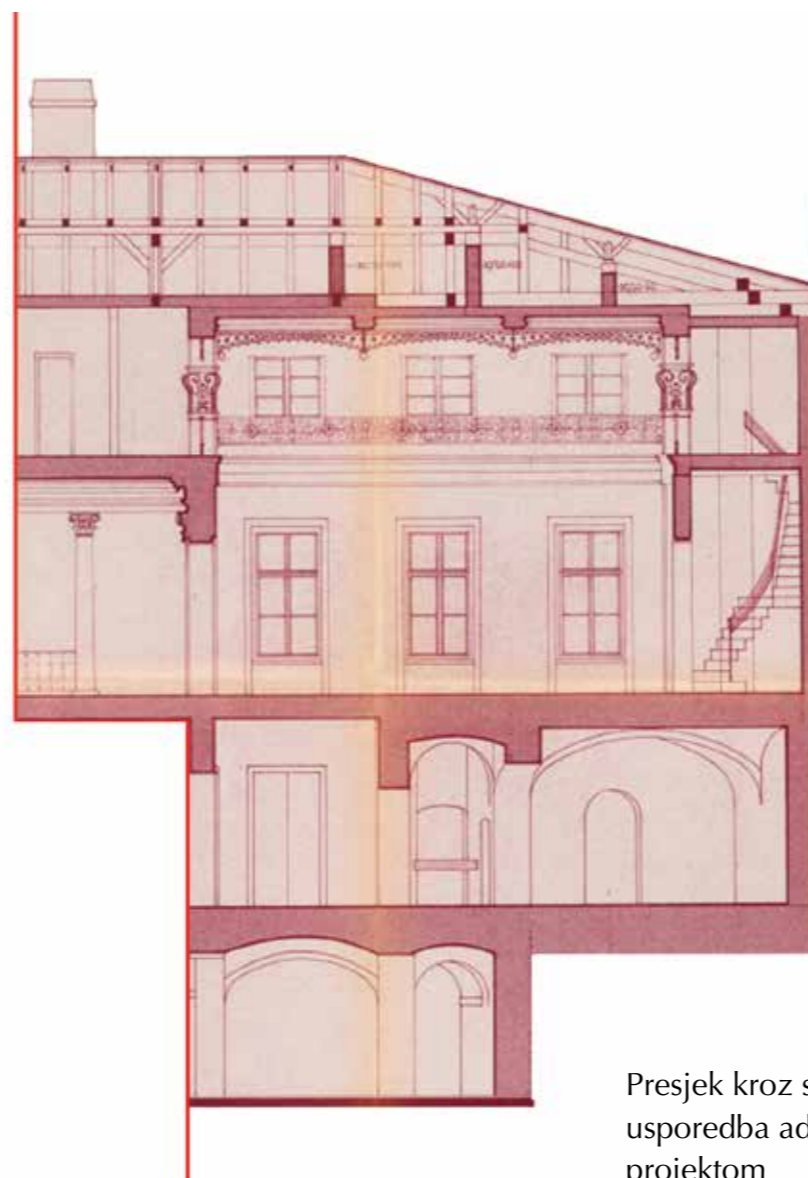
Dvorana je postala središte kulturnog i društvenog života Zagreba. Godine 1863. dobila je plinsku rasvjetu i tom su prilikom sobe palače bile nanovo obojene. Godine 1868. Narodni dom postaje prvim sjedištem tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.⁴⁸ Akademija gradi novu zgradu za svoje potrebe na Trgu Nikole Šubića Zrinskog, pa zagrebački graditelj i građevinski poduzetnik Jan-ko Jambrišak godine 1875. izrađuje nacрте za adaptaciju Dvorane u galeriju slika, podijelivši je pritom na dva kata po visini,⁴⁹ što svjedoči o tome da više nije bilo potrebe za takvom reprezentativnom dvoranom.

46 DOBRONIĆ (bilj. 5), 264; IVO MAROEVIĆ, *Opatička 18 – Ilirska dvorana, Povijest zgrade, 1–2*, HRZ, *Dokumentacija projekta Opatička 18*, 1967.–1970., fascikl s narativnim dijelom dokumentacije; KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 100.

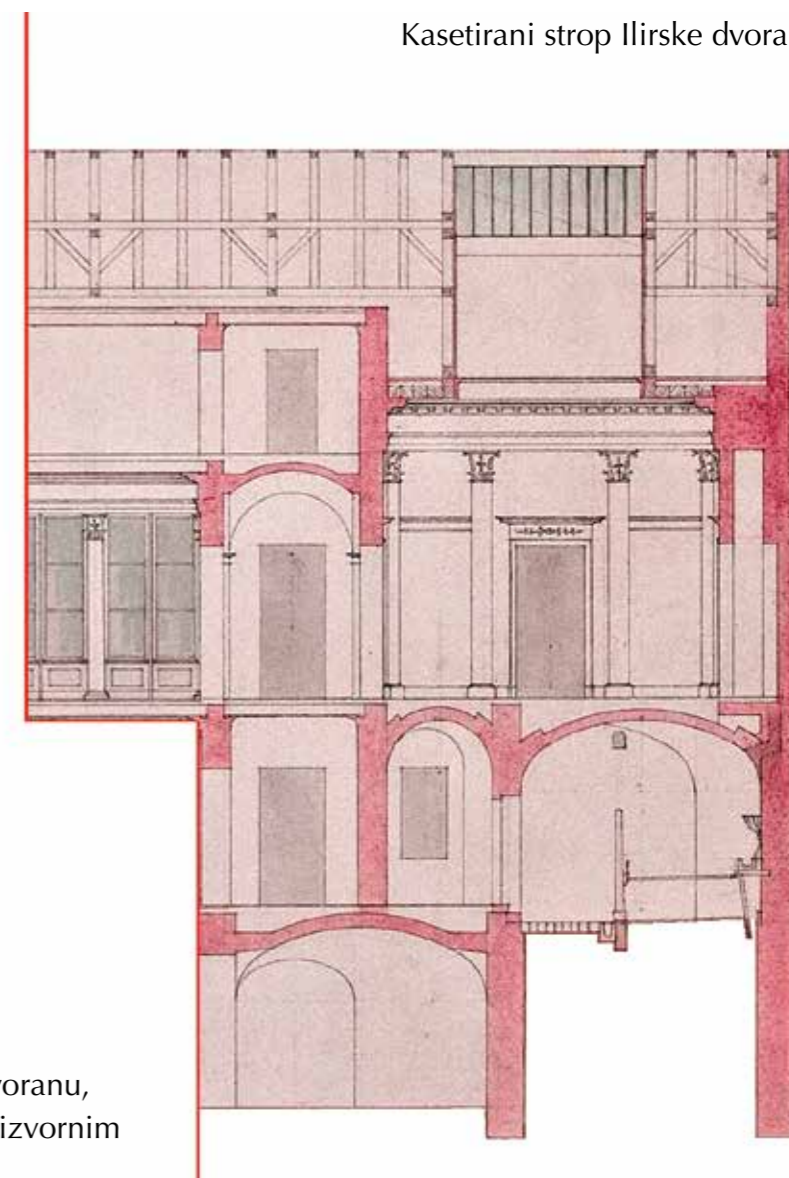
47 Narodni muzej je preteča Povijesnog, Arheološkog i Prirodoslovnog.

48 MAROEVIĆ (bilj. 46), 2.

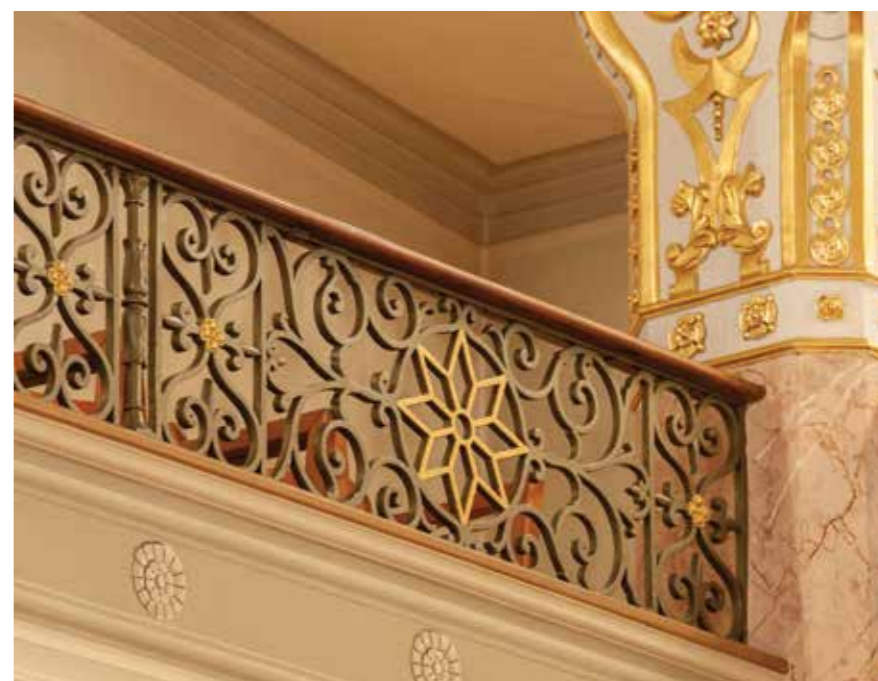
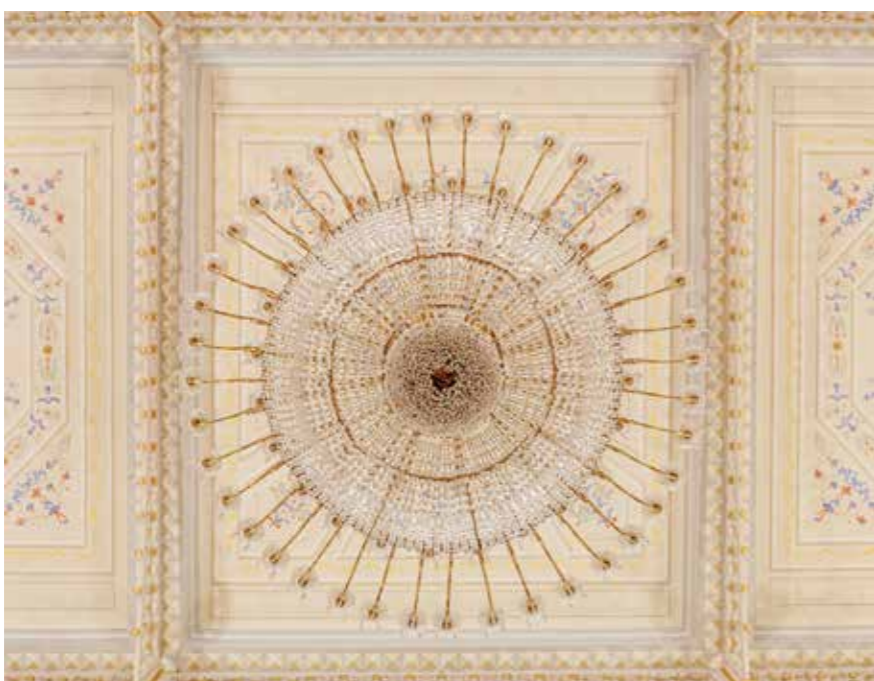
49 Jambrišakovi nacrti čuvaju se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u *Zbirci građevinskih nacрта*.

Presjek kroz svečanu dvoranu, usporedba adaptacije s izvornim projektom

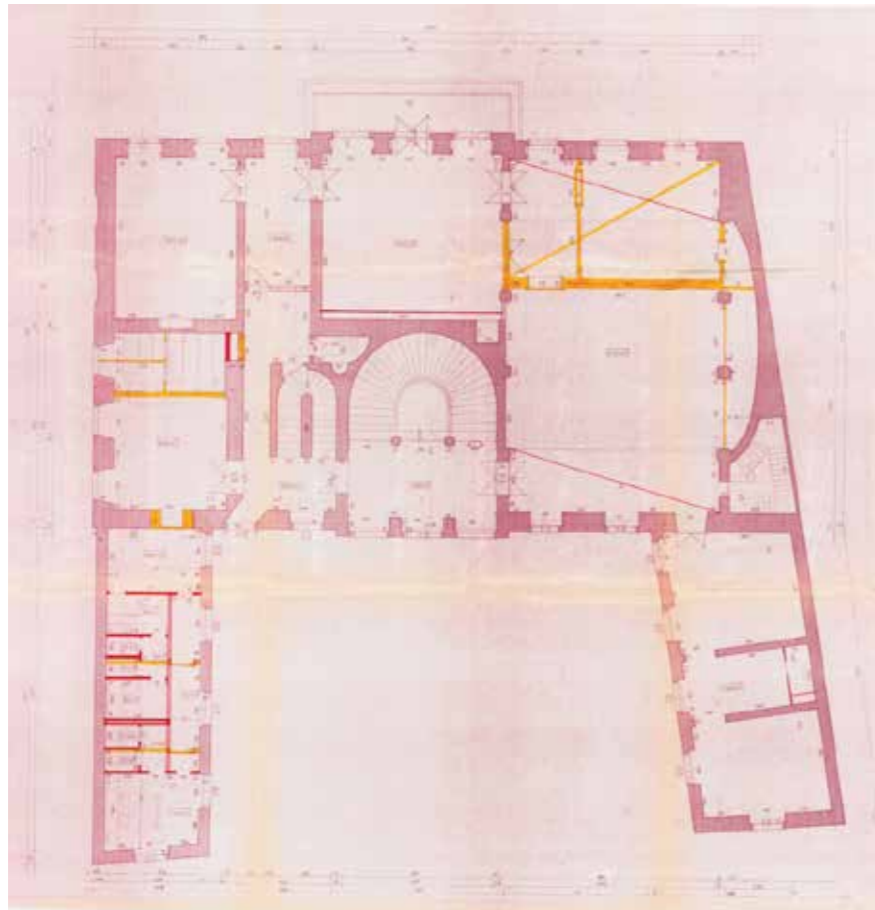

Kasetirani strop Ilirske dvorane

III.4. Adaptacija palače za potrebe Stola sedmorice 1892. godine

Nakon što se 1880. godine Akademija preselila u novu zgradu na Trgu Nikole Šubića Zrinskog, u Narodni dom (koji je još 1878. otkupila država) 1882. godine smješten je Stol sedmorice (Vrhovni sud). Zbog njihovih se potreba 1892. godine pregrađuje velika dvorana; na zapadnoj strani ostali su oko tri petine prostorije i dio sjeverne galerije, a istočni je dio podijeljen na dva kata i pretvoren u uredske prostorije. Tom pregradnjom nisu mijenjani detalji u Dvorani. Godine 1945. zgradu je opet preuzela Akademija i u nju smjestila tadašnji Zavod za književnost i teatrologiju.⁵⁰

Tlocrt prvog kata s oznakama preinaka u Ilirskoj dvorani za potrebe Stola sedmorice na arhitektonskoj snimci iz 1968. godine (HRZ)

⁵⁰ LUČIĆ (bilj. 38), 7. Tlocrt je sačuvan u spisima Grada Zagreba iz 1892. br. 11.711.

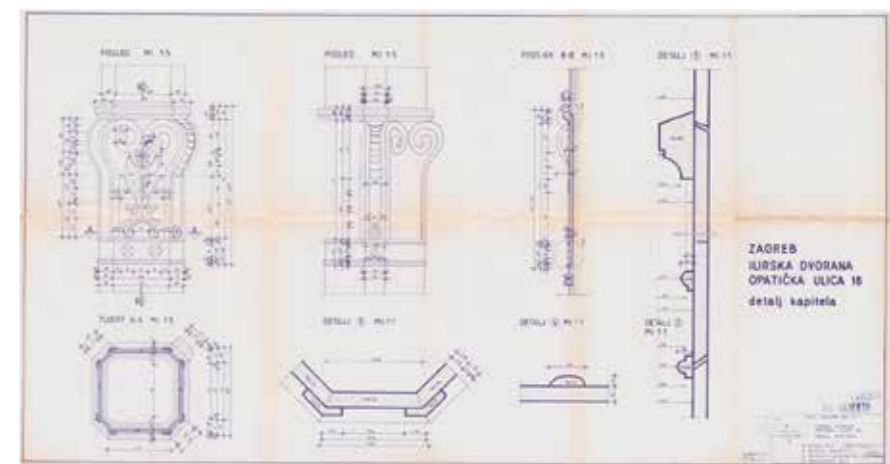
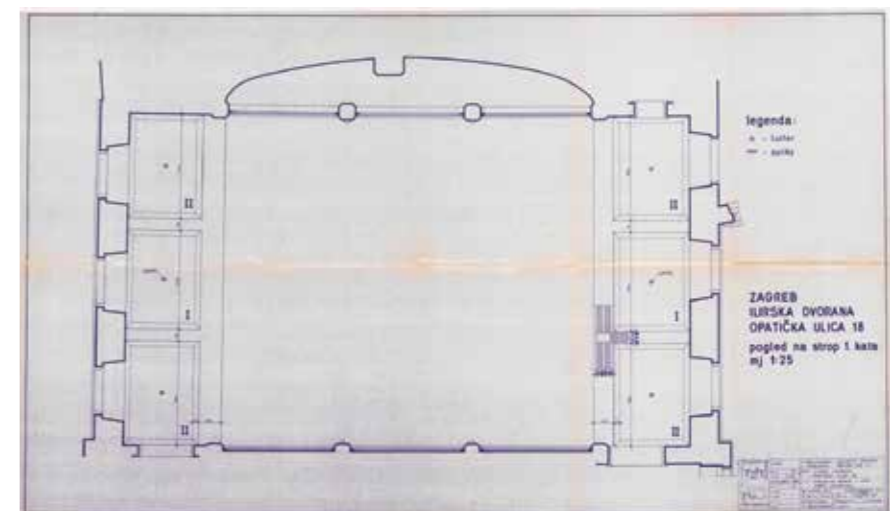
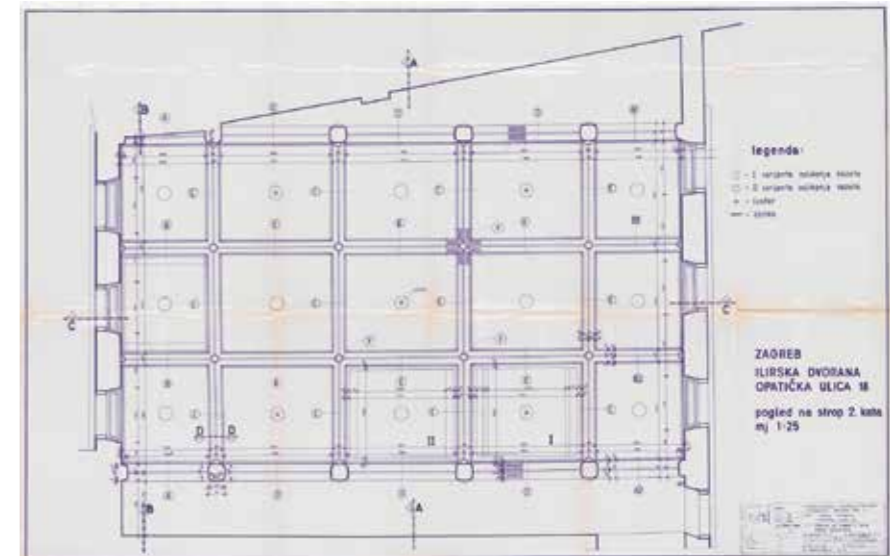
III.5. Konzervatorsko-restauratorski zahvati: od studije iz 1968. do izvedbe radova 1994. godine

Godine 1968., kad nalazimo prve dokumente o projektnoj dokumentaciji za potrebe obnove zgrade u Opatičkoj 18, prostorije prvog i drugog kata koristile su se kao uredske prostorije, kao i dio prostorija u prizemlju, osim dijela zgrade u kojemu su bili smješteni arhiv i muzej Hrvatskoga narodnog kazališta s bibliotekom.⁵¹ Projektom zadaćom bili su predviđeni korištenje svih prostorija na prvom katu u reprezentativne svrhe, kao i dijela prostorija u prizemlju i na drugom katu te rekonstrukcija Ilirske dvorane. Namjena prostorija u podrumu i preostalih prostorija u prizemlju i na drugom katu nije bila definirana, ali se pretpostavilo da bi mogle služiti kao izložbeni prostori, dok je stan za domara u sjevernom krilu zamišljen kao dvosobni komforni stan.⁵² Bilo je planirano rekonstruirati grb na zapadnom pročelju prema izvornom projektu koji se čuva u Hrvatskom povijesnom muzeju, ali taj je zahvat izostao.

Dvorana je u stanje iz 1847. vraćena 1994. godine, kad je završena obnova započeta deset godina prije. Tom su prilikom, osim Dvorane, bili istraženi slikani slojevi i arhitektonski dekorativni elementi predvorja i stubišnog prostora. U predvorju su istraženi strop i zidovi, pri čemu je utvrđeno da je strop izveden od triju kasete koje su bile oslikane, no oslik nije vraćen. Premda su u predvorju i prostoru s reprezentativnim zavojitim kamenim stubištem, koje s jedne strane ima ogradu od kovanog željeza, zidovi bili oslikani ornamentom koji evocira mramorne ploče dimenzija 97 × 96,5 cm, taj je prostor danas obojen svijetlom bojom. Izgled cjelokupnoga zidnog oslika reprezentativnog stubišta s pretprostorom u prizemlju i na katu, koji je predstav-

⁵¹ Vidjeti: http://info.hazu.hr/hr/o-akademiji/jedinice/odsjek_za_povijest_hrvatskog_kazalista/pov_ophk (pristupljeno 20. studenoga 2020.).

⁵² LUČIĆ (bilj. 38), 2.

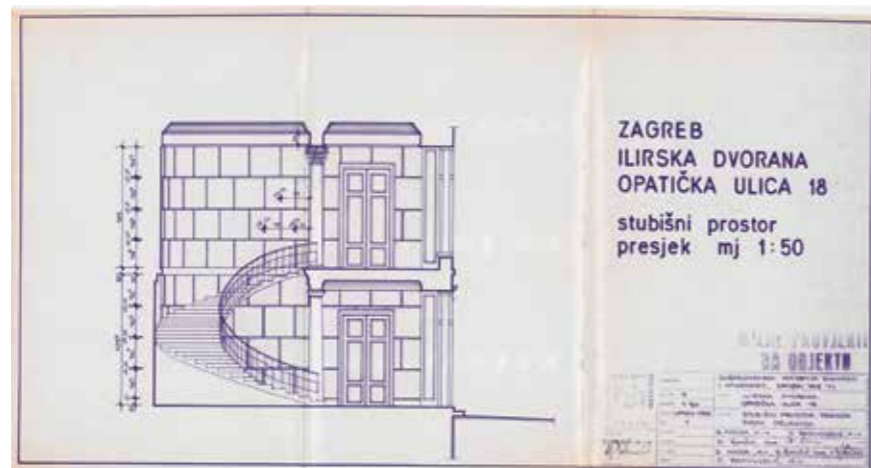
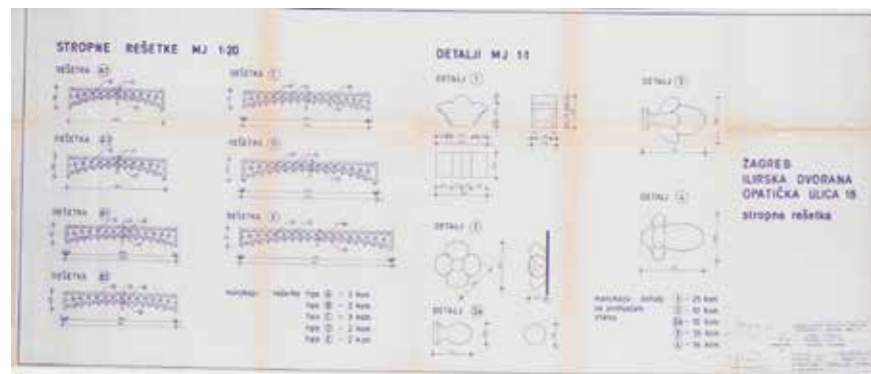

Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija iz 1990. (HRZ)

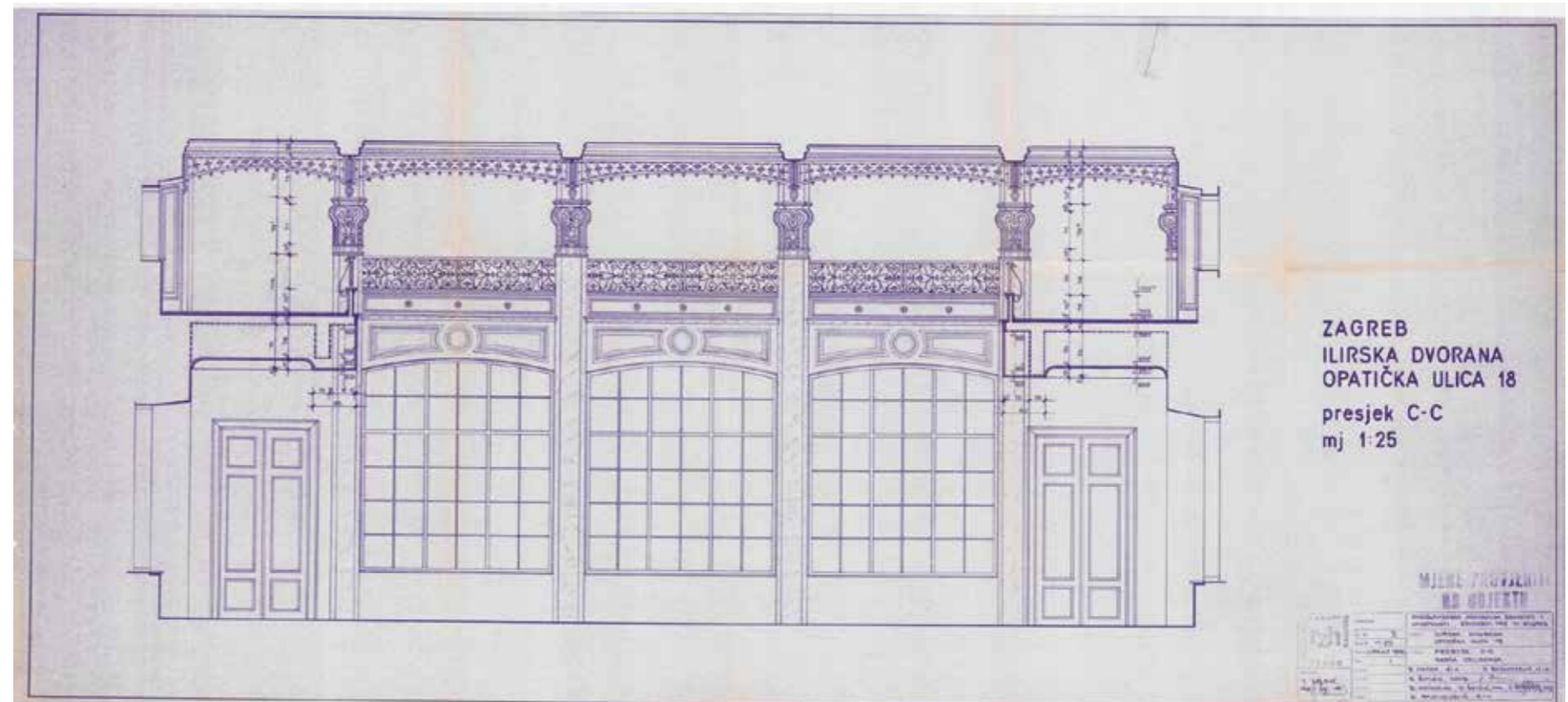
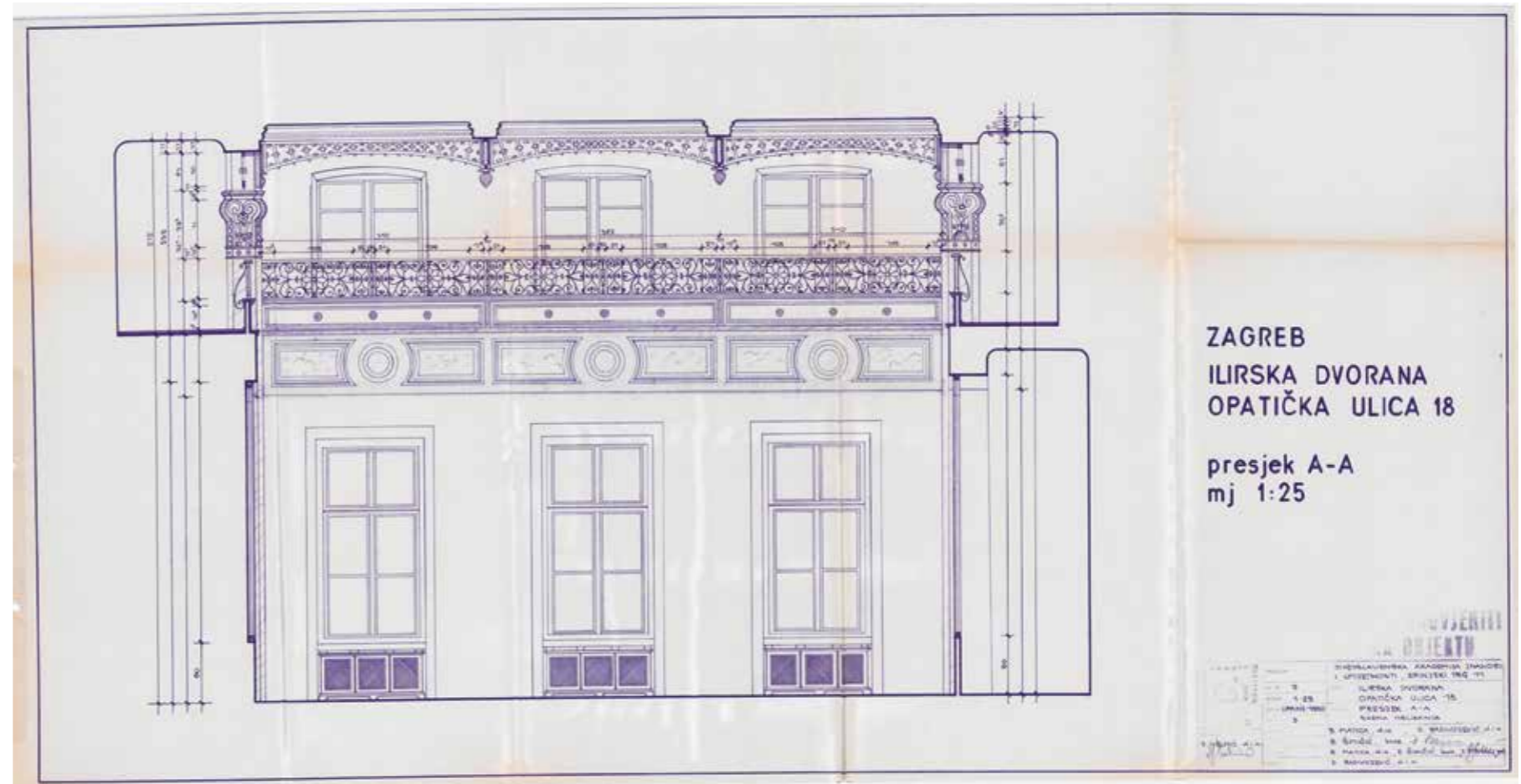
Ijao iluzionistički prikaz prostora zidanoga u blokovima mramora, zabilježen je na snimci iz 1990. godine.⁵³

Uočava se popločenje predvorja u prizemlju i pomoćnih stuba kamenom oblogom koja nema povijesno uporište.

U palači se danas nalazi Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a na toj je adresi i Muzejsko-kazališna zbirka Odsjeka za povijest hrvatskoga kazališta HAZU. Tijekom rekonstrukcije palače Narodni dom planirano je da se u prizemlju istočnoga krila otvori Hrvatski kazališni muzej, no taj je prostor namijenjen primanjima i različitim sastancima, potom priredbama i koncertima u Dvorani, a današnji Odsjek za povijest hrvatskog kazališta koristi se njime samo za svoje izložbe.

53 Snimku stubišnog prostora i sheme oslika izradili su arhitekti B. Matica i D. Radivojević, istražio: Đ. Šimičić, obradila: B. Matica, crtao: D. Radivojević, lipanj 1990., HRZ, *Dokumentacija projekta Opatička 18*, fascikl Elaborat rekonstrukcije oslikanja.

Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija iz 1990. (HRZ)

IV.

VALORIZACIJA
PROSTORNO-
-ARHITEKTONSKIH
OBILJEŽJA

Palača Karla Draškovića, odnosno Narodni dom HAZU, na adresi Opatička 18, upisana je u Registar zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske pod oznakom Z-193. Interpolirana je u istočni perimetar Gradeca te pripada nizu najljepših zagrebačkih aristokratskih palača koje krasi konture Gradeca s istočne i zapadne strane. Barokne i klasicističke palače iz 18. i 19. stoljeća visoke kulturno-povijesne vrijednosti artikuliraju istočnu stranu Opatičke ulice, tvoreći reprezentativni niz povremeno rastvoren lijepim dvorištima građevina tlocrtne U-tipologije, ogradenima visokim prozračnim kovanim ogradama koje prate kontinuiranu liniju ulice. Takva je upravo i klasicistička palača na br. 18. Svaka od reprezentativnih palača slijedi slična urbanistička načela i pritom je semantički diferencirana, individualna i prepoznatljiva.⁵⁴

Iz vizure Radićeve ulice palača Drašković također je specifičan gradivni element toga puta urbanistički ujednačene istočne fronte opatičkih palača. U tom se prostornom sustavu ističu pročelja Narodnog doma HAZU i Hrvatskoga instituta za povijest (br. 10), razvedena altanama i lođama sa stupovima, projektiranim s kontrolom vizura prema Kaptolu i okolnoj prirodi. Pod građevinama se proteže pojas podzidanih vrtova, koji definiraju taj dio ulice. Vrt Narodnog doma recentno se u sklopu kulturno-turističkog projekta »Dvorišta« privremeno otvara za javnost.⁵⁵

Urbanistički značaj zgrade Narodnog doma HAZU ima ključnu ulogu u artikulaciji dviju važnih zagrebačkih ulica – Opatičke i Radićeve. Treba istaknuti važnost vrtova te palače, koji čine nedjeljiv dio s građevinom i rezultat su prosvjetiteljskog duha vremena u kojemu se arhitekturom kuće i vrta ističe veza čovjeka i prirode.

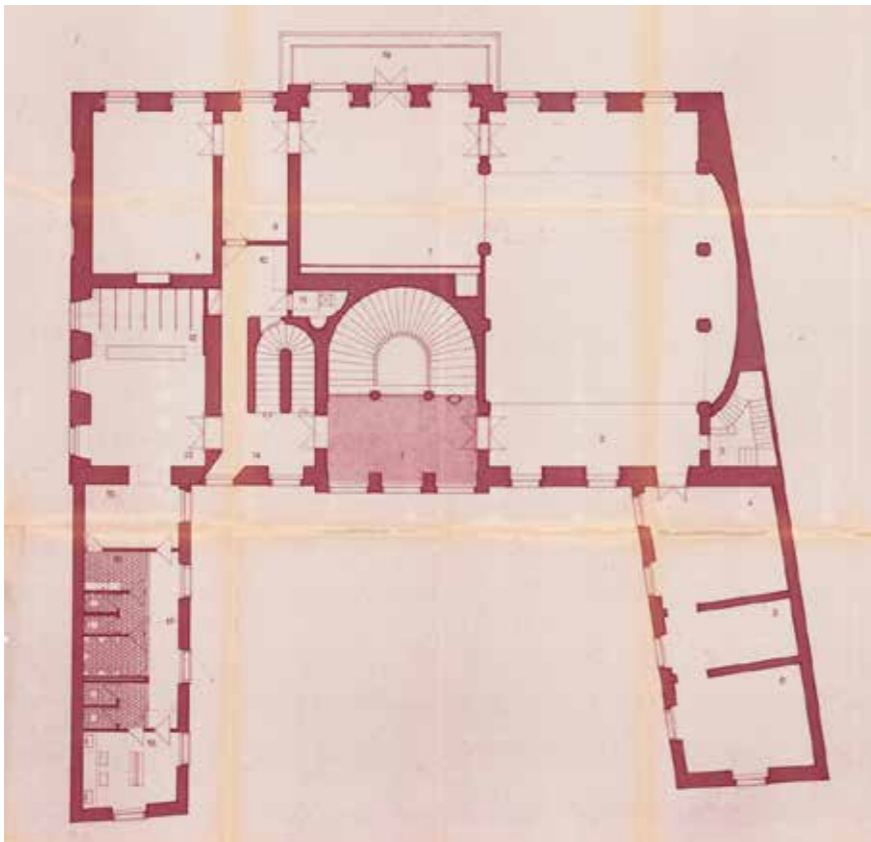
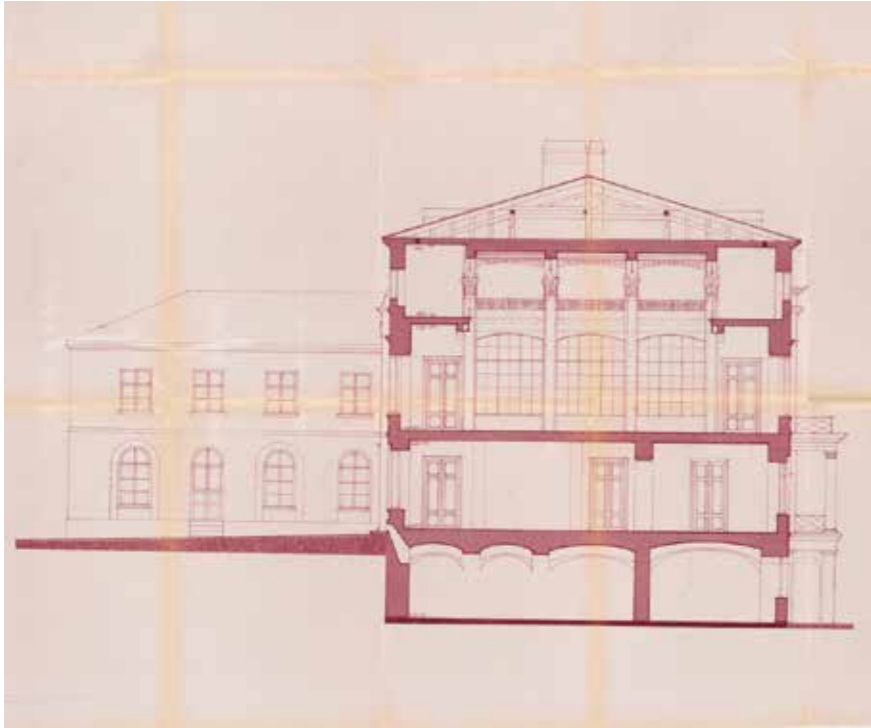
Osim urbanističkim značajem, palača u Opatičkoj 18 može se arhitektonskom vanjštinom i unutrašnjošću mjeriti s europskim reprezentativnim klasicističkim palačama svo-

54 KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 90.

55 Vidjeti: <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=92205> (pristupljeno 20. studenoga 2020.).

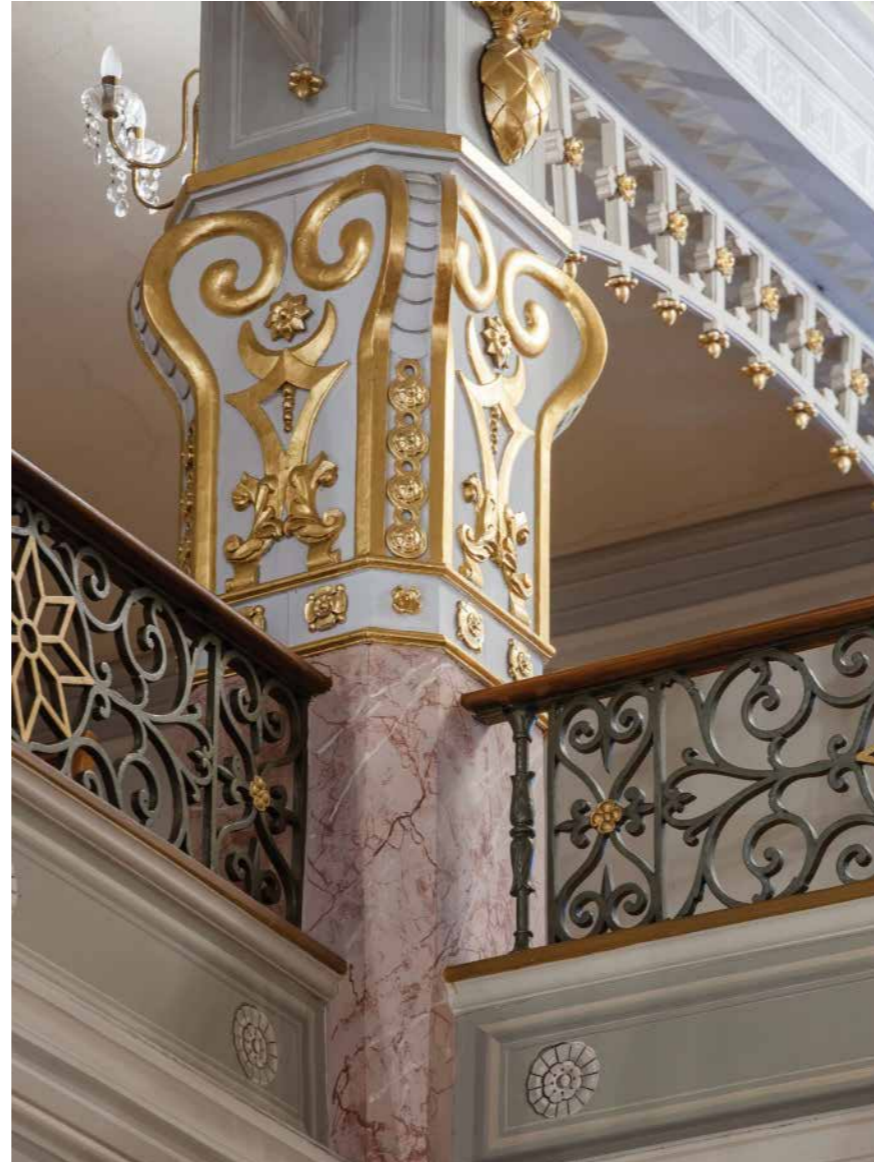
Pogled na palaču Drašković / Narodni dom HAZU sa sjeveroistoka

Tlocrt prvog kata i presjek kroz Ilirsku dvoranu na arhitektonskoj snimci iz 1968. godine (HRZ)

Ilirska dvorana: pogled prema istoku, detalji poda i stropa

jega vremena.⁵⁶ Vještím prilagođavanjem autoriteta osne simetrije zatečenoj situaciji i funkcionalnosti, to klasicističko zdanje dobilo je pravilne klasične fasade i kontroliran unutarnji raspored prostorija, koji je sačuvan s tek manjim odstupanjima.

Izvorni projekt prema kojemu je kuća izvedena 1838./1839., pripisan Bartolu Felbingeru, prepoznajemo gotovo potpuno u današnjem izgledu zgrade. Sve naknadne promjene od izvornog stanja povijesno su i prostorno istražene, pa je organizaciju i reorganizaciju unutarnjeg prostora, koje su rezultirale današnjim stanjem, moguće pratiti u kontinuitetu i bez praznina.

⁵⁶ KNEŽEVIĆ (bilj. 4), 100.

Korintski stup predvorja prvog kata te stupovi i pilastri u Ilirskoj dvorani

Klasicistička zgrada s vrtovima, njezina tlocrtna dispozicija i, posebice, Ilirska dvorana, koja je u prostor zgrade ušla poput »kuće u kući«, nesvakidašnje su jedinstvo spomeničke cjeline, čiji urbanistički, arhitektonski ili interijerski značaj nije kompromitiran. Integracija okoliša, vanjštine, unutrašnjosti i opreme čine ju povijesnom građevinom u punom smislu. Vrhunsko je ostvarenje zagrebačke arhitekture 19. stoljeća, koje predloženim konzervatorskim smjernicama i njihovom stručnom provedbom može istaknuti baštinske vrijednosti i povećati spomeničku važnost, čime se nimalo ne reducira funkcionalnost prostora.

PRIJEDLOG
KONZERVATORSKIH
SMJERNICA ZA
UREĐENJE I
OBNOVU

S obzirom na iznimno visoku urbanističko-arhitektonsku vrijednost, Narodni dom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kao pojedinačno zaštićeno kulturno dobro upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (Z-193), zasluhuje uz nužne zahvate sanacije nakon oštećenja izazvanih u potresu 22. ožujka 2020. godine i daljnje konzervatorsko-restauratorske zahvate, kojima bi se cjelovito obnovio taj spomenik. Riječ je o povijesnoj građevini koju je moguće prezentirati s vrtovima i interijerom.

Prijedlog konzervatorskih smjernica temelji se na analizi arhitektonskih obilježja i arhivske građe, kao i na dostupnoj konzervatorsko-restauratorskoj dokumentaciji nastaloj od 1967. do 1994., te na preliminarnim restauratorskim sondiranjima.⁵⁷

Nužan preduvjet za pristupanje projektu obnove izrada je arhitektonske snimke cijele zgrade (tlocrti svih etaža, karakteristični presjeci, nacrti pročelja, kotirani, u mjerilu 1 : 50) te provedba cjelovitih sondiranja i u zonama koje u ovoj fazi nisu bile dostupne (stropovi, svodovi, pročelja) ili nisu bile ugovorene (drvenina). Građevina je s vrtom uglavnom zadržala sve visokokvalitetne urbanističke i arhitektonske odrednice iz prve polovine 19. stoljeća, u doba gradnje i uređenja Ilirske dvorane, koje valja i nadalje čuvati.

Dva su arhitektonska naglaska u interijeru: predvorje i reprezentativno stubište, praćeno onim funkcionalnim, te Ilirska dvorana.

U restauratorskim zahvatima dovršenima 1994. godine integralno je restaurirana Ilirska dvorana, dok je prostoru predvorja i stubišta manjim dijelom vraćen izvorni oslik. Istraživanja provedena 1990. godine i preliminarna restauratorska istraživanja svjedoče o postojanju tragova oslika na zidovima i stropovima, pa je najveći izazov istraživanje i prezentacija oslika u tom reprezentativnom, ulaznom dijelu zgrade.

Prostori Narodnog doma HAZU koji variraju dimenzijama i stupnjem intimnosti, kao i povezanost s dvorištima, čine tu zgradu prostornim sustavom s golemim potencijalom za simultana višestruka korištenja. Tlocrtna dispozicija omogućuje jednostavnu prilagodbu iste forme novim funkcijama uz minimalne prostorne preinake.

V.1. Unutrašnjost

U interijeru je nužno sačuvati izvornu podjelu u reprezentativnim dijelovima: u ulaznom prostoru sa zavojitim stubištem, Ilirskoj dvorani na prvom katu i prostorijama u nastavku u južnom krilu, koje su zadržale izvorni raspored i stolariju. Manje recentne zahvate izvedbe sanitarnih pro-

stora potrebno je preispitati s obzirom na namjenu zgrade i u skladu s tim ukinuti, premjestiti ili preoblikovati da bi prostor bio cjelovito uređen.

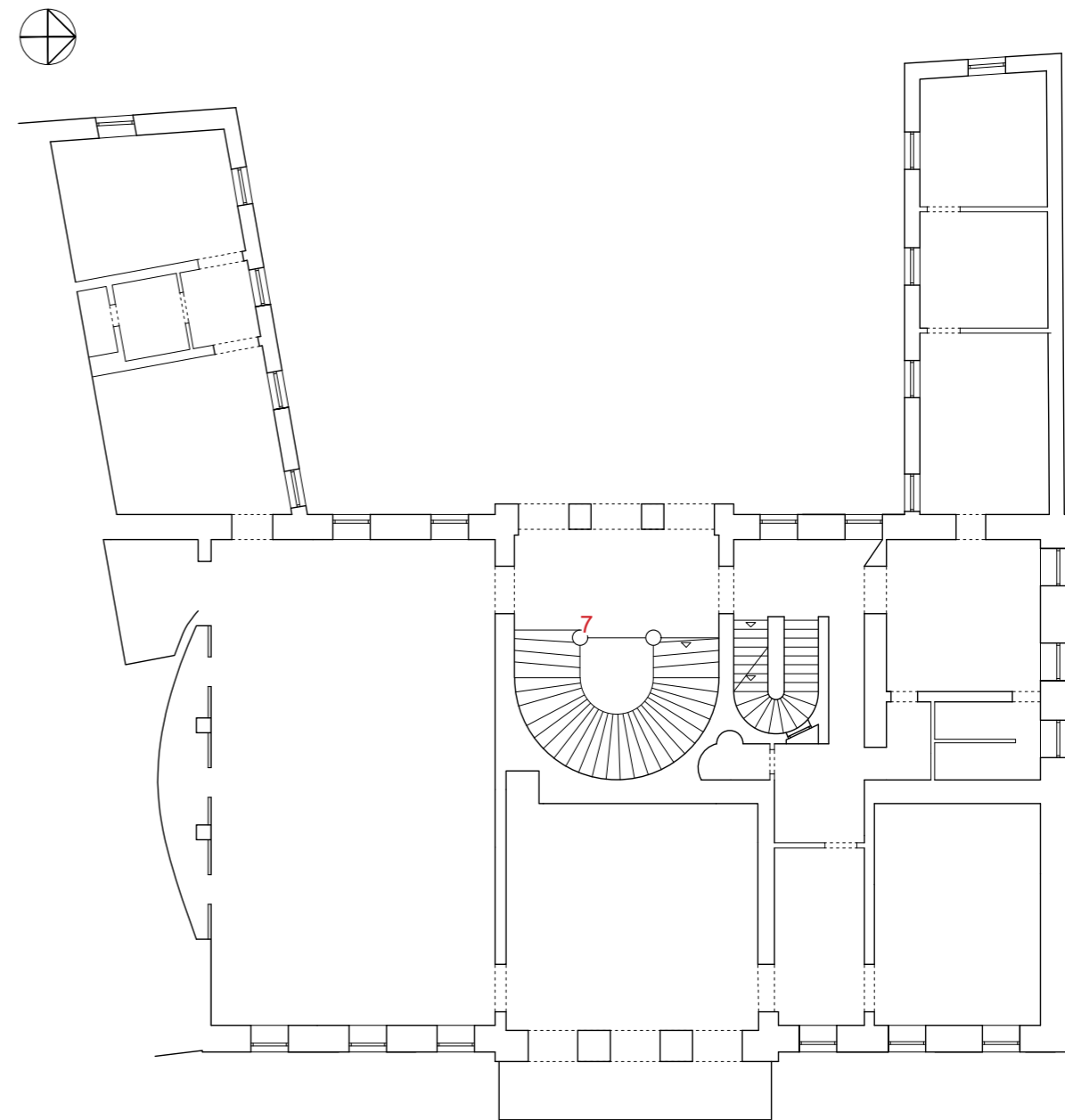
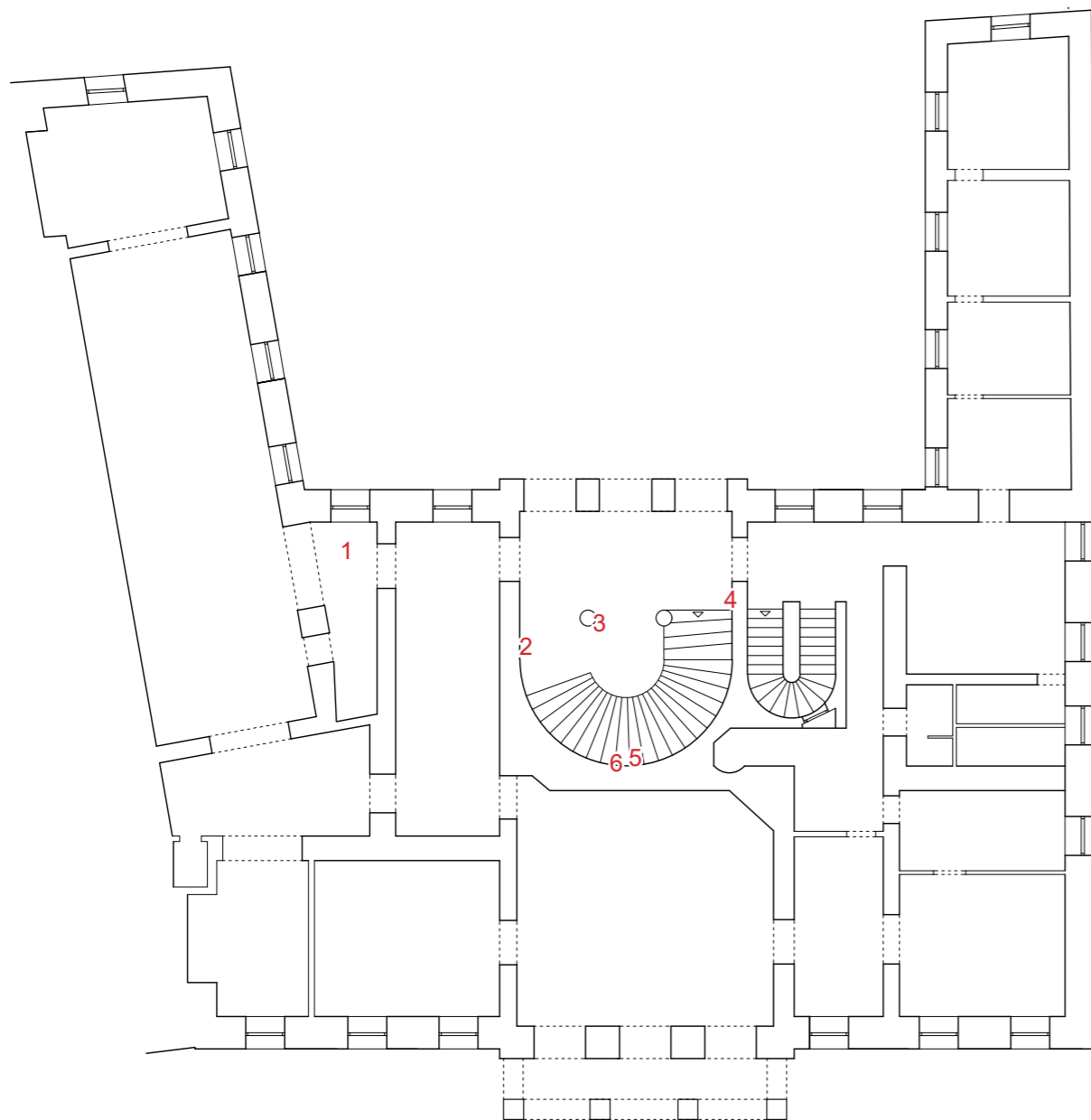
Štete u Ilirskoj dvorani nastale potresom potrebno je potpuno sanirati, kao i mjestimično uočen prodor vlage.

S obzirom na bogatu povijest zgrade (društvenu i arhitektonsku), ističe se mogućnost prenamjene jednog dijela zgrade za prezentaciju njezine uloge upravo u društvenom životu i urbanističko-arhitektonskom razvoju Zagreba. Zato je preporuka da se prostorije južnog krila prvog kata, u nastavku Ilirske dvorane, prezentiraju u maniri povijesnog interijera te da se opreme antiknim namještajem kojim zgrada obiluje. Isto se odnosi na salone prizemlja i kata, koji se na istočnom pročelju otvaraju lođom u prizemlju, odnosno balkonom na katu. To uključuje sondiranje njihovih zidova i daljnje postupanje prema rezultatima sondiranja.

Tlocrti prizemlja i prvog kata s označenim prijedlogom smjernica za obnovu

57 Dio dokumentacije HRZ-a na žalost nije dostupan zbog potresa 22. ožujka 2020., u kojemu je oštećena zgrada HRZ-a u kojoj je dokumentacija pohranjena, u Grškovićevoj ulici u Zagrebu.

Tlocrti prizemlja i prvog kata s označenim restauratorskim sondama, u: MIRTA KRIZMAN, *Konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi na Palači Drašković, Opatička ulica 18 u Zagrebu*, Špatula d. o. o., Zagreb, studeni 2020.

Jednako tako, potrebno je sačuvati sporedno, funkcionalno stubište. Budući da su njegove stube recentno obložene tankim kamenim pločama, predlaže se istražiti i obnoviti izvorni izgled stubišta.

Ulazni prostor ispred monumentalnog stubišta također je sada prekriven kamenom oblogom koja nema uporišta u povijesnom izgledu. Povijesne fotografije svjedoče o postojanju izmjene svijetlih i tamnih podnih ploča, pa bi valjalo istražiti pripadaju li one izvornom sloju. Povratkom

povijesnog popločenja, reprezentativno bi se predvorje sa stubištem moglo integralno prezentirati.

Prostorije podruma, drugog kata i sjeverni dijelovi prizemlja i prvog kata podatni su za manje preinake, koje ne smiju ugroziti izvorne elemente građevine, nego tek omogućiti njihovo suvremeno korištenje, bilo poslovnog bilo javnog/reprezentativnog karaktera.

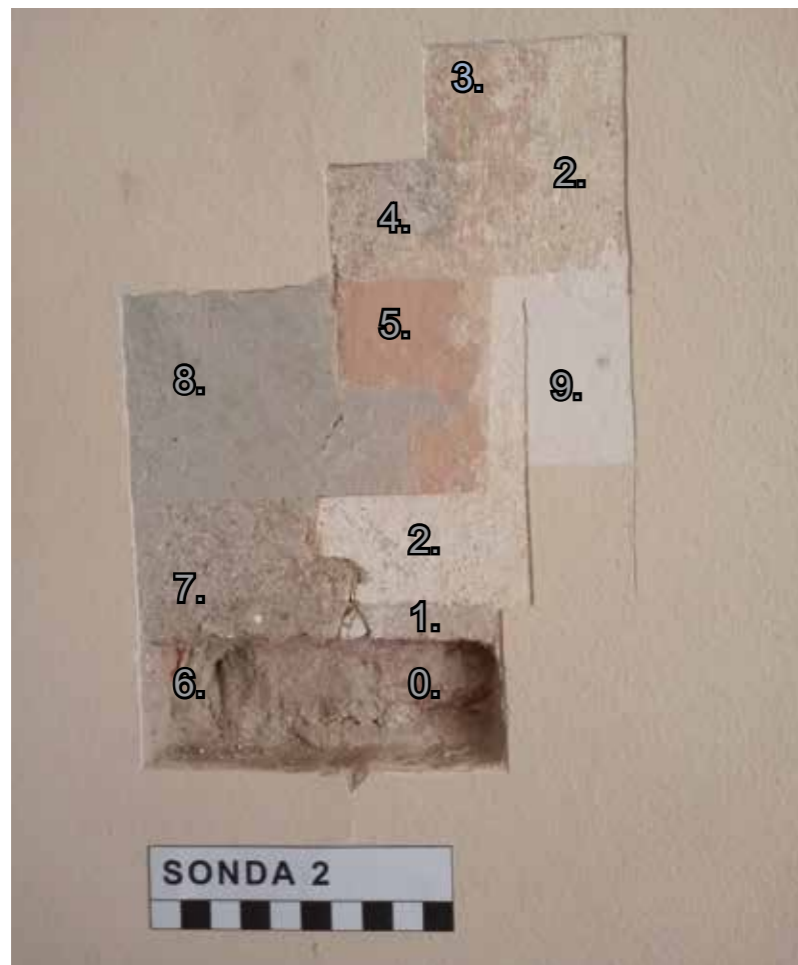
Svu unutarnju stolariju i drvene podne plohe valjalo bi pregledati i obnoviti u skladu s izvornim izgledom.

V.2. Vanjština

Vanjština palače sačuvana je u izvornom obliku, pa kao takva treba ostati i nakon sanacije od posljedica potresa.

V.2.1. Pročelja

Žbuka i bojeni slojevi pročelja te vanjska stolarija dotrajali su. Zbog toga je izrađen izvedbeni arhitektonski projekt

Sonde u stubištu s nalazima starijih oslika i sonda na stupu predvorja prvog kata s izvornim naličjem oker boje (sonda 7)

rekonstrukcije fasadnih otvora i pročelja palače Drašković, odobren rješenjem Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba 3. srpnja 2019. godine.⁵⁸ Uz to, predlaže se i povratak polja grba na pročelju koje pridržavaju dva lava, što je opravdano s obzirom na iznimno visok stupanj očuvanja izvornoga stanja.

V.2.2. Krovište

Krovište je obnovljeno u novije doba i nije stradalo u potresu. Zbog vlage uočene u južnom dijelu Ilirske dvorane, potrebno je ispitati izvor vlage i sanirati ga.

⁵⁸ Projekt oznake TD 580/18 izradio je DIV CONSULT, d.o.o. iz Zagreba, prosinac 2018 – lipanj 2019.

V.2.3. Dvorišta

I zapadno i istočno dvorište u glavnini su sačuvali izvorni izgled i značaj. Preporučuje se izradba povijesno-krajobrazne studije koja bi usmjerila njihovu obnovu i održavanje.

V.3. Zaključci i smjernice za daljnje radove

V.3.1. Preporuke za dodatne istraživačke restauratorske radove

Istraživački restauratorski radovi u palači u Opatičkoj 18 (koji su prethodili restauraciji dovršenoj 1994. godine) bili su, baš kao i restauracija, koncentrirani na svečanu Ilirsku dvoranu, koja je tom prilikom cjelovito obnovljena. U sklopu istraživačkih radova 1990. bili su dokumentirani slikani slojevi i arhitektonski dekorativni elementi predvorja i stubišnog prostora. Tada je istražen zidni oslik predvorja i stubišnog prostora iz izvorne faze, koji je evocirao mramorne ploče dimenzija 97 x 96,5 cm, danas obojen svijetlom bojom.⁵⁹ Restauratorske sonde provedene za potrebe ovog elaborata koncentrirane su na prostor predvorja i stubišta. Sonde 2, 4, 5, 6 pokazale su tragove polikromnoga dekorativnog naliča iz izvorne faze, koji će biti moguće sagledati i usporediti s istraživačkim radovima 1990. godine tek nakon opsežnijeg, sustavnog restauratorskog istraživanja koje se preporuča.

Na stropu su 1990. također bili pronađeni dijelovi slikane dekoracije, od koje je obnovljen prikaz Apolona s lirom, u prostoru polukružnog stubišta, i friz s biljnim geometrijskim motivom. Taj vrijedni izvorni sloj valjalo bi dodatnim sondiranjem istražiti i detaljno dokumentirati da bi se ste-

⁵⁹ Izgled cjelokupnoga zidnog oslika reprezentativnog stubišta s pretprostorom u prizemlju i na katu, koji je predstavljao iluzionistički prikaz prostora zidanoga u blokovima mramora, zabilježen je na snimci iz 1990. godine. Vidjeti bilješku 53.

kle sve potrebne spoznaje za moguću integralnu prezentaciju oslika stubišnog prostora.

Sonda otvorena na razini očišta na tijelu južnog stupa u predvorju prizemlja (sonda 7) pokazala je izvorni nalič svjetložute oker boje. Sonda pak stupa na katu na istoj poziciji pokazuje isti izvorni nalič poput stupa u prizemlju. Potrebno je dodatno sondirati stupove stubišta, kao zidove i stropove predvorja u prizemlju i na prvom katu, kao i dviju dvorana koje se rastvaraju prema istoku lođom u prizemlju, odnosno balkonom na prvom katu. Trebalo bi sondirati izvornu drveninu – vratnice i prozore. Za završetak restauratorskih istraživanja nužno je postavljanje skele. Za vanjske je zidove propisano sondiranje prethodnim odobrenjem Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba za rekonstrukciju fasadnih otvora i pročelja palače Drašković, da bi se utvrdile vrsta žbuke i izvorna nijansa boje fasada, što se odnosi i na elemente altane (stupove i elemente trabeacije).⁶⁰

Kako bi se podovi izveli primjereno povijesnoj građevini, potrebno je sondirati podove ulaznog prostora ispred glavnog stubišta, kao i oblogu stuba sporednog, funkcionalnog stubišta, koji su prekriveni neprikladnom kamenom oblogom.

Valjalo bi istražiti popločenje u dvorištu, da bi se i u tom prostoru postigao izgled usklađen s pojavnošću građevine.

V.3.2. Preporuke za izradbu buduće projektne dokumentacije

Trebalo bi izraditi arhitektonsku snimku cijele građevine, kotiranu, u mjerilu 1 : 50 (tlocrti svih etaža, karakteristični presjeci, pročelja) u vektorskom formatu (dwg). Neki su dijelovi građevine snimljeni za potrebe projekta rekonstrukciju fasadnih otvora i pročelja iz 2019., pa ih je potrebno provjeriti i uklopiti u daljnju dokumentaciju. Detalji arhitektonske plastike dijelom su snimljeni u sklopu istraživačkih radova 1990. godine pa ih je potrebno vektorizirati i dopuniti. Nužna je i izradba detaljne dokumentacije, a po

⁶⁰ Vidjeti bilješku 58.

mogućnosti (ovisno o stupnju očuvanosti oslika) i nacrt rekonstrukcije zidnih i stropnih oslika prostora reprezentativnog stubišta s pretprostorima u prizemlju i na katu. Važna je i izradba povijesno-krajobrazne studije dvorišta kako bi se uredila kao integralni dio povijesne građevine.

V.3.3. Smjernice za obnovu i prezentaciju

Ovisno o rezultatima cjelovitih restauratorskih istraživanja, nastavno na učinjena preliminarna istraživanja, u prostoru predvorja u prizemlju i na prvom katu te na zidu reprezentativnog zavojitog stubišta, predlaže se jedna od dviju varijanti:

- cjelovita prezentacija izvorne klasicističke faze s oslikom;
- fragmentarna prezentacija s obzirom na stupanj očuvanosti zidnog/stropnog oslika koja ovisno o tome može varirati od prezentacije stropnog ili zidnog oslika do formiranja zidne prezentacijske sonde, poput prozora u prošlost.

Kako bi reprezentativni prostor dobio adekvatan pod, potrebno je u pretprostoru prizemlja istražiti tragove izvornog popločenja ili, pak, postaviti kvalitetan pod odabran prema komparativnim primjerima i arhivskim materijalima, te na stube postaviti tepih koji će se bojom, širinom i dizajnom idealno uklopiti u visokovrijedan interijer.

U sporednim prostorima palače (što obuhvaća prostorije podruma, drugog kata i bočnih krila, izuzev prostora prvog kata južnog krila u nastavku svečane dvorane) moguć je suvremeni pristup uređenju, osobito u podrumskim prostorijama, ovisno o njihovoj funkciji, dokle god se ne zadire u konstrukciju i izvorne zidove i otvore.

Budući da su dvorišta Opatičke 18 nedjeljiva od zgrade, potrebno ih je parterno i hortikulturno urediti na temelju povijesno-krajobrazne studije. Za uređenje staza i čvrstih površina u dvorištima treba istražiti tragove izvornog popločenja, odnosno postaviti podnu oblogu odabranu prema komparativnim primjerima i arhivskim materijalima.

Nakon obnove treba sačuvati i primjereno prezentirati antični namještaj i drugu bogatu umjetničku opremu Narodnog doma HAZU.

VI.1. Izvori

- Hrvatski povijesni muzej, *Zbirka planova*, sign. HPM-PMH-21203; HPM-PMH-21204; HPM-PMH-21205
- Hrvatski državni arhiv (HDA), *Zbirka građevinskih nacrti*, VIII., 36 i dalje
- Hrvatski restauratorski zavod (HRZ), *Dokumentacija projekta Opatička 18*, 1967.–1970. i 1990.

VI.2. Literatura

- BEDENKO, VLADIMIR, *Zagrebački Gradec*, Zagreb, 1989.
- CINDRIĆ, PAVAO, *Grički milenij*, Zagreb, 1965.
- DOBRONIĆ, LELJA, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*, Zagreb, 1971.
- DOBRONIĆ, LELJA, *Zagrebački Kaptol i Gornji grad nekad i danas*, Zagreb, 1988.
- HIRC, DRAGUTIN, *Stari Zagreb. Gradec i Grič*, sv. 1., Zagreb, 2008.
- HORVAT, RUDOLF, *Prošlost grada Zagreba*, Zagreb, 1942.
- JAKAŠA BORIĆ, VIKI, *Nacrti Aleksandra Brdarića za palaču u Opatičkoj 10*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 33 (2009.), 207–216.
- JAKAŠA BORIĆ, VIKI, *Arhitektura klasicizma i ranog historizicma u Zagrebu*, Zagreb, 2018., 159.
- JURMAN KARAMAN, DRAGINJA, *Zgrada Muzeja grada Zagreba*, u: *Iz starog i novog Zagreba*, (ur.) F. Buntak et al., Zagreb, 1957., 80–87.
- KLAIĆ, VJEKOSLAV, *Opatice sv. Klare ili klarise u Zagrebu*, u: *Stari i novi Zagreb*, (ur.) E. Laszowski, Zagreb, 1925., 61–64.
- KNEŽEVIĆ, SNJEŠKA, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020.
- LACHNER, JURAJ, *Jedna od najznamenitijih zgrada ne samo u povijesti Zagreba, nego i u hrvatskoj kulturnoj i političkoj prošlosti*, u: *Novi list*, Zagreb, 24. listopada 1941.

- LASZOWSKI, EMILIJ, *Crkvene stvari dokinutoga samostana opatica sv. Klare u Zagrebu*, u: *Stari i novi Zagreb*, (ur.) E. Laszowski, Zagreb, 1925., 180–187.
- LASZOWSKI, EMILIJ, *Crtice iz kazališne prošlosti grada Zagreba (1784.–1816.)*, u: *Narodna starina*, IV., 10 (1924.), 79–95.
- OBAD ŠČITAROCI, MLADEN, *Gradski perivoji Hrvatske u 19. stoljeću*, Zagreb, 2004.
- PREMERL, NADA, *Društveni život u sjevernoj Hrvatskoj kao dio preporodnog nacionalnog programa*, u: *Hrvatski narodni preporod 1790–1848.*, (ur.) Nikša Stančić et al., Zagreb, 1985.
- PREMERL, NADA, *Nezaboravni plesovi u Ilirskoj dvorani*, u: *Zagreb, moj grad*, 45 (2013.), 24–28.
- RAVLIĆ, JAKŠA, *Ilirska čitaonica u Zagrebu*, u: *Historijski zbornik*, XVI. (1963.), 159–215.
- ŠIDAK, JAROSLAV, *»Narodna zahtijevanja« od 25. ožujka – program hrvatske Četrdesetosme*, u: *ISTI, Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848.–49.*, Zagreb, 1979., 33–76.
- SZABO, GJURO, *Stari Zagreb*, Zagreb, 1941.
- UCHYTIL, ANDREJ; ČAVLOVIĆ, MELITA; SMODE CVITANOVIĆ, MOJCA, *Interpretacija djela Bartola Felbingera kao mogućnost uspostavljanja škole*, u: *Prostor*, 28/1 (2020.), 100–115.

VI.3. Elaborati

- DIV CONSULT, d.o.o., *Palača Drašković – rekonstrukcija fasadnih otvora i pročelja; izvedbeni projekt TD 580/18*, Zagreb, prosinac 2018. – lipanj 2019.
- KRIZMAN, MIRTA, *Konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi na palači Drašković, Opatička ulica 18 u Zagrebu*, Špatula d. o. o., Zagreb, studeni 2020.
- LUČIĆ, BRANKO, *O rekonstrukciji »Ilirske dvorane«*, HRZ, s.a.
- MAROEVIĆ, IVO, *Opatička 18 – Ilirska dvorana*, Povijest zgrade, HRZ, s.a.
- MATICA, BLANDA, *»Tehnički opis«*, HRZ, dokumentacija, 1990.

- MATICA, BLANDA – RADIVOJEVIĆ, D. – ŠIMIČIĆ, Đ., *Snimak stubišnog prostora i sheme oslika*, HRZ, 1990.

VI.4. Mrežni izvori

- Povijest Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta*: http://info.hazu.hr/hr/o-akademiji/jedinice/odsjek_za_povijest_hrvatskog_kazalista/pov_ophk (pristupljeno 20. studenoga 2020.).
- Dvorišta 2019.*: <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=92205> (pristupljeno 20. studenoga 2020.).
- <https://zagreb.gdi.net/zg3d/> (pristupljeno 20. studenoga 2020.).

REPUBLIKA HRVATSKA
GRAD ZAGREB
GRADSKI ZAVOD ZA ZAŠTITU
SPOMENIKA KULTURE I PRIRODE

KLASA:612-08/20-010/226
URBROJ:251-18-03/001-20-03
U Zagrebu, 30. svibnja 2020.

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11
10 000 Zagreb

Predmet: Opatička 18 – oštećenja uslijed potresa
- obavijest, konzervatorske smjernice

Temeljem Vaše prijave oštećenja nastalih uslijed potresa u Zagrebu, 22. ožujka 2020. u zgradi u vlasništvu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, za Palaču Drašković/ Ilirsku dvoranu gradenu 1838. godine prema projektu B. Felbingera, obavještavamo Vas sljedeće:

Za predmetnu zgradu na adresi Opatička 18, u Zagrebu, k.č. 1459/1, k.o. Centar, je rješenjem Ministarstva kulture, KLASA: UP-I-612-08/02-01/383, URBROJ: 532-10-1/8(JB)-02-2, od 04.07.2002. utvrđeno svojstvo kulturnog dobra i upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara, broj Registra: Z-193 (Narodne novine 15/02) te se isto nalazi unutar prostornih meda kulturnog dobra Povijesna urbana cjelina Grad Zagreb, broj Registra: Z-1525 (Narodne novine 92/11), stoga podliježe svim odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih (Narodne novine 66/99, 151/03, 157/03-ispr., 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18 i 32/20). Sukladno odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, svi zahvati na predmetnom kulturnom dobru mogu se poduzimati samo uz poštivanje posebnih uvjeta i temeljem rješenja o prethodnom odobrenju/potvrdi ovog Zavoda.

Dana 5. svibnja 2020. godine službenici Ministarstva kulture Republike Hrvatske u provedbi postupka popisa štete od potresa na kulturnim dobrima, proveli su očevid na predmetnom kulturnom dobru te su vizualnim pregledom utvrđena sljedeća oštećenja:

- Na pročeljima građevine vidljive su pukotine. Krov i dimnjaci su neoštećeni. Prozori i vrata su trošni već godinama i predstavljaju opasnost za prolaznike.
- U unutrašnjosti su uočene pukotine na stropovima, pregradnim i nosivim zidovima gotovo u svim prostorijama prizemlja, prvog i drugog kata, s djelomičnom odvojenom ili otpalom žbukom. U podrumu je vrlo malo oštećenja, osim u dijelu hodnika prema Radićevoj ulici gdje su vidljive pukotine na sredini stropa uzduž cijelog hodnika. Pukotine su uočene i na stubištu na svim međukatovima i hodnicima.
- Na galeriji je otpala jedna štukatura. Vidljiv je progib greda kasetiranog stropa dvorane moguće od prije potresa; nema površinskog oštećenja završne obloge. Ispod završnih naliča zidova i stropova vidljivi tragovi dekorativnog/zidnog slikarstva.

Iako na zgradi nisu zamijećena veća oštećenja, potrebno je izvršiti detaljni statički pregled zgrade od strane stručne i ovlaštene fizičke osobe koja posjeduje propisano dopuštenje Ministarstva kulture.

Nadalje, potrebno je izraditi odgovarajuću tehničku dokumentaciju, sukladno pravilima i uzancama struke, koja će obraditi sanaciju oštećenja te predvidjeti zamjenu postojeće dotrajale vanjske stolarije novom, lokalne restauratorske popravke oštećenih dijelova završne obrade zidova i stropova kao i konzervatorsko-restauratorska istraživanja završnih obrada zidova i stropova s izradom prijedloga konzervatorsko-restauratorskih radova.

- Dostaviti:
1. Naslovu
 2. Arhiva, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0367

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-19-10

Zagreb, 11. veljače 2019.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu dr. sc. Katarine Horvat Levaj, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju iz Zagreba, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17 i 90/18) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **dr. sc. Katarina Horvat Levaj iz Zagreba**, OIB: 99892584662, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3130**.

Obrazloženje

Dr. sc. Katarina Horvat Levaj, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18).

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome profesora povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 5. ožujka 1982. i doktorata Sveučilišta u Zagrebu od 1. prosinca 1995., popis obavljenih poslova na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. citiranog Pravilnika. Sukladno članku 10. stavku 1. i 2. citiranog Pravilnika, u postupku izdavanja dopuštenja, zatraženo je stručno mišljenje nadležnoga tijela.

Stručno je povjerenstvo na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Konzervatorskog odjela u Varaždinu od 19. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Krapini od 8. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Dubrovniku od 6. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Rijeci od 5. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Požegi od 31. listopada 2018. i Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. listopada 2018., a sukladno članku 11. stavku 1. cit. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika. Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se dr. sc. Katarina Horvat Levaj u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davor Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. dr.sc. Katarina Horvat Levaj, Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0274

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-18-6

Zagreb, 6. srpnja 2018.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu Ivane Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba na temelju članka 100. stavka 1. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 i 44/17) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 74/03, 44/10), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Dopušta se **Ivani Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba** obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. točaka 1., 2. i 3. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to **istraživanje i proučavanje nepokretnog kulturnog dobra, dokumentiranje nepokretnog kulturnog dobra te izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.**

2. Utvrđuje se da Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba ispunjava sve uvjete propisane citiranim Pravilnikom za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh., dužana je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Ovo dopuštenje daje se na vrijeme od pet godina.

4. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/02-01-1243, Urbroj: 532-10-1/16-02-05 od 30. prosinca 2002. godine, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **193.**

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI	
Primljeno: 12.07.2018.	
Broj: 193-22-1-18	Prilog: 1

- 163

Obrazloženje

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za produljenje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1996. i rješenja o upisu u Imenik ovlaštenih arhitekata od 19. studenog 1999., popis kulturnih dobara i poslova na kojima je podnositeljica zahtjeva radila, opis tehničke opremljenosti te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. Pravilnika.

U provedenom postupku utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno članku 10. stavku 1. navedenog Pravilnika, o radovima podnositeljice zahtjeva zatražena su stručna mišljenja nadležnih konzervatorskih tijela.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu od 29. svibnja 2018., Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. svibnja 2018. i Konzervatorskog odjela u Sisku od 8. lipnja 2018., a sukladno čl. 10. st. 4. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 1., 2. i 3. Pravilnika: istraživanje i proučavanje nepokretnog kulturnog dobra, dokumentiranje nepokretnog kulturnog dobra te izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.

Prema odredbi članka 12. uvodno cit. Pravilnika ovo se dopuštenje daje na vrijeme od pet godina, a podnositelj zahtjeva kojemu je ono izdano može šest mjeseci prije isteka važenja dopuštenja Ministarstvu kulture podnijeti zahtjev za njegovo produljenje.

Podnositelj zahtjeva kojem je izdano dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, odnosno odgovorna osoba dužan je o svakoj promjeni glede ispunjenja Pravilnikom propisanih uvjeta, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene, sukladno članku 13. stavku 1. Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. Pravilnika po pravomoćnosti ovoga rješenja, izvršit će se upis podnositelja zahtjeva u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojem će se evidentirati da je dobio dopuštenje za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Iz gore navedenog riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku od 15 dana od dana dostave Rješenja. Žalba se izjavljuje ovome tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davor Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. Ivana Haničar Buljan, d.i.a., Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik specijaliziranih fizičkih i pravnih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

ISBN 978-953-347-396-3 (HAZU – cjelina)
ISBN 978-953-347-400-7 (HAZU – 4. svezak)
ISBN 978-953-7875-80-0 (IPU – cjelina)
ISBN 978-953-7875-84-8 (IPU – 4. svezak)
<https://doi.org/10.31664/9789537875848>